

Hind 40 mk.

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 46/47.

Esmaspäeval, 21. novembril 1927.

IX aastakäik.

2-se JALAVÄE RÜGEMENDI 10. AASTAPÄEVA 1917. — 21. XI. — 1927.
PUHUL.

Vabadussõja lõppedes, 2-ne jalaväe rügement tuleb Tartu.

SISUSTIK: A. K-n. 2. jalaväe rügement 21. XI 1917. — 21. XI. 1927. Ülevaade rügemendi loomispäevilt Vabadussõja lõpuni. — Kindralstaabi kolonel B. Helsingius, Soome kaitseväe esindaja Poolas, Lätis ja Eestis. — Kindral-major J. Unt. Mälestusi 2. jalaväe rügemendi algpäevilt. — J. Järver. 2. jalaväe rügemendi sünn. — J. K. 2. jal. rügemendi allohvitseride kogu. — T. K. Meie liitlase Läti 9-as iseseisvuse aastapäev. — T. R. Vene oktoobrirevolutsiooni ja nõukogude võimu 10-aastase juubeli puhul Nõukogude Liidus. — n. Rügemendi ülemate informatsiooni kursused 31. X. — 13. XI. 1927. — A. Mälestussammas Vabadussõjas langenud õpetajaile ja õpilastele Tallinnas. — E. Väeosade lippude küsimus on seltskonnas ja kaitseväes päevakorral. — H. Grabby. Vastulöögid kaitselahingus. — V. T. Moodne fortifikatsioon. Alexis v. Schvarz. — R. Tck. Side organiseerimine ja kasutamine lahingväljal. — J. L. Kiri Prantsusmaalt. — Sõjakirjandust. — Vastused küsimustele. — Sõjaväelisi teateid. — Kaitseväe elu. — Toimetusele saadetud kirjandus.

2. jalaväe rügement 21. XI. 1917. — 21. XI. 1927.

Ülevaade rügemendi loomispäevilt Vabadussõja lõpuni.

Toimetuse märkus. Toimetuse avaldab käesoleva kirjutuse juubeliartiklina muutmatult.

Rasketel aegadel algas rügemendi elu. 21. november 1917. aasta on rügemendi rajamise päev. Rahvusline aade koondas võõrastelt radadelt kodumaa poegi. Lühikese aja jooksul on rügemendi peres üle 100 ohvitseri ja 2000 sõduri — rügemendi rajaja, polkovnik Unt'i juhatusel. Kuid see oli aeg, kus enamlaste rusuv anarhia ähvardas lämmatada kõike. Võimulolevatele enamlastele oli võõras rahvustunde ja vabadustungi kiire kasvamine rahvas ja rahvuslistes väeosades. Nähes viimaste ridadesse koondumas tulisemaid isamaalasi — tegid enamlased kõik, et takistada rügemendi lahingjõu tekkimist. Enamlased ei olnud siiski veel nii tugevad, et rahvuslisi väeosasid viibimata laiali ajada, kuid niikaugemale ulatas nende võim, et sõjavarustuse andmine sünnib äärmiselt visalt. Seda hoogsamini aga tehti tööd Eesti rahvusliste väeosade avatlemiseks enamlaste võimu toeks. Enamlaste agitatsioon ei kannu vilja. Rügement jääb elama omaette — temas jääb valitsema üksmeelne tahe: olla ja jääda rahvusliseks! See tahe jäi püsivaks.

23. veebruaril 1918. aastal põgenes Viljandist enamlaste võim...

Ja järgnev päev oli Vabadusepäev — seda kuulutas 24. veebruaril Eesti Maapäeva Vanematekogu manifest kõigile Eesti-maa Rahvastele.

Kuid uus päev toob juba jälle uue katsumise — algab Saksa okupatsioon... Ühes sellega lõpeb ka Eesti Rahvusliste rügementide elu, uus võõras võim katkestab nende tegevuse.

1918. aasta sündmused Saksamaal viivad meilt okupatsiooniväed. 11. novembril läheb valitsusvõim üle Eesti Ajutisele Valitsusele. Vaevalt on sakslased lahku-

mas — siis tõuseb idast korduv ähvardus aastasadu püsinud vabadusetungile: Kodumaad ähvardab hädaoht — okupatsiooni alt langeda enamlaste söödaks. Lahkuvate okupatsioonivägede kannul tungivad Eestisse Vene punaste röövsalgad. Oli suur ajalooline silmapilk. Kõik ähvardas segamini minna. Kuid nüüd tahtis eestlane kaitsta oma vaba pinda, pinda — mida aastasadu niisutanud tema veri ja higi. Ülesanne ei olnud kerge. Iga silmapilk oli kallis. Ajutise Valitsuse korraldusel algas kiire kaitsejõudude organiseerimine. Tänu 1917. aasta Rahvusliste väeosade loomisele, mis Eesti sõjamehi kodumaale oli koondanud — saadi kaadrid vormeeritavatele üksustele.

21. novembril 1918. a. on 2. jalaväe rügemendi uuestisündimine — Tartus. Rügemendi esimese rajaja kätte on usaldatud ka rügemendi uus vormeerimine rasketel oludel. Ajutise Valitsuse määruse järele määratakse rügementi endised 2. jalaväe rügemendi ohvitserid. Takistused vormeerimisel kippusid äravõitmata suurteks kasvama. Veel 4. detsembril puuduvad relvad ja muu sõjaline varustus pea täiesti — okupatsioonivõimud olid loonud selle olukorra; nende lahkuvad osad takistasid igatpidi organiseerimise töid. Vene punaste röövsalgad aga liiguvad Rāpina ja Võru suunast Tartu poole... Näib nagu lööks rahva usk kõikuma oma võimesse, vähe on neid, kes usuvad Eesti Iseseisvusesse ja sõja kordaminekusse. Kuid, rügemendile alus pandud, jätkub organiseerimine palavikulise kiirusega. Sakslaste poolt mahajäetud ladudest saadakse vähesel arvul püsse, padruneid ja mõned kuulipildujad. Paljud mehed toovad kaasa omad salaja alalhoitud püssid. Organiseerimise tööde kestel tuleb rügemendil välja saata kaitseosad edasilliikva vaenlase vastu; lõunapoolse Tartut — M a i d l a

Kolonel-leitnant Hans Kurvits.
Vabadussõjaaegne 2-se jalaväe rügemendi ülem.

Ole terwiselt 10. aastapäeval
2. jalaväe rügement!
Aido, Petseri, Wastselina, Muna-
mäe wõrised wõitlused kaswa-
tasid sinu kangelasens-
töö suureks hõotusele, mille
andsid lähingwägjal;.... Iga-
westi waba olgu püha Eesti
pind! Hans Kurvits-
col. leitnant

postijaama, Luunja ja Ahja mõisate piirkonda ning kirde suunas — Torma-Lohusuu sihis Jõgeva jaama kaitseks. Järgnevad esimesed kokkupõrked.*) Vaenlasele on igalpool ülejõud. Arvurikas Vene Põhja-armee, mille sakslased olid vormeerinud Pihkva enese käes hoidmiseks nende lahkumise puhul, on korraltul taandumisel, toites ennast riisumisega. Rügemendi väiksed osad lõunapool Tartut: ratsamaakuulajad ja kaks kompaniid jalaväge peavad kaitsma Tartu ligipääsuteid. 17. XII. on Põlva ja Kanepi juba vaenlaste käes. Torma raionis tegevate jala- ning ratsamaakuulajate salgale saadab rügement 16. XII. lisaks I pataljoni kaks kompaniid; nende esimene tulevahetus leiab aset järgneval päeval Kõnnu küla all. Rügemendi osadega — kapten Anderson'i ühisel juhatusel — võitlevad ka kohalikud kaitseliitlased. Vaenlane teeb korduvaid katseid Kõnnu küla all edasi pääseda, saates võitlusesse uusi lisajõudusid ning suure ülekaalu all taganevad kohapealsed kaitseosad Kõnnust üle Torma Sootagani, kus kapten Anderson uut vastupanekut korraldab, et kaitsta Jõgeva jaama.

Suuremad vastase jõud lähenevad Tartule lõuna poolt. Lühiajalisi peatusi toovad kokkupõrked Karilatsi, Ahja ja Moisekatsi piirkondades. Rügemendi osadele on võitlustes abiks kohalikud kaitseliitlased.

18. detsembril lahkuvad Tartust sakslaste viimased väeosad. See võimaldab rügemendi hoogsamat vormeerimist. 19. det. õhtul läheb punastel korda Põhja-armee atam. Balahovitsh'i väeosade äraandlikkuse tõttu korda Võru-Tartu maanteed kaitsvatest rügemendi osadest mööduda, kuna Balahovitsh'i väed üle Elva ja Nõo Viljandi poole taanduvad. Nii jääb Tartu-Võru maantee peaaegu ilma kaitseta, väljaarvatud mõnikümend meest Liiva kõrtsi ümbruses.

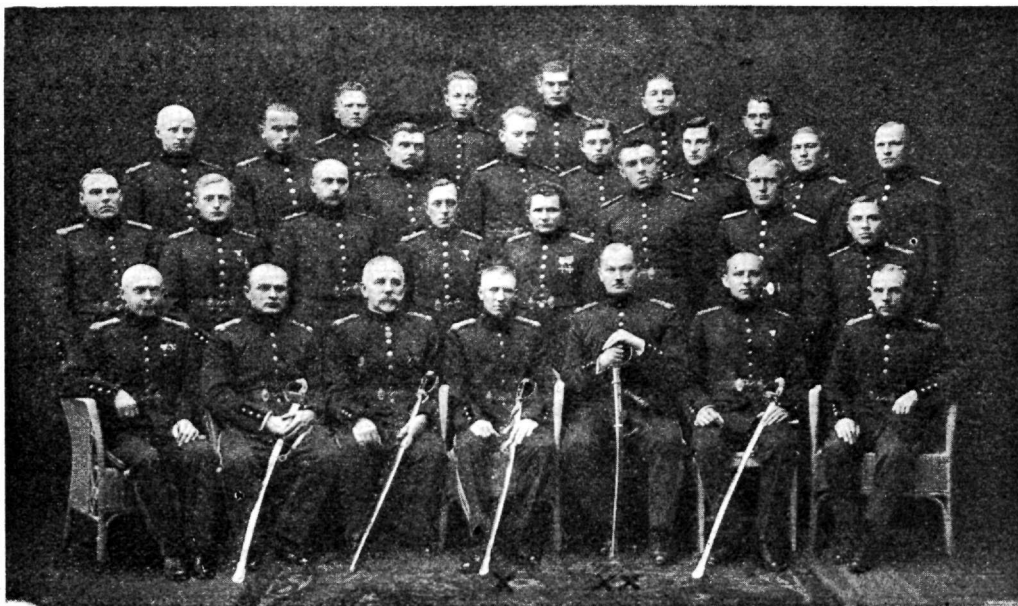
Ühes punaste väeosade lähenemisega Tartule muutub intensiivsemaks ka kohalikkude enamlaste tegevus. Levitatakse ärevaid kuulduseid ja tehakse ägedat kihutustööd, et rügemendi üksuseid sõnakuulmatusele meelitada. Saagi- ja rüüstamishimuline element tõstab pead. Tartus varus asuvate kahe kompanii (6. ja 7.) osa meeskonda algab ladude rüüstamist. Olukorraga arvestades annab kolonel Untkäsu 21. XII. kell 0230 Tartu linn

*) Rügemendi tegevuse jälgimiseks kaart 1:126.000.

maha jätta ja koonduda Virtsjärve — Põltsamaa liinile. Nõrgemad mehisuses ja julguses — need, kel puudus tahe vaenlasega võitlust jätkata, või kes ei suutnud hinnata olukorra ajaloolist tähtsust — need valgusid salaja ja ettevaatlikult laiali. Rügement oli täiesti kokkusulanud, kui ta 22. detsembril Põltsamaale jõudis. Enne Tartust lahkumist oli rügemendis 126 ohvitseri ja 2182 sõdurit — Põltsamaale jõudis 104 ohvitseri ja 608 sõdurit.

23. detsembri varahommikul algab järelejäanud üksuste kordaseadmine. Korraldatud väesalgad asuvad Tappiku — Lahavere — Aidu joonele, eelkaitse Kurista ja Pakaste mõisates. Kapten Anderson'i väesalk, taandudes 22. XII. Sootaga külast vaenlase ülejõu all, pidas tulevahetust Jõgeva peale tungivate punastega. Aidust Jõgeva juurde appi saadetud rühmad ei suutnud enam Jõgeva jaama kaitsta, kuna ka Balti pataljoni osad Jõgeva mõisast taganenud olid — ning 24. XII. õhtul langes Jõgeva jaam vaenlaste kätte, millele järgnes ka Vägeva ja Rakke jaamade langemine. Põltsamaale viivate teede julgeoleku tagamiseks asetuvad rügemendi osad 26. XII.: III pataljon kapten Preisberg'i juhatusel Aidu külla, I pataljon kapten Anderson'i juhatusel — ühes maakuulajate ja Torma kaitseliiduga — Lahavere ja Tappiku, II pataljon — kapten Liibus'e juhatusel — Põltsamaale varusse. Järgneva päeva hommikul asub vaenlane Aidu küla vallutamisele: lahing areneb, vaenlane laiutab end tiibadel, nendega haartes. Kaitsiate arv on liiga vähene, et suure ülekaalule vastu panna. Ümberpiiramisest päästab õigeaegne taandumine. Öösel alustatud vastukallaletungiga lüüakse vaenlane 28. detsembri hommikul Aidust välja, ta taganeb Jõgeva sihis. Kuni Uue aasta alguseni valitseb vaikus. Korraldades ümbergrupeerimist, toimetatakse vaenlase luuret. II pataljon on vahetanud I ja Aidusse asunud ühes kapten Kuhlberg'i kaitseliiduga, III pataljon — Sulustveresse, ühte kompaniid Põltsamaale saates. Uue aasta teise päeva varahommikul elustub tegevus Aidu all, kujuandes saatuslikuks pöördelahinguks. Kell 0900 algab vaenlane kallaletung Kava m. poolt. Hävinevad vaenlase üksikud luursalgad. Vaenlane võtab Aidu — Kose suurtükitalle alla, vaheaegadega seda korrates. Järgneb vaenlase kallaletung mõlemil pool teed Aidu peale, kuid veerev laine ei jõua lõpuni: kallaletung peatub — kestab vaid äge tulevahetus, mis alles pimeduse saabumi-

2-se jalaväe rügemendi ohvitseride kogu.

× Rügemendi ülem kolonel P. Oinas. ×× Ohvitseride kogu esimees kolonel-ltn. Kohal.

sega raugneb. Ainsam edusamm on vaenlasele Saariküla juures, kust ta kaitseliidu osa taanduma sundis. Peale rahulikku ööd kordab vaenlane 3/I. kallaletungi — kuid vaatamata suurtele kaotustele, tagajärjeta. Vaenlane on ennast koondanud, seda näitab 4/I. hommikul algav suurtükitali. Vaenlane püüab kaitsjate paremat tiiba kokkusuruda, üheaegselt algab kallaletung rindelt. Kuid kaitsjad tahtsid võidelda võiduni — ehk surra võideldes... Vaenlase kallaletungid purunevad. Öhtu eel ülemineks vastukallaletungile, vallutavad kaitsjad Aidust kirde pool Kose küla. Hilja öhtuni kestnud lahing on võidetud. Usk oma õigusesse tõi võidu... Urgjõuline võimas vabadusetung kihutab kangelasi ühisele eesmärgile: Eestimaa vaenlastest vabastada, võita Vabadus ja Iseseisvus!

5/I. kell 0500 vallutavad rügemendi osad Saduküla, lüües vaenlast Kava — Saduküla joonelt Kurista — Paniküla joonele. 6/I. vormeeritakse rügement kahe pataljoniliseks ümber, senine III pataljon läheb II pataljoni täienduseks. I pataljon — kapten Anderson'i, II pat. — kapten Liibus'e juhatusel. 9/I. vallutatakse võideldes Pakaste, Painküla ja Kurista, edasi Jõgeva alev ühes jaama ja mõisaga. Siit suundub rügement Tartu peale, 14/I. jõudes Voldi — Maarja-Magdaleena joonele. Samal päeval langes Tartu meie soomus-

rõngide ja Kuperjanovi partisanide kätte. Tartust läbilükudes võtab II pataljon 17/I. osa Keola lahingust, mis lõpeb Keola ja Vana-Kuuste ühise vallutamise II pataljoni ja Tallinna Kaitsepataljoni poolt. Järgnevatel päevadel elav maakuulajate tegevus. 23/I. saabub rindele vägede ülemjuhataja kindral Laidoner — tervitab rügementi. Rahva sõjajahi sõnad väljendavad kõiki neid soove, mis kaugest vanast ajast rahva hinges tumedalt tuikasid. Võitlejatele on omane oma kõrgema juhi hingejõud. Ning jätkub kangelaste töö, kindlas teadmises, et nende tegevus sünnib kogu rahva nimel. Ikka lõunapoole, — sinna, kus vaenlane veel Eesti pinda tallamas! Kuna Tartus III pataljoni vormeerimine kapten Preisberg'i juhatusel on alanud, liiguvad I ja II pataljon edasi. I pat. 3. kompanii luursalk kaugel ees on 26/I. vallutanud ootamatult Visli küla kagu pool Ahja m., võttes vangi 175 punast, 3 ohvitseri kuulipildujaga. I pataljon liigub Võnnust Rasinasse, võideldes Visli — Moisekatsi ja Sakna juures. 21/I. vallutab võitlusega Röpina, eelosad jõuavad V. Virksi, ühtlasi saadetakse eelsalgad välja hommikupoole Petserit, et raudtee ühendust punastel katkestada. Sel ajal on II pataljon, Luunjast üle Kõnnu Ahja — Vauküla kuni Villusteni tunginud, Äkste küla juures üle 400 punase vangistades. 31/I. tungivad

eelosad Petseri ja Tuderna jaamadesse, raudteed ärarikkudes. Samal ajal tekib võitlus Orava juures. Likvideerides üksikuid vaenlase vastupanu katseid ja mitmesugust sõjasaaki saades, liiguvad pataljoni edasi. 2/II. võtab I pat. Petseri eelpeale päevast lahingut Lahново ja Võkovo, II pataljon asub Ankese — Tuderna — Orava piirkonda. III pat. esimene vormeeritud üksus, 9. kompanii — jõuab Vauküllä. 3/II. jätkuvad võitlused Petseri all, vaibuvad õhtuks — et alata 4/II. hommikul uue hooga. Tugev pealesurumine ja kell 1000 langevad Petseri jaam ja alev I pataljoni kätte. Järgnevate päevade elav luuretegevus selgitab vastase asukohti ja uusi koonduseid. Raudtee piirkonnas saagedased kokkupõrked pealetungivate punaste soomusrongidega. 8/II. jõuab rügemendi Põltsamaal haigeksjäänud kolonel Unt — asudes kapten Lembra asemele rügemendi juhtimisele. Järgneval päeval annab kolonel Unt, saades uue määramise, rügemendi üle kolonel-leitn. Kurvits'ale.

14/II. hommikul, algab rügement ühes soomusrongide ja I eskadroniga ning selleks ajaks kohalejõudnud III pataljoniga uut pealetungi. Iga küla tuleb vallutada võitlusega, eriti palavaks kujuneb heitlus Vashina-Gora ja Podgorje pärast — mis punaste poolt hästi kindlustatud. Õhtuks on rügement välja jõudnud üldisele joonle: Vertushki — Vederniki — Lesgi — Vashina-Gora — Koshelki — Panikovitshi. 15/II. kestavad ägedad võitlused edasi, suuremad punaste jõud on koondunud raudtee piirkonda. Igal pool paneb vaenlane visalt vastu, tehes kõik, et seisukohti lõpuni oma käes hoida. Siiski vallutatakse (2. ja 11. komp.) kagu pool Vashina-Gorad Rakova ja Podgorje külad, pealetung areneb ka põhjapoolt raudteed, kus vastu õhtut I pat. vallutab Soha ja Gverstoni külad. Õhtuks vallutavad II pat. osad Markarova ja Kovázlovo. Kaitseks röövsalkade vastu võetakse ühe väljasaadetud salgaga Vastseliina m. oma alla.

Vaenlase vastupanu kasvab. Rügemendi pealetung 16. II. Irboska suunas laia rindegaga, kestvate võitluste raskustest puhkamata meestega, — leiab vastase värske jõudude visat vastupanu. Vaenlase seitsmekordne ülejõud kasvab veelgi. Punased lähevad omakord üle pealetungile 17. II. hommikul. Ägedate võitluste järele, mille juures külad ja maakohad käest kätte käivad, asub rügement kaitsele: I pat. Rjabtseva — Zaitsevo — S. Buravt-

sõ — Vashina-Gora — Smolni, II pat. — Risova — Zatrubje — Zagorje Petsh.-Ratsheva — Potalova — Panikovitshi joonel. I pataljoni vahetab järgm. päeval III patalj. Vastase ägedad kallaletungid Vashina-Gorale 20. II. homm., ööl vastu 21. II. ja päeval löi 9. kompanii leitnant Tomson'i juhatusel tagasi; ka kallaletung Smolni peale lüüakse tagasi. Vashina Gora on järjekindlalt perioodilise tule all. Punaste üldine pealetung kogu rindel Pihkva järvest kuni Panikovitshi mõisani algab 25. II. pealelõunat, patareide ja soomusrongide toetusel. Jälle eriti äge lahing Vashina Gora ümbruses. Sel päeval edu saavutamata, kordavad punased kallaletungi 26. II., päeval; suuri kaotusi maksab punastele Vashina Gora ja Smolni korduv ründamine. Mõlemad külad on vaenlase tulega maatas tehtud. Rügemendi osad asuvad õhtul V. Rjabtseva — Ragusina — S. Buravtsõ — Zabelina — Vashina Gora — Smolni — Bobkovo — Zatrubje — Davõdov Konets — Zagorje — Ratsheva — Troitskoje — Potalova — Panikovitshi joonel. Vashina Gora kaitsmist toetab soomusrong nr. 2. Hilja õhtul kordab vastane kallaletungi raudtee juures Zabelina piirkonnas, edu saavutades — selle järel duseana langeb tema kätte öösel ka Vashina Gora, kust kaitsegarnison ümberpiiramise hädaohust taandub. Vaenlase ülekaal suureneb päevpäevalt, värsked jõud valguvad juurde. Raskeid võitlusi pidades, taandub rügement samm sammult, ettevõttes sagedaid vastukallaletunge. Nii 28. II. ööl kell 2200 ettevõtetud kallaletungiga läheb Vene 52. rügemendil korda kaitsjaid välja tõrjuda Bobkovo — Lebedõ — Zatrubje küladest; hommikul kell 0200 ettevõtetud vastukallaletungiga luuakse endine seisukord. Võitlus on äärmuseni vihane, kohati toetatud tääkidega. Otsusele jõudes, et Pihkva suunast Petseri vallutamine ei teostu, algab vaenlane pealetungi koondatud jõududega lõunapoolt Laura — Vastseliina suunas raudtee peale, et ühes sellega meie vägesid ka Petserist lahkuma sundida. Selle järel dusel muutub raske maks ka rügemendi parema tiiva seisukord. 2. III. asub rügement: V. Rjabtseva — S. Buravtsõ — S. Beresnjak — Risova — Lebedõ — Zatrubje — Porkanova — Davõdov Konets — Zagorje — Ratsheva — Aristovo ja Boroki joonel. Järgnevatel päevadel kordub vaenlase kallaletung rügemendi paremale tiivale — kuid tagajärgeta. Vaatamata vaenlase suurele ülekaalule, kaitsevad rügemendi osad kangekael-

2-se jalaväe rügemendi ülemaid.

Kapten A. Rosalk.

2-se jal. rüg. ülem 31. XII. 1919. a. — 14. IX. 1920. a. 2-se jal. rüg. ülem 1. IX. 1925. a. — 15. XI. 1926. a.

Kolonel-ltn. P. Baumann.

Kolonel S. Pinding.

2-se jal. rüg. ülem 1. X. 1921. a. — 1. IX. 1925. a.

Kolonel P. Oinas.

Praegune 2-se jalaväe rügemendi ülem.

selt omi seisukohti. Nad teavad, milleks peab voolama veri, nad teavad ka, et nende raugemine oleks lõpp. Ka vaenlane väsib — kuid otsatu inimmassi rohkus asendab väsinud osad ja täidab uuesti hõredaks muutunud read.

Uut korraldatud üldist kallaletungi algas vaenlane kogu rindel lounapool raudteed 10. märtsi varahommikul, aegeda suurtükile ja soomusrongide toetusel, eesajoomist arendades rügemendi paremal tiival, kus ta oosel vastu 11. III. haaramist püüab läbi viia, üle Belska Lasareva m. peale tungides. Vaenlase vaesalgaid lüüvad ka Osvada — Murashkina piirkonda, ähvardades seljatagusesse tungida raudtee suunas. Koidu ajaks on kangeaslik vastulook selle ähvarduse likvideerinud. Lasareva ja Svinska vallutatakse aktiivse kallaletungiga, pikendades looki Konstantinovo peale. Vaenlase vägede rohkus võimaldab temal 11. III. hommikul kogu rindel kallaletungi korrata, seekord eriti intensiivselt Golovina piirkonnas, kus tal toetuseks soomusrongid ja suureni koonduis suurtükiväge. Kella 1000 on rügemendi osade seisukohad: V. Rjabtseva — Ragusina — Patshkovka — Zagorje — Goreloi Rei — Lasareva — Svinska joonele koonduvad. Rügement viskab võitlusse kõik omad varuosad — siiski on rinne lai, et peale alalisi lahinguid, ilma puhkamata, kokkukuivanud ja väsinud osad jaksaks seda kindlasti oma käes pidada. Vaenlase kallaletungide lained on vahetpidamata vastu kaitsjate müüri veerenud, kord sihile jõudmata, kord üle ujutades. Kordkorrald tegevamaks on muutunud need lained. Kaitsjate read aga vähenevad. 4. veebruarist kuni 11. märtsini on surnutena, haavatutena jne. rügemendi ridadest välja langenud 300 tääki.

Peale S. Patshkovka küla vallutamist vaenlase poolt, olukorras — kus Petseri poolrõngana määratumast ülejõust piiratud, algavad rügemendi osad taandumist, et asuda Piusa — Kieva — Sherebtsovo — Külitina — Kasakovo — Ostrovka — Burmjakino joonele. See on raske päev. On kahju maha jätta Petseri ja omal jõul vallutatud ümbrust — kuid kaine mõistus dikteerib olukorrahase otsuse. Viimase silmapilguni juhib taandumise läbiviimist rügemendi juht, kolonel Kurvits. Tänu tema külmale rahule, teostub ümbergrupeerimine korralikult — ilma segaduseta, mis lahtikiskumisel kallaletungivast vastasest võiks kergesti tekkida. Rügemendi staap

lahkub Petserist ühes viimaste väeosadega kell 1800.

Uutel seisukohtadel teeb vaenlane katsed Vastseliina m. vallutades põhja suunas eegasi tungida, kuid juba 14. III. hommikul algab rügement pealetungi, toetatud paremal tiival Vastseliina mõisast kagupoole pealetungivatest soomlastest. Väsinud kangelased panevad ennast maksma, ning peale visaid võitlusi on pealetung välja jõudnud Vastseliina — Petseri teeni, millest ülemannes rügemendi osad 2. IV. Goreloi Rei — Deksnino — Golino — Dõmkinõ — Malahova — Tõklinõ — Gorinkijõone vallutavad. Väsa vastupanu peale vaatamata, vallutatakse järgnevatel päevadel veel rida külasid ning 9. IV. on I pataljon Poroslova — Dubok — Borok, II pat. Aristovo — Sõromätina, III pat. Zalesje ja Zalezje joonel. Ohtu eel vallutab I. komp. ka Panikovitshi m. 15. IV. vahetatakse rügement Tartu tagavara pataljoni poole, aravahetatud I ja II pataljonid asuvad ühes komandodega Võrru, III pataljon side komandoga jääb Petseri varusse.

Peale kolmepäevalist puhkust liigub rügement: I, II pat. ja komandod Vorust ning III pat. — Petserist Illingeni (Luutsniku) — Vastseliina sihis välja. Aprillikuu lõpupäevad võitleb rügement rindega edelasse, kusjuures rügemendi parema tiiva I pataljon hoogsa pealetungiga vallutas Braunsbergi (Tsorona) ja Salsihofi (Saaluse) mõisad, sealt 27. IV. välja jõuab Malika — Soika — Tilga — Vakari — Külma joonele, järgneval päeval Petruse — Leoski — Purka joont vallutades. Aprilli lõpupäeval asub rügement I pataljoniga Purka — Pressi — Surja, II pat. — Koo — Mauri — Tsepsi, III pat. — Patalkina — Latsheva — Ruski Bor — Akmenski joonel, rügemendi staap Vastseliina m. (Täakide arv — 943). See oli aegadel, kus vaenlane kõige vihasemaid, kõige visamaid läbimurde katseid teostas Võru suunas.

1. mai koiduga algab rügement pealetungi ühes I. ratsarügemendi ja Peipsi rannakaitse pataljoniga, et välja jõuda suure Riia — Pihkwa kiviteeni. Kogu eelolnud pealetungi kestel toimetab vaenlane energilisi vastulööke, nüüd aga avaldab koondatud vastupanu terve pealetungi rinde ees, ülemannes omakorda pealetungile, saavutades osalist edu rügemendi paremal tiival. Vaenlase kallaletungid kestavad intensiivse suurtükile toetusel vahetpidamata, kuid edu ta ei saavuta. 9. V.

Kindralstaabi kolonel B. Helsingius, Soome kaitseväe esindaja Soolas, Lätis ja Eestis.

Sündinud 24. I. 1870. a. Hamina linnas (Soomes). Lõpetanud Soome kadeti-korpuse sealsamas, kus ühtlasi täielise sõjaväelise hariduse omanud.

Ülendatud noor.-leitnandiks 1889. a. ja määratud teenistusse Ihukaardiväe jäägrite rügementi.

1894.—1896. a. õppinud Nikolai Sõjav. Akadeemias Peterburis.

1899. a. — 1903. a. olnud sõjateaduste ja matemaatika õpetajaks Soome kadeti-korpuses. Soome vägede korpuse likvideerimisel arvatud reservi ja asunud teenistusse äriilmas.

Soome Vabadusvõitluse ajal (1918. a.) olnud Soome valgevägede staabis. 1918. a. lõpul nimetatud osakonna ülemaks sõjaministeeriumis, kus teeninud kuni 1920. a.

1920. a. nimetatud kaitseväe esindajaks Lätisse, 1921. a. ühtlasi ka Eestisse ja 1926. a. ka Poolasse.

O m a b j ä r g n e v a d a u m ä r g i d :
S o o m e : „Vabaduse Rist“, III klass;
„Vabadussõja mälestusmärk“; „Valge Rootsi“ komandori II kl. rist.

E e s t i : „Vabaduse Rist“, I liigi III järk. (sõjaliste teenete eest).

R o o t s i : „Kolmekrooni orden“, mõõkadega.

L ä t i : „Karutapjate ordu“, III kl. rist.

P o o l a : „Rüütli ordu mõõga“, I kl. rist.

Kindralstaabi kolonel B. HELSINGIUS.

asub rügement Avvi — Trolla — Sutsali — Melleka — Surja — Kõo — Möldre — Pärtli — Mokrena — Patalkino — Ruski Bor joonel. Vaenlane koondab suuremaid jõudusid Munamäe ümbrusesse. Rügemen- di rinde pikkus on üle 32 klm., rügemen- dis tääke aga ainult 826. Vaenlane surub ikka vihasemalt peale, korduvad sageda- sed läbimurde katsed — mis kaitsjatelt nõuab äärmist pingutust ja alalist valvel olekut, et üleolevate jõudude lööke õigel ajal pareerida. Peale osalist taandumist algavad I ja II pataljon 19. V. omakord pealetungi, õhtuks vaenlast parema tiiva ees Villa — Sahka — Luhte joonele su- rudes. Nimetatud pataljonide pealetungi edu laiendab III pataljon ühes Peipsi ran- nakaitse pataljoni kahe kompaniaga, 24. V. pealetungi kivitee suunas alustades. Sel- leks ajaks olid Sakala partisanid Paniko- vitshi m. vallutanud, mis III pat. vasakut tiiba kindlustas. 25. V. tungib III patal- jon, ühes rügemen- dis organiseeritud löögi-

grupiga leitnant Viilip'i juhatusel, üle suu- re kivitee, vallutades Gorlinova — Turo- vina, kus seisukohad kindlustatakse. Rüg- emendi keskpaigas ja paremal tiival oli vaenlane end tugevasti kindlustanud. Seal oli tõsisema vastupanuga tegemist, eriti Rogosi ümbruses, kust I pat. vaenlast tää- givõitlusega välja pidi lööma. Vaenlase visadus on jälle kord murtud, tema taandu- mise jälitamisel asub rügement 27. mail õhtul Potashova — Bobrovski järve — Misso ja edasi kivitee joonele — kohati Kiviora ümbrusesse. Suureks toetuseks oli soomusautode tegevus kivitee suunas. Rügemen- di kallaletung oli edukas. Ülesan- de täitmine oli teostunud. Järgneval päe- val parandatakse edasilükkumise teel sildu, korraldatakse luurekäike sügavamale lõu- na poole. Veel 27. mail keset Võrumaad asunud vaenlase väed olid kahe päevaga üle Eesti lõunapiiri väljavisatud.

Vaenlane on kaugele Marienburgi poole taganenud, loomi ja vilja kaasaviies, kõiki

sildu ja teid purustades. Iga vähemgi sild tuleb parandada. Rügemendi liikumine suunitakse Marienburgi peale — et aidata Lätimaa vabastamist. Marienburgi ümbrusesse jõuab rügement 30. mai õhtuks. Siia asudes on rügemendil ühes 8. jalaväe rügemendiga ülesandeks meie edasiruttavate teiste väeosade seljatagusel valvel olla. Rügement võtab oma alla, rindega idapoole, I ja II pat. Vana Annenhof — Malup — Beyenhof, III pat. Taide — Ortusk — Leismelup — Nikolski piirkonna. 5. juunil liigub III pataljon Alsvigi mõisa ümbrusesse, et Saksa Landeswehri osasid silmas pidada, kes Riia poolt lähenevad. Väljasaadetud ratsamaakuulajatest käis üks salk Seltinghofi mõisas, kust selle päeva hommikul sakslaste 45-meheline ratsasalk ida poole läbi oli sõitnud, vaenlikkust avaldamata ja seletades, et Lätimaa punastest vabastama on tulnud. See sakslaste ratsasalk ilmus Peipsi rannakaitse pataljoni juurde Lettini, kust 7. VI. salaja katsus ära minna, mille juures tulevahetus tekkis ning salgast 20 meest vangistati.

Järgnevatel päevadel ilmutab vaenlane tegevust 11. VII. Bolovski juures. Rügement toimetab kõvendatud luurkäike Kuporovo jaama ja Seidenetsi ümbruskonda. Juulikuu alguses asuvad rügemendi 1. komp. Bolovski, II komp. Lettini. 5. VII. tuli Bolovski piirkonnas üle punaste suurtükiväe rühm, kaasa tuues kaks korras suurtükki, 30 hobust, 2 kuulipildujat jne. Diviisi staabist saadud käsu alusel algab rügement 31. VII. edasilikumist, et Ostrovi operatsioonide kergenduseks Põtalova raudteesõlme vallutada. I pat. liigub üle Bolovski, II pat. üle Lipno Marienhauzeni peale, III pat. asub Lettini. Marienhauzeni hea loodusline positsioon on punaste poolt täiuseni viidud kindlustustööde abil, kaitseks on koondatud tugevad jõud, toetatud rohkearvulise suurtüki- ja ratsaosadega. On sagedate vihmasadude ajajärk, see takistab tegevust, sest ümbruses on eluasemeid äärmiselt vähe ja sõduritel tuleb veeta ööd ja päevad metsades ilma peavarjuta. Siiski on meeolu hea. 12. augusti koidikul algas pealetung Marienhauzenile, toetatud rügemendile juureantud patareidega (kokku 2 rasket- ja 10 kerget suurtükki). Hoogne kallaletung ei õnnestata. Lagedad põllud ja sood punaste seisukohtade eel ei võimalda ligipääsu headele kindlustustele. Patareide seisukohtade muutmine on võimalik ainult Bolovskist Marienhauzeni viiva tee ääres, mis tu-

letoetust takistab. Vaenlase väed on nähtavasti vilunud ja hästi distsiplineeritud. Pealegi ilmneb tegevuse arenemisel, et seljatagustes metsades ja soodes asuvad kohalikud elanikud, vaenlase poole hoides, ühes viimase partisaansalkadega sihikindlalt Eesti vägede tegevust takistavad, lõhkudes telefoni liine, hävitades käskjalgu ja seljataguses segadust sünnitades. Rügement kordab kallaletungi 15. VIII. hommikul; rügemendi toetuseks määratud soomusrong astus tegevusse, vaenlase soomusrongi eest põgenema sundides, kuid punased lõhkused ka suurema raudteesilla Vjada jõel, silla parandamist aga ei suudeta teostada, kuna silla koht punaste patareide tule all. Rügementi toetavad patareid vaenlase omi kauguse tõttu tabada ei saa, kuna patareide ümberpaigutus soode ja rabade tõttu võimata. Et hoiduda otsatusuurtest kaotustest, tuli diviisi käsk — rügemendil asuda kaitsejoonele Uue Annenhofist — üle Malupi — Lipnini, mis ka teostati. 18. augustil on uued seisukohad oma alla võetud. Kuni rügemendi äravahetamiseni 3. jal. rügemendi poolt 23.—25. sept., vaenlane tõsist tegevust ei arenda — mõlemad pooled toimetavad sagedaid luurkäike.

30. sept. on rügement ümberpaigutatud ja asub tervena varus — I pat. Stakelnis, II pat. Alsvigi m., III pat. Fiandeni ümbruses — kuni 11. X., millal rügement Valka hakkab koonduma. 4. XI. algab rügemendi esheloone väljasõit Valgast, et uuesti Marienburgi ümbruses oma kaitse alla võtta Uue Annenhofi — Lettini — Ostrovetsi joon. Liimile asudes, jääb sõjaline olukord võrdlemisi vaikseks ja muutseta.

Siin möödub vaikselt ka rügemendi teine aastapäev, 21. nov. 1919. a.

7. detsembriks koondatakse rügement uuesti Valga ümbrusesse, kuhu jääb kuni 18. detsembrini, millal rügement ümberpaiguneb 19.—21. detsembrini Jõhvi — Sompa piirkonda, ajal, kus vaenlane äärmise visadusega Viru rinnet läbimurda püüdis. Kuni Vabadussõja lõpuni ei ole rügemendil enam osa võitlustest osavõtmisel.

Vabadusõda lõppes. Sõja kestel on rügemendist langenud 8 ohvitseri, 144 sõdurit; haavatud 34 ohvitseri ja 761 sõdurit.

Viletsuses ja hädas sündinud, vaenlajal tugevaks võrsunud — elagu rügement edasi Kodumaa ja Rahva kaitseks!

A. K—n.

Kindral-major J. UNT.

Mälestusi 2. jalaväe rügemendi algpäevilt.

Kindral-major J. Unt.

21. novembril pühitseb 2. jalaväe rügement oma kümnendat aastapäeva. Ei ole ülearune sel puhul heita pilku tema sünnipäevade ajajärku. Nagu teada, anti luba Eesti rahvuslike väeosade moodustamise algul vaid ühe Eesti rügemendi loomiseks. Kuid 1917. a. suve- ja sügise-kuudel koondus kodumaale niivõrt suurel arvul Eesti sõdureid ja ohvitseri, et kõiki neid ei suutnud üks rügement vastu võtta. Tuli neid, peale Tartus asuva tagavara pataljoni, saata ka mitmesse teise kodumaa linna.

Arusaadav, et sel ja mitmel muul põhjusel hakkasid Eesti väeosade moodustamist korraldavad võimud ja organisatsioonid energiliselt nõutama luba uute väeosade vormeerimiseks, eesmärgiga — luua Eesti diviisi sõjaaegses koosseisus.

Kui viimaks 1917. a. lõpu poole vasta-

vatelt Vene võimudelt Eesti diviisi loomiseks nõusolek välja oli „pigistatud“, otustati peale juba olemasoleva esimese rügemendi vormeerida veel kolm uut jalaväe rügementi, staapide asukohtadega: 2. rügement — Viljandis, 3. — Tallinnas ja 4. — Rakveres. Nende uute väeosade tegelikule vormeerimisele asuti detsembrikuu esimestel päevadel, kusjuures mina, olles määratud 2. Eesti jalaväe rügemendi ülemaks, sain vastavad juhtnõõrid ja sellekohase ettekirjutuse Eesti diviisi ajutiselt ülemalt alam-polkovnik Soots'ilt vist 10. detsembril 1917. a. (täpset kuupäeva ei mäleta). Sõitsin kohe rügemendile määratud asukohta — Viljandi, asudes seal minu peale pandud vastutusrikkale tööle.

Rügemendi vormeerimise ajaks oli Viljandi, Pärnu ja Paidesse koondunud küllaldane arv sõdureid, et luua alus nelja

pataljonilise rügemendile. Nende kolme linna garnisoni meestest oligi kästud vormeerida 2. Eesti jalaväe rügement. Ohvitseri oli kogunud küll võrdlemisi vähe, kuid diviisi staabi korraldusel tuli igapäev uusi juurde.

Minu Viljandisse jõudmise ajaks oli Paidesse kogunud meestest juba moodustatud nelja kompaniiline pataljon kapteni Maide juhatusel, kes enne Saksa okupatsioonivägede maaletulekut jäljetult Eestist kadus.

Viljandi garnisonile pani aluse Soomes koondunud Eesti sõjaväelaste kompanii, mis 1917. a. oktoobris n.-ltn. Järveri juhatusel Eestisse tülles, Tallinnast 21. novembril Viljandi saadeti. Pärnusse oli ka kogunud sarnane hulk mehi, et nendest võis moodustada neli kompaniid.

Arvuliselt oli Viljandi garnison kõige arvurikkam, mille tõttu rügemendi allüksused moodustati järgmiselt: staap, 1. ja 2. pataljonid (viimastest 8. kompanii Põltsamaal), kuulijpildujate kompanii, töökompanii ja teised väiksed k-dod — Viljandis; 3. pataljon — Pärnus ja 4. pataljon — Paides (Paide pataljon arvati pärastpoole 4. rügemendi koosseisu).

Et rügemendi sõdurid suures enamuses, eriti Viljandi garnisonis, olid oma asukohtade maakondadest pärit, siis said nad, nii ütelda, territoriaalselt kompaniidesse jaotatud (kihelkondade järele), kusjuures Viljandi linna mehed moodustasid 1. kompanii.

Minu ligemateks abilisteks rügemendi vormeerimisel ja pärastises tegevuses olid: rügemendi ülema abi — alam-polkovnik Viktor Puskar, majanduse ülem — alam-polkovnik Kubbo, adjutant — al.-kapt. Hans Matson; pataljoni ülemad: 1. — kapten Preisberg, 2. — al.-kapt. Liebus, 3. — al.-kapt. Tannebaum ja 4. — kapten Maide; kuulijpildujate kompanii ülem — ltn. Seping, töökompanii ülem — ltn. Jürisson ja rügemendi komitee esimees — n.-ltn. Järver.

Relvade, rakmete ja muu varustuse muretsemine rügemendile tekitas küll suuri raskusi, nagu see Eesti rahvuslike väeosade ajajärgu kohta juba üldiselt teada, kuid sellele vaatamata sai neid muretsetud vähehaaval kust iganes kätte puutus. Suuremal arvul saadi neid muidugi taanduvatelt Vene väeosade jäänustelt paari-kolme nädala jooksul. Igatahes olid meestel relvad ja laskemoon käes ning muud hädatarvilist varustust osalt

ka, kuid sõdurite riided ja jalanõud olid ja jäidki väga halba seisukorda. Kogu tarvilise varustuse saamiseks said vastuvõtjad mitmele poole intendantuuri ladudesse välja komandeeritud, kuid okupatsioonivägede maaletuleku tõttu jäid mõned nendest tagasitulemata.

Samuti jäi ka rahaga varustamise küsimus, rügemendist mitteolenevatel põhjustel, kuni okupatsiooni aja alguni lõpuliikult lahendamata, nii et sõdurid ja ohvitserid rügemendist kopikatki palka ei saanud. Ruumide sisseseadest muidugi ei olnud peaaegu midagi; sõduritel, kes olid paigutatud igasuguste seltside ja teistesse suurematesse ruumidesse, tuli harilikult magada põrandal. Isegi staabi „mööbel“ koosnes mõnest lihtsast lauast, paarist toolist ja taburetist.

Mis puutub rügemendi tegevusse üldse ja eriti Viljandis asuvatesse üksustesse ajajärgul enne Saksa okupatsioonivägede maale tulekut, siis peab ütleva, et vaatamata Eestis tol ajal valitsenud segasele olukorrale (kodanline võim Tallinnas oli juba enamlaste käes ja ka diviisi staap võeti 1918. a. jaanuari algul nende poolt üle), edendas 2. Eesti jalaväe rügemendi olemasolu siiski oma piirkonnas üldise korra alalhoidmisel, vene vägede taanduvate jäänuste taltsutamisel ja Eesti iseseisvuse tegelikul väljakuulutamisel kohapeal väga tähtsat osa. Üheks väikseks kohalikuks paheks Viljandis oli see asjaolu, et seal asuvad Eesti ratsarügemendi osad miskipärast ei tahtnud kontakti luua ja koos töötada meiega, püüdes iseseisvalt teostada mitmeid tõsiseid asju mind informeerimata. Sarnase teguviisi tagajärjeks oli nii mõnegi ettevõtte ebaõnnestumine.

Et 2. rügemendi tolleaegselt tähtsusest osalistki pilti saada, toon tema elust-olust ning tegevusest Viljandis ja selle ümbruses mõned üksikud näited.

Kui kohalikud enamlasted Viljandis endid küllalt tugevad arvasid olevat hakati „Koidu“ seltsi saalis sagedasti miitinguid ja kõnekoosolekuid pidama, et linna elanikkas ja eriti rügemendi sõdurites enamlast meeleolu luua. 1918. a. jaanuari lõpu poole aga kutsus kuulus kommunist Schiffer, kõneägeduses mütsi põrandale pildudes, avalikult sõdureid üles rügemendist lahkumisele ja punaste väeosade loomisele. Rügemendi sõdurid käisid alati suurel arvul sarnastel miitingutel ja koosolekutel, kuid ainult üksikud mehed sattusid enamlaste õnge otsa, kuna rõhuv enamus

*Kaevikud Kõo küla rajoonis Võrumaa vabastamise võitluses, 4. mail 1919. a.
Teine paremalt rüüli abi kapten Eduard Liebus.*

neist kuni okupatsiooni ajani jäi truuks rügemendis maksvale korrale ja ühes sellega Eesti rahvuslastele aadetele.

Ajal, kus oli kästud ka meie väeosades ülemuse valimisele asuda, oli 2. rügemendi sõdurite meeleolu küllalt veel kindel selleks, et kui vastava käsu järele vormi täitmiseks valimised tegelikult läbi viidi, siis kõik alalised ülemad, rügemendi ülemaga eesotsas, kohtadele valiti.

Arvan, et sarnase kindla meeleolu alahoidmiseks suurel määral aitas kaasa rügemendi komitee oma esimehe, n.-lt. Järver'iga eesotsas, kes oma kaine, rahuliku ja külmaverelise iseloomu tõttu igasuguseid kärmeelseid isikuid mõistis vaos hoida ja suutis läbi viia alati läbikaalutuid ning otstarbekohaseid resolutsioone.

Vene väeosade jäänuste taandumise kibedamal ajajärgul olid 2. rügemendi osad taandujatele kardetavaks takistuseks, mille tõttu nad püüdsid taanduda suuremalt jaolt kõrvalisi teid mööda, hoidudes kokkupuutumistest meie üksustega. Sarnases olukorras ei saanud nad muidugi korraldada laiaulatuslist hävitustööd Viljandimaal.

Nii, näiteks, ei läbistanud Viljandi linna ükski taanduv bande, ainult ühe korpuse staabi jäänused olid ühel ööl linna tulnud ööbimise otstarbel. Saades sellest teada, saatsin mina, kui garnisoni ülem, ohvitseri järele küsima, kelle loal nad siin viibivad. Staabi ülem vastas, et tema on täiesti erapooletu ja lahkub juba järgmisel hommi-

kul, mis tegelikult ka sündis. Ka kõrvalistel teedel valmistasid rügemendi üksused taandujatele mitmel kohal suuri ootamatusi, nagu, näiteks, Kabala alevi rajoonis, kus al.-kapten Oidermann'i algatusel ühe suurema vene väekoonduse voor täiesti likvideeriti ning meie rügemendile suur arv sarvloomi, hobuseid, vankreid jne. saadi.

Kaunis kibedaid päevi tuli rügemendil üle elada Viljandi enamlaste komitee lahkumise ööl ja järgmistel päevadel kuni sakslaste linna tulekuni. Kommunistide lahkumise aeg peeti nende poolt suures saladuses, kuid ühel öhtul võis tähele panna nende katseid 2. rügemendi tähtsamate tegelaste arreteerimiseks, kusjuures ka minu korteris (Sprohe võõrastemajas) oli minu äraolekul kaks korda vene sõduritest koosnev patrull mind otsimas käinud. Saades olukorrast aru, koondusid ohvitserid salkadena erakorteritesse ja asusid valmis pandud sõjariistadega nii ütelda „piiramise seisukorda“. Selle tõttu ei läinud enamlastel korda kaasa viia ühtegi 2. rügemendi ohvitseri.

Komitee ärasõit sündis tõesti samal ööl umbes kella 3 paiku, mis ka meie kohe teatavaks sai. Umbes ½ tundi pärast suurte „ninade“ äralibisemist olime meie kuulipildujatega juba enamlaste peakorteris, hakates kohe nende enamliste tegelaste arreteerimist, kes veel ära ei olnud sõitnud ja korraldades peategelaste tagajamist. Kahjuks ei läinud siiski korda neid tabada. Juba koidikul oli linnas täie-

line kord jalule seatud ja rügemendi patrullid uulitsatel. Kiires korras kuulutasin müürilehtedel enamlastelt võimu ülevõtmise akti välja, kästes linnas ja kogu maakonnas Vene ajutise valitsuse ajal moodustatud omavalitsustel viibimata enamlastelt katkestatud tööd jätkata. See korraldus sai valdadesse kiirkäskjalgade kaudu laiali saadetud. Ühes käskjalgedega saatsin ka patrullid ohvitseride juhatusel, kelle ülesandeks oli valdade kommunistlike komiteede viibimatu likvideerimine kohapeal.

Selle korralduse teostamise lõppedes ilmusin ma linna volikogu koosolekule (mis selleks ajaks oli kokku tulnud), kus isiklikult volikogu olukorra üle informeerisin. Sellega oli enamline võim Viljandi linnas ja maakonnas (vist kolm päeva enne sakslaste saabumist) täiesti likvideeritud ja seaduslik valitsemiskord maksuma pandud.

Kui 1918. a. 24. veebruari õhtupoolel Eesti iseseisvaks kuulutamise manifest Viljandi jõudis, olid meil ka kindlad teated selle üle, et 25. veebruari hommikul jõuab Mõisakülalt tuleva rongiga linna Saksa okupatsioonivägede eelsalk. Olukorda Viljandi linnapeaga, härra G. Talts'iga, kaafudes, jõudsin otsusele, et linnapea pidi veel 24. veebruari õhtul linna kodanikkudele iseseisvuse Manifesti ette lugema, kuna rügemendi sõdureile pidi Manifesti ette loetama 25. veebruari hommikul, mis tegelikult ka sündis.

Saksa eelväesalga jaama jõudmise ajaks läksin mina ühes linnapeaga vaksali, kuna rügemendi kompaniidel käskisin kassarmutesse jääda, saates uulitsatele ainult relvastatud patrullid. Samal ajal oli vaksali kogunud suurel arvul ka kohalikke saksasoost elanikke, eesotsas linna koguduse õpetajaga härra Mickvits'iga ja teiste ametlike delegatsioonidega. Daamid muidugi varustatud rohkearvuliste lillekimpudega.

Sakslaste kohalejõudmisel tuli vagu-nist välja salga juht, keegi noor leitnant, ühe kohaliku parumi või voni saatel. Sakslaste esituselt võeti leitnant vastu suure vaimustusega. Kui viimaks järjekord meie, eestlaste kätte jõudis, siis teatasin leitnandile, et minul on linnas 2. Eesti jalaväe rügemendi kaks pataljoni, et linnas valitseb täieline kord ja uulitsatel liiguvad minu relvastatud patrullid. Ühtlasi teatasin, et Eesti on iseseisvaks vabariigiks kuulutatud ja mina oma rügemendiga sakslaste sõjategevuses venelastega jään erapooletuks ning tema tegevust ei takista.

Minu seletusi ära kuulates kuulutas leitnant kogu rügemendi osad sõjavangideks, palus patrullid uulitsatelt ära saata ja kõik ohvitserid ja sõdurid võimalikult ühte ruumi koguda. Minu vasturääkimisest hoolimata jäi leitnandi otsus sedakorda küll maksuma, kuid sakslaste pataljoni ülema kohalejõudmisel said ohvitserid juba paari tunni pärast vabastatud ja neile mõõgad kätte jäetud; kui diviisi ülem Viljandi jõudis, said ka sõdurid oma endistesse ruumidesse tagasi viidud ja rügement jätkas oma erapooletut elu.

Kord nõuti isegi saksa võimudelt, et rügement ühes nendega läheks Rakvere alla enamlaste vastu lahinguid lööma, kuid minul läks korda nende selgeks teha, et ilma Eesti diviisi ülema käsuta ma seda ikkagi teha ei saa. Meid jäeti rahule.

Kahjuks ei kestnud sarnane rügemendi iseseisev elu kaua: Lõuna-Eestis võimuloleva kindral-komando nõudmisel sai rügement 12. märtsil 1918. a. likvideeritud ja kõik mehed demobiliseeritud. Rügemendi relvad aga, peale nende üksikute eksemplaride, mis mõnedel korda läks ära peita, ja kõik muu varustus, mida peita võimata oli, läks täielikult sakslaste kätte. Peale rügemendi likvideerimist jäin ma isiklikult Viljandisse elama, kuna kõik ohvitserid maakonda ja teistesse linnadesse elama asusid. Kuid varemalt kokkuräägitud kava järgi kohustusime eneste vahel alalist sidet pidada ka tulevikus. Tegelikult kujuneski nii, et iga rügemendi ohvitser, kes Viljandi tuli, alati minult informatsiooni ja juhtnööre sai. Selle tulemuseks oli see, et Saksa okupatsiooni lõppedes ja Vabariigi Ajutise Valitsuse korraldusel 2. jalaväe rügement 21. novembril 1918. a. Tartus uuesti koondus riigi iseseisvuse kaitseks.

Lüües võidurikkaid lahinguid kogu Vabadussõja kestel, aitas rügement tunduvalt kaasa Eesti rahva vabaduse ja riiklise iseseisvuse lõpulikul kättevõitmisel ja kindlustamisel.

Rügemendi tegevusest sellel raskel ajajärgul toovad „Sõduri“ veergudel mälestusi mõned teised rügemendi endised või praegused liikmed.

Mina aga, lõpetades oma käesoleva lühikese ülevaate, saadan minule väga lähedalseisvale rügemendile tema kümnenda hällipäeva puhul kõige soojemaid tervitusi ja soovin, et kõik tema endised ja praegused liikmed kannaksid alati südames töötust: „vabale ja iseseisvale Eestile jääme truuks surmani“.

2-se jalaväe rügemendi sünd.

Isiklikke mälestusi — J. JÄRVER.

Käesoleva aasta 21. novembril pühitseb 2-ne jalaväe rügement oma 10-dat aastapäeva. Olles õige lähedalt seotud selle rügemendi algpäeviga, avaldan siin juubilaril meeldetuletuseks mälestusi neist möödunud loominguajadest, mis olid täis elu ja tuld ja mis nii tihedalt seotud meie vabariigi rajamise päevadega.

2. rügement on omale täie õigusega valinud aastapäevaks 21. novembri, sest sel päeval jõudis Tallinnast Viljandi 2-se Eesti jalaväe polgu formeerimise kaader. Eestis oli sel ajal juba kaks rügementi: 1-ne Eesti polk ja Tallinna Eesti polk. Uut rügementi kavatseti Viljandis juurde vormeerida ja selleks otstarbeks saadeti sinna Tallinna Eesti polgu 1-ne „marsi-rood“. Mispärast just Viljandis esimeses järjekorras rügemendi loomine ette võeti ja miks selleks sinna nimelt Tallinna Eesti polgu 1-ne „marsi-rood“ saadeti selgub meile siis, kui vaatame lühidalt Tallinna Eesti polgu 1-se marsi-roodu tekkimise ajalugu.

Asjakäik oli kokkuvõetult järgmine. 1914. aastal augustikuul vormeeriti Viljandimaa meestest Viljandi linnas 355. Liivimaa jalaväe drushina. Täienduse sai drushina Smolenski kubermangu meestest. Pärast lühemat peatust Viljandi ja Luuga linnas saadeti 355. drushina sama aasta oktoobrikuul Kroonlinna kindluse piirkonda, kus paigutati „Aleksejevski forti“ (praegune „Krasnaja Gorka“). 1916. aastal juunikuul moodustati 355. drushina ümber 4-aks Kroonlinna kindluse üksikuks pataljoniks ja sama aasta juulikuul liideti teda Kroonlinna kindluse 1-se polguga. Kuid mitte kaua ei saanud endine 355. drushina pataljonina Kroonlinna kindluse polgu koosseisus viibida. Juba paari kuu pärast ja nimelt 1916. aasta oktoobrikuul saadeti see pataljon Soome, Sveaborgi kindluse piirkonda. Pataljonist sai vormeeritava 510. Volhovi polgu kaader. Viljandimaa mehed, kes senini olid laiali pataljonis, said nüüd laiali paisatud kogu rügemendi peale, nõuda, et omavaheline ühenduse pidamine väga raskeks läks. Ka takistasid seda vastavad võimud.

Suure pöörde eestlaste omavahelises liitumises tõi 1917. aastal märtsikuu revolutsioon. Kohe moodustasime „Helsingi Eesti sõjaväelaste liidu“. Helsingi garnisonis oli siis üle 300 eesti sõjaväelase, meremehed veel peale selle.

Suurem osa nendest olid Viljandimaa mehed, kes asusid 510. polgus. „Helsingi Eesti sõjaväelaste liit“ sai loodud ülesandega koondada Helsingis ja tema ümbruskonnas asuvaid eesti sõjaväelasi, arendades nendes rahvuslist vaimu, äratada armastust oma kodumaa vastu ja moodustada eestlastest omaette sõjaväelisi üksusi. Kui kodumaal Eesti polkude asutamise idee teostamist leidis, oli „Helsingi Eesti sõjaväelaste liidu“ peamiseks püüdeks eesti sõjaväelasi Helsingist ja tema ümbruskonnast kodumaale koondada. Selles suunas töötas liit kogu oma kestvuse ajal.

Kuid kerge see töö ei olnud. Helsingis oli tema tookord veel eriti raske. Sest Helsingisse oli palju „enamliste“ kalduvustega eestlasi koondunud. Neid leidis suurel arvul just nende hulgast, kes sõjaväeteenistuse eest kõrvale hoidmiseks Soome põgenenud. Eesti enamlased olid aga kõige ihu ja hingega nii eesti väeosade asutamise, ~~kui ka eesti sõjaväelaste koondamise vastu~~, tundes muidugi selles kõiges oma vastast reaalset jõudu. Ja nad katsusid kõigest jõust seda ettevõtet nurja ajada. Alguses nendel muidugi muid võimalusi selleks ei olnud, kui ainult propaganda, mida nad ka õige ohtralt tarvitasid. Juba liidu asutamise koosolekul katsusid enamlased meid surnuks rääkida. Ja igal järgneval koosolekul oli nendega tegemist; nad ilmusid iga kord mitmekesi ja tarvitasid sõna nõnda ohtralt, et teistele rääkimiseks aega ei jäänud. Katsusime selle võtte eemalhoidmiseks omi koosolekuid kasarmu ruumides pidada, et erasikutest eemalduks. Kuid ka see palju ei aidanud, sest nende agitaatorid ilmusid sõduritena ikkagi koosolekule.

Kodumaale tuleku vastastele oli kasuks veel asjaolu, et sõjaväelaste elu Soomes parem oli, kui mujal. Materjaalne külg oli parem, sest palk oli kõrgem. Eestlased tundsid endid soomlaste kui vennasrahva keskel väga koduselt. Helsingil, kui suurlinnal oli ka omajagu külgetõmbamise mõju. Sõjalisest küljest oli elu Soomes hädaohuta ja kodumaale pääsemine oli väga kerge.

Kõige eelpooltooduga arvestades selgub missuguste raskustega „Helsingi Eesti

sõjaväelaste liidu" juhatusel võidelda tuli, et omi ülesandeid läbi viia.

Kuid töö edenes siiski. Armastus oma kodumaa vastu oli suurem, kui kõik takistused — ja see aitas sihile jõuda. Meil oli kindel kontakt loodud ka teiste väemusrahvaste organisatsioonidega Helsingis. Üheskoos nende esitajatega said mitmed koosolekud peetud ühiste ideede läbiarutamiseks. Mäletan veel praegu selgelt üht niisugust koosolekut. See oli augustikuul 1917. a. Väljas oli soe suvine õhtu. Meie olime koos lossi ruumides. Esitatud olid eestlased, lätlased, leedulased, poolakad ja ukrainlased. Päevakava raskemaks punktiks oli piiriäärsete rahvaste iseseisvuse küsimus. Peeti käremaid kõnesid. Arvustati kibedalt senist Venekorda ja leiti, et ainukene väljapääsetee piirirahvastele on nende lahkulöömine Venemaa küljest ja täielik iseseisvus. Kõige käreдамad olid millegi pärast leedulased.

Keegi nende esitajatest tõendas muu seas, et venelased (suurvenelased) olvat teiste Venemaal asuvate rahvaste eksploateerijad. Nad seisvat jalul ainult selle tõttu, et Ukraina nende kõhuküsimuse lahendab, s. t. nendele toitu muretseb, kuma jälle Balti ranniku raltvad venelastele peaks on, s. t. nende eest mõtlevad. Ja kui nüüd Venelt ära võtta Balti maad ühes Poolaga ja Ukraina, siis Vene iseenesest kokku variseb. Temal jäävad järele ainult pikad käed, mis teistelt harjunud võtma ja väledad jalad, milledega vajaduse korral kiirelt Urali mägede taha varjule võib jooksta...

Koosoleku lõpul esitati resolutsioon, mille sisuks oli, et N. N. rahvuslikeude organisatsioonide esitajad, hinnates kõige külgsele käesolevat olukorda, loevad tungivalt tarvilikuks N. N. rahvaste täielikku lahtilöömist Venemaa küljest ja oma iseseisvate riikide asutamist.

Ettepanud resolutsioon võeti ühelhäälel tormiliste kiiduavalduste saatel vastu.

Vahepeal oli eesti sõjaväelaste kodumaale koondamine raskemaks läinud. Vene võimude poolt tehti Eesti polkude asutamisele takistusi. Kodumaal oli raskusi kõiki sinna kogunud sõdureid 1-sse polku ära paigutada, sest uute polkude juurde vormeerimist ei lubatud. Ka meie lahkumiseks Helsingist tehti takistusi. Tuli palju askeldada, et lubasid saada. Rügemendi ülem, rügemendi komitee, diviisi ülem, diviisi komitee, kindluse ülem ja kindluse komitee, kõikidelt nendelt oli tarvis nõusolek saada. Igalpool tuli pikalt ja laialt

seletada milleks meie minek kodumaale tarvilik. Ja kui viimaks vastavad lubad käes olid ja meie minekuvalmis, tuli Tallinnast Eesti sõjaväelaste ülemkomiteelt kurb vastus, et nendel puudub võimalus meid ära mahutada. Lõmne siis ühenduse vanepeal juure vormeeritud Tallinna Eesti polguga, kelle ülemaks oli polkovnik Pödder (praegune kindral Podder). Lubati vastu võtta, polgugi et polk täis oli. Asi oli siis viimaks nõnda kaugel, et oktoobrikuul Helsingist lahkuda võisime. Kindluse staap andis meile Tallinna sõiduks kasutada laeva. Ja ühel udusel oktoobrikuu hommikul lahkusime Helsingist. Meid oli 5 ohvitseri ja umbes 250 sõdurit. Suurem osa, üle 200 mehe, oli 510. polgust, teised muudest Helsingi garnisoni osadest. Organiseerisin nendest ühe kompanii. Laevale oli meid saatma tulnud peale teiste ka 510. polgu ülem, kaardiväe polkovnik P. Ta tänas meid korraliku teenistuse eest, üteldes, et eestlased on alati teistele eeskujuks olnud teenistuskohuste täitmisel ja soovis meile kodumaale asumiseks palju õnne kaasa. Vana sojakangelane oli väga liigutatud meist lahkudes...

Tallinnas marssisime sõjaväe orkestri saatel oma Soomest kaasa toodud Eesti lippu ees kandes läbi linna meile määratud korteritesse. Meie soov oli täide läinud; olime kodumaal!

Järgmistel päevadel tuli küsimus lahendada, missuguseks saab meie edaspidine saatus kujunema. Rügemendis taheti meie kompaniid teiste kompaniide vahel ärajaotada, sest kompaniide arv oli täis. Kuid mehed ei tahtnud koost lahkuda. Pealegi pidasin mina Tallinnasse jäämist pikemaks ajaks kardetavaks, sest enamlaste võim suurenes seal päev-päevalt ja nende lõhkumise töö Eesti väeosade kallal kandis vilja. Pärast pikemaid läbirääkimisi Ülemkomiteega ja Tallinna polgu juhatusega tuldi lõpuks meie soovidele vastu ja otsustati meid Viljandi saata, kus kavatseti vormeerida 2-ne Eesti polk. Kuni sellekohase ametliku luba saamiseni 2-se Eesti polgu vormeerimiseks loeti meid Tallinna Eesti polgu „1-se marssi-rooduna“.

Tallinnas peatamine venis siiski pikemaks, kui soovisime. Tulid veel mitmed takistused võita, enne kui lahkuda saime. Aeg oli väga ärev. Enamlased haarasid võimu oma kätte. Maapäev aeti laiali. Enamlased Eesti rahvuslisi vägesi aga ei sallinud. Igalpool valitses segadus.

Viimaks ometi peasime minema. See

2. j. rügemendi vaatluspunkt Petseri ümbruses 12. veebruaril 1919. a.

oli 21. novembril 1917. aastal, kui mina ühe kompaniiga Tallinnast Viljandisse jõudsin. Meid oli neli ohvitseri (Järver, Erik, Veidebach ja Vöhrmann) ja üle 200 sõduri. Olime määratud kaadriks vormeeritava 2-se Eesti polgule. Viljandisse jõudsimine umbes kella 1400 paiku. Oli kena talvine päev. Kogu eelmine öö ja hommikupoolel sadas värsket laia lund, kuid keskpäeval läks taevast selgeks ja lumesadu lõppes. Külma oli ligi 10 kraadi ja see värskendas.

Meie tulekust teati ja Viljandi juhtivad jõud, seltskonnategelased ja palju rahvast oli meile jaama vastu tulnud, olgugi et Viljandi raudteejaam linnast ligi 3 kilomeetrit eemal asub.

Rivistasin kompanii, tarvitades eesti-keelseid komandosõnu, milledega juba Soomes ja Tallinnas harjutasime.

Peale esialgseid lühikesi vastastikke tervitusi algas marssimine täies rivikorras muusika saatel jaamast linna. Linnas olid meeste mahutamiseks vastavad ruumid korraga seatud. Samal õhtul korraldati Koidu saalis Viljandi organisatsioonide poolt kohalikkude prouade ja preilide nobedai kaastegevusel meie õhtusöök. Õhtusöögil olid Viljandi tähtsamad tegelased ja meie kompanii täies koosseisus. See oli meelilendav õhtu. Peeti vastastikku isamaalisi kõnesid ja lubati kodumaa heaks ohvriks tuua kõik mis olemas. Kodulinna soe vas-

tuvõtmine meeldis meestele väga. Lahkusime pidult kõige paremas meeleolus. Kui suur vahe oli Tallinna ja Viljandi vahel! Tallinnas tundsimine endid nagu laenetava tuldpurskava mäe harjal, kuid Viljandis nagu soojal suvisel õhtul vaikse järve kaldal. Tallinnas juba maapäev laiali aetud ja enamlased võimul, Viljandis aga Hella Pöögemann ja Vanakamar oma komiteega täiesti ilma võimuta...

Kuid ega Viljandi enamlased ka kauaks vaikseteks pealtvaatajateks ei jäänud. Nende plaanidega see igatahes kokkukõlas ei olnud, et Viljandi Eesti polku vormeerima hakati ja pärastpoole veel koguni ka ratsaväge. Nemad panid omalt poolt kõik rattad käima, et Viljandis Eesti väeosade vormeerimist takistada. Tundes alguses oma nõrka võimu, katsus kohalik komitee meid heaga oma poole meelitada. Ja tal olid selleks ka omapärased praktilised võtted. Nendega saime tuttavaks juba teel Tallinnast Viljandi tulekul. Olustvere jaamas tõid sõdurid minu juurde kaks iseäralikku meest, kes ütlesid endid Viljandi täidesaatva komitee toitlusosakonna esitajad olevat. Need mehed olid pööranud sõdurite poole ettepanekuga nendele abiks tulda hea tasu eest. Sõdurid aga vastasid, et selles asjas tuleb pöörata nende ülemuse poole. Komitee meestele aga see asjaolu ei meeldinud, kuid sõdurid tõid neid siiski minu juure vagunisse. Minu küsimuse

peale, milles siis asi õige seisab, seletasid komitee mehed, et nendel abi tarvis olevat vähemalt kümnekond relvastatud sõdurit. Neile olla täidesaatva komitee poolt ülesandeks tehtud Olustvere ümbruskonnast liha rekvireerida, kuid kohalikud talunikud ei laskvat neil seda teha, vaid kihutatvat koertega minema. Nemad aga olevat valmis hea tasu maksma, kui sõdurid kaasa tuleksid. Meie poolt muidugi mõista komitee mehed abi ei saanud, vaid just vastupidi, soovitasime nendele kindlalt sarnast omapäralist rekvireerimise viisi jätta. Pärastpoole Viljandis olles kuulsin, et komitee võimud sagedasti sarnaste ettepanekutega sõdurite poole pöörasid ja igakord head tasu pakkusid.

Et vormeeritavale Eesti polgule aineliselt kaasa aidata, korraldati detsembrikuu algul Viljandis suurem pidu „Sakala maleva“ heaks. Pidul valmistati õige laialt ette. Tema ettevalmistamisest võtsid osa nii Viljandi organisatsioonid, kui ka seltskonnategelased. Ka Sakala polgu (2-ne Eesti polk) mehed aitasid jõudumööda kaasa. Pidul korraldajaks hingeks oli tolleaegne ajalehe „Sakala“ toimetaja hra Vellner (praegu „Vaba Maa“ toimetuse liige). Järsku lagunes pidu eelööl Viljandis jutt laiali, et kohalik täidesaatev komitee, kes sarnase pidu vastu oli, olevat Tallinnast abi palunud pidu pidamise takistamiseks. Ja Tallinna täidesaatev komitee olevat nende soovidele vastu tulles, 3—4 vagoni täit relvastatud madruseid abiks saatnud. See kuuldus pani Viljandi meeste meeled kihama. Kogu öö askeldusi ja närveerimist. Kuulati järele Tallinna jaamast, kust ka sõnumile kinnitus saadi. Asi paistis nõnda kindel olevat, et hommikul relvastatud jõududega jaamas rongi vastas käidi mõttega arreteerida kutsumata külalisi. Kuid oodatud ei ilmunud. Räägiti, et rongil Tallinnast väljasõites olevat küll palju relvastatud madruseid olnud, aga need olevat teel jaamadest maale valgunud toiduaineid rekvireerima.

Pidul võis nüüd rahulikult pidada. Kohalik täidesaatev komitee oli selleks võimetu, et teda takistada. Pidul läks hiilgavalt korda. Suurearvuline rahva osavõtmine Sakala maleva heaks toimepandud pidust näitas, et Eesti polkude asutamine oli Eesti rahva tahtmine. Põllumeeste seltsimaja oli juba keskpäeva ajaks tungil rahvast täis. Paljud olid kaugelt maalt tulnud, mõned koguni 30—40 klm. kauguselt. Kõik soovijad aga pidule ei pääsenud; ruumid olid selleks liiga kitsad.

Kadunud C. R. Jakobsoni ettevõttel ehitatud seltsimaja, vaatamata oma suure saali ja avarate kõrvalruumide peale, ei suutnud kõikidele soovijatele ulualust anda; paljud hiljemalt tulijad pidid tühjalt koju tagasi minema.

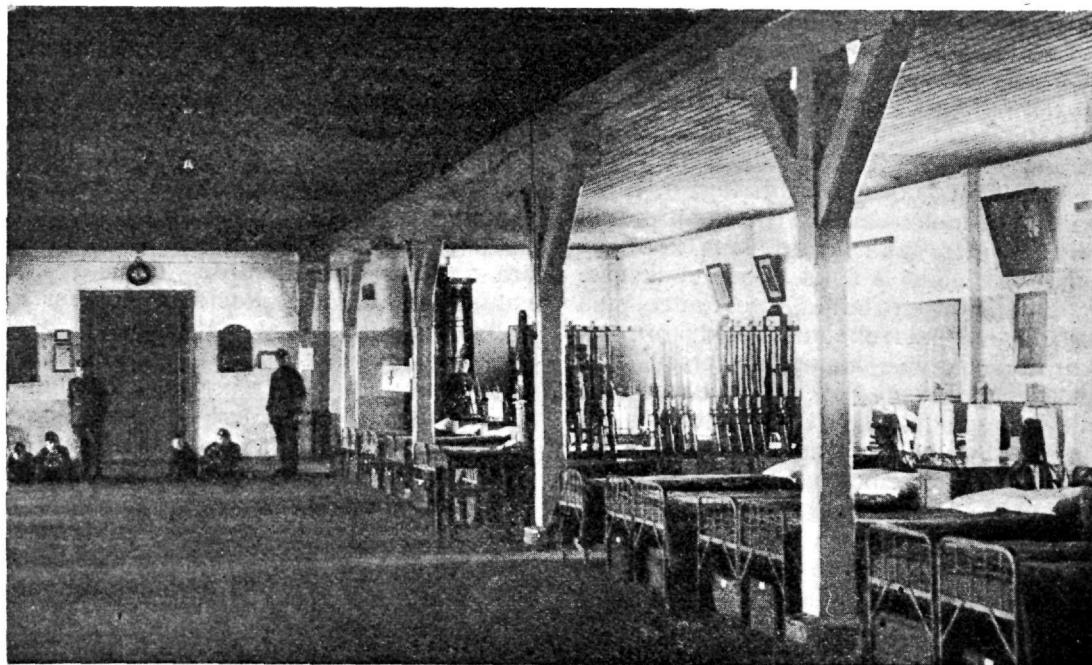
Vaimustus pidul oli ülisuur. Pärast minu poolt peetud avamiskõnet, tuli kõnetoolile vana hallipeaga talumees ja ütles pisarsilmil: „Nüüd võin mina rahuga surra, sest mu silmad on seda näinud, mis minu mõtetes salaja mõlkus selle maja rajamisel: Eestil on onia sõjavägi!“

Veel palju ilusaid sõnu räägiti tookord. Kõikidel meil oli ühine soov, et Eesti oleks iseseisev ja temal oleks oma sõjavägi. Ka materjaalselt õnnestus pidu hästi. Kaunis suur summake kogus „Sakala maleva“ rajamiseks.

Pärast vaimustavat pidupäeva algasid jälle äripäevad oma muredega ja askeldustega. Mehi tuli alatasa juure; nendele oli tarvis toitu, varustust ja ruume. Kuid kohalikkude tegelaste lahkelt vastutulekul suutsime küsimused siiski täiesti rahuldavalt lahendada ja meeste meeleolu oli selle tõttu hea.

Jõulu eel jõudis kohale Eesti sõjaväelaste Ülemkomitee poolt 2-se Eesti polgu ülemaks määratud polkovnik Unt (praegu me kindral ja Rannakaitse ülem). Nüüd algas rügemendi vormeerimine täie hooga. Rügemendi ülema abiks määrati alampolkovnik Puskar (oli Vabadussõja ajal 2. diviisi ülem) ja majanduse ülemaks alampolkovnik Kubbo (praegu me kolonel ja 2. diviisi ülem). Vanade vilunud sõjameeste kättes edenesid vormeerimisetööd kiiresti ja mõne nädalaga oli rügement korras. Eri-liseks uudiseks oli meeste jagamine kompaniidesse kihelkondade kaupa, millega territoriaalne süsteem täielikult läbi viidi.

Kud ka kohalik nõukogude täidesaatev komitee ei maganud. Vahepeal oli nõukogude võim kõvenenud ja igalpool valitsemise üle võtnud. Viljandi pidas küll kauem vastu, aga ka seal tuli loomulikult muudatus. Mitte sellepärast, et Eesti enamlased ise nõnda tugevad oleksid olnud. Oma jõuga ei oleks nad Eestis iialgi võimu enda kätte saanud. Kuid Eesti enamlasi toetas Vene sõjavägi. Eesti enamlased kindlustasid oma võimu toetades Vene relvade najale. Vene sõjavägi aitas Eestis enamlased võimule ja hoidis neid võimul. Eesti enamlased teadsid väga hästi, et kui lahkuvad Eestist Vene sõdurid — on lõpp ka enamlaste valitsusel Eestis. Eesti polkudes nägid Eesti enamlased seda reaalselt

2-se jalaväe rügemendi eluruume Tartus „Lembitu“ kasarmutes aastal 1927.

jõudu, mis kord nende võimule lõpu teeb. Ja sellepärast seletatav ka nende sallimatus ja viha Eesti väeosade vastu ning kirkline poolehoid Vene väeosadele.

Peale Jõulupühi sündis Viljandis üpris kurb lugu, mis suurt mõju avaldas ka 2-se polgu elu peale. See oli Viljandis vormeeritava ratsaväe laialiajamine kohaliku nõukogu täidesaatva komitee poolt. T. K. viis selle läbi kohalekutsutud Vene sõjaväelaste abil, keda Viljandisse umbes 500 mehe ümber toodi ja kelledele tarbekorral XII armeest kaks polku veel lisaks tuua taheti. 2-ne Eesti polk pidi seda kurvalt pealt vaatama, ilma et oma kaasvõitlejaid aidata oleks suutnud, sest kaugelt suurem osa mehi oli polgust pühadeks koju lastud. Järele olid jäänud vaid mõned üksikud, keda sisemiseks eluks tarvis. Need üksikud olid muidugi võimetud selleks, et ratsaväele mõjuvat reaalselt abi anda venelaste ülevõimu vastu, kelledele tarbekorral valmis oldi lisa saatma määramata arvul. Igasugune jõuga vahelesegamine oleks siin mõttetu samm olnud. Seda leidsid ka ratsaväelased ise ja hoidsid jõuga-kokkupõrkest eemale, lahkudes osalt öösil linnast, et koguda kokku teisel.

Rusuvalt mõjus meie peale ratsameeste laialiajamine kohaliku täidesaatva komitee poolt Vene täakide abil. Mis täna ratsaväelastega sündis, võis homme ka jalaväelaste

tega sündida. Kodumaa kubises veel Vene sõduritest. Riia poolt taganesid nad suurel arvul põhja poole. Viljandi enamlased hõiskasid. Nad ootasid rõõmuga vene polkusid Viljandisse ja valmistasid nende vastuvõtmiseks ruumisid. Kord kuulutasid nemad isegi avalikult, et terve korpus tulevat Viljandisse ja tema ümbruskonda. Korpust küll tervena ei tulnud, aga alatasa valgusid siiski Vene lagunenud väeosad läbi Viljandi põhja poole. Ja rõõmuga võtsid Viljandi enamlased neid vastu. Kord peatus ka korpuse staap Viljandi lossi ruumides. Käisime staabi ülemalt küsimas, missugused teated on sakslaste kohta. Ta heitis käega ja ütles: „Teateid tahate meilt! Kas meie ka üldse midagi teame. Liigume ainult sinna poole, kuhu massi instinkt meid kisub.“

Sellel segasel ajal korraldas vaikselt omi organiseerimise töid 2-ne Eesti polk. Enamlased katsusid esiteks propaganda abil teda lagundada, kuid see ei õnnestunud. Siis otsisid enamlased temaga konflikti, et saaksid korrata sama võtet, mis tehti ratsaväelastega. Kuid ka siin mõistis polgu juhatus targu pääseteid leida. Nõuti suure ägedusega valimisi. Öeldi, et kui ülemuste valimisi läbi ei viia, siis olevat see selgeks tunnistuseks, et polk kontrrevolutsiooniline, ja polk aetakse laiali. Valimised viidi läbi, kuid enamlastele nad

mingisugust kasu ei toonud, sest kõik valiti oma kohtadele tagasi. Nüüd arvasid enamlased, et kõige selle kurjuse juur on polgu komitee, kes sihikindlat enamlusevastast politikat ajavat. Nõuti polgu komitee ümbervalimist, kuid jällegi ilma kasuta, sest vana koosseis valiti tagasi. Kolm korda nõuti ümbervalimisi ja kolm korda valiti ka ümber, kuid ikkagi vana koosseis tagasi. Siis nõuti polgus punaste üksuste asutamist, kuid ei leitud soovijaid sinna astumiseks. Nõnda ebaõnnestasid kõik kohaliku täidesaatva komitee katsed 2-se polgu lõhkumiseks. Polk jäi kindlaks oma sihtidele: teenida Eesti rahvast ja neid keda see rahvas oma esitajateks paneb.

Ja kui veebruari kuul 1918. aastal Venelaste vägede taganemisega Eestis enamlaste võim kõikuma läi, võttis 2-ne Eesti polk Viljandi linnas ja maal valitsuse oma kätte, kuulutades ennast kõrgemaks võimuks kohapeal. Nõukogud ja komiteed likvideeriti ja endised, enamlaste poolt tagandatud, ametnikud paigutati oma kohtadele tagasi. Paari päeva jooksul oli kogu Sakalamaal kindel kord jalule seatud. Sakslaste sissetulekul oli Viljandis organiseeritud Eesti sõjavägi 2-se Eesti polgu näol ja Viljandi linnas ning maal valitses täielik rahu ning kindel kord.

See oli veebruari lõupäevadel. Oli esmaspäeva hommik. Ilm oli selge ja külm käre. Pühapäeva õhtul pidutses Viljandi Eesti iseseisvaks kuulutamise puhul. Selle päeva õhtu eel saadi Viljandis kätte Eesti Maapäeva Vanemate Nõukogu poolt väljaantud „Manifest kõigile Eestimaa rahvastele“, millega Eestimaa tema ajaloolistes ja etnograafilistes piirides kuulutati iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks. Kuid samal õhtul teatasid meile ka sakslased Mõisakülalt, et nad esmaspäeva hommikul Viljandi jõuavad. Viimane teade tumestas väga meie tuju. Edaspidine saatus oli küsitav. Lootsime siiski kõige paremat. Polgu ülem läks jaama sakslastele vastu, et nendele olukorda selgitada ja ütelda: Oleme Venemaast lahkulõõnud iseseisev demokraatiline vabariik. Meil valitseb täielik kord. Viljandis asub 2-ne Eesti polk, kes sakslaste sõjas venelaste vastu erapooletuks jääb...

Samal ajal koguti rügement staabi juurde kokku ja rivistati üles. Lugesin ette Eestimaa iseseisvaks kuulutamise manifesti, mille järele orkestri saatel lauldi: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm!“ Laulmise

ajal ilmusid esimesed sakslaste piilurid jalgratastel kohale ja jäid imestusega meie tegevust vaatama...

Varsti järgnes aga Viljandisse tulnud Saksa vägede juhatuse poolt korraldus: 2-se Eesti polgu ohvitseridel ja sõduritel koguda kiires korras põllumeeste seltsi saali!...

Läksime sinna. Relvad pidime käest ära andma. Uste juurde ilmusid Saksa vahtkonnad. Meie meeleolu langes. Tulevik näis tumenevat. Hommikul algasime seda päeva suurimate lootuste ja ootustega, aga nüüd näis asja käik hoopis teistsuguse pöörde võtvat. Arutasime isekeskis tasakesti tekkinud olukorda. Kas tõesti kuulutatakse meid sõjavangideks? Võib olla saadetakse koguni kusagile vangide laagrisse!... Ammu see alles oli, kui möödunud detsembri kuu algul selles samas saalis pidutsesime — ja nüüd viibime siin sõjavangidena!...

Kuid paari tunni pärast järgnes Saksa vägede juhatuse poolt uus korraldus: Sõdurid jäävad esialgselt veel valve alla, kuid ohvitserid on vabad!...

Teisel päeval vabastati ka sõdurid Saksa valve alt ja 2-ne Eesti polk võis jälle normaalset elu elada, kuid muidugi Saksa kõva kontrolli all.

Mõne päeva pärast peale sakslaste Viljandisse tulekut sai meie polgu ülem Saksa vägede juhatuse kirjaliku ettepaneku, milles tähendati, et Eesti 1-se polgu osad võitlevad ühes Saksa vägedega Rakvere piirkonnas edukalt venelastega. Soovitav on, et ka 2-ne Eesti polk sakslastele abiks läheks oma kodumaad vaenulistest vägedest vabastama. Ei soovi aga polk seda ettepanekut mitte täita, likvideeritakse ta...

See oli kaugeleulatava tähtsusega ettepanek, mis nõudis põhjalikku järeelkaalumist. Tallinnast oli võimata juhtnööre saada, sest temaga puudus igasugune ühendus. Endine Eestimaa kubermangu osa oli endisest Liivimaa kubermangu osast täiesti lahutatud, kuna kumbki kuulus isesuguse kindralkomando alla.

Polgu ülem, saades sakslastelt eelpoolnimetatud ettepaneku, kutsus oma juurde nõupidamisele polgu juhtivamad jõud ja kohaliku Eesti seltskonna tähtsamad tegelased. Teiste hulgas viibis sellel nõupidamisel ka praegune haridusminister hra Lattik. Arutati küsimust, mida sakslastele nende ettepaneku peale vastata. Pärast pikemat ettepaneku läbikaalumist kujunes Saksa vägede juhatusele

saadetak vastus umbes järgmiseks: Viljandis olev 2-ne Eesti polk, olles osa iseiseisva Eesti vabariigi sõjaväest, mille ülemjuhatus Tallinnas asub, ei või ilma oma ülemjuhatus nõusoleku ja käsuta Saksa vägede juhatuse ettepanekut täita...

Sellele vastusele järgnes peagi sakslaste korraldus: 2-ne Eesti jalaväe polk tuleb kiires korras likvideerida!...

Algasid 2-se Eesti polgu likvideerimise tööd, mis kogusummas nädalat kolm kestsid. Märtsi kuu lõpuks 1918. aastal oli polk täielikult likvideeritud. Saksa „Entlassung - Ausweis“ Oberst-leutnant Freiherr von Reitzensteini allkirjaga taskus lahkusime Viljandist, kus olime läbielanud nii palju ärevaid päevi; lahkusime kaasvõitlejatest, keda olime kui häid sõpru tundma õppinud rasketel aegadel; lahkusime polgust, mille loomise valudega ligidalt seotud olime... Kuid meie lahkusime kindla lootusega, et peagi aeg jõuab, mil-lal jälle tagasi tuleme!...

Ja see aeg tuli. Kaheksa kuud pärast tema likvideerimist Viljandis algas 2-ne polk 21. novembril 1918. aastal uuesti oma vormeerimise töid. Kahjuks küll mitte Viljandis, vaid Tartus. See oli 2-se Eesti polgu uuesti sündimine, sest ajutise valitsuse sõjaministri kindral Larka käsu põhjal pidid kõik ohvitserid, arstid ja ametnikud, kes endistes Eesti polkudes tee-

nisid ja kes polguülema poolt uueks vormeerimiseks määratud, ilmuma linnadesse, mis määratud polkude asupaikadeks. 2-se polgu uueks asupaigaks määrati Tartu linn. Sinna kogusime jälle kokku ja 21. novembril algas esimene tööpäev. „Vane-muise“ teatri riiehooldmise ruumides. Suurem osa ohvitseri ja ametnikke tulid tagasi. Puudusid vaid mõned üksikud, kes mujale määratud, või kodumaalt koguni lahkunud. Vana 2-se Eesti polgu juhatusest puudus polgu ülema abi alampolkovnik Puskar, kes vahepeal kodumaalt lahkunud oli ja majanduse ülem alampolkovnik Kubbo, kes oli määratud Võrru, 3-da polgu ülemaks. Kuid kohal oli polgu ülem polkovnik Unt ja teised polgu juhtivamad jõud, ning 2-se Eesti polgu uuesti vormeerimine algas täie hooga...

Sellega on 21. november 2-sele jalaväe rügemendile kahekordse tähtsusega: kui vormeerimise ja kui uuestisündimise algpäev. Jäägu see päev rügemendile jäädavaks mälestuspäevaks...

Rügemendi vanad tegelased aga, kes võtsid osa rügemendi loomisest ja kes elasid kaasa tema esimesed rõõmu- kui ka murepäevad ja kellede hinge rügemendi hällipäevad on vajutanud kustumata muljed — soovivad 2-sele jalaväe rügemendile tema 10-daks aastapäevaks südamest õnne!

2. jal. rügemendi allohvitseride kogu.

1922. aastal algatati tollaegse rügemendiülema kolonel Pinding'i ja Kup. part. pat. ülema kolonel-leitnant Kohal'i poolt mõte asutada rügemendis teenivate üleajateenijate allohvitseride kogu.

Tol ajal oli väljakujunemas üleajateenijate, kui elukutseliste sõjaväelaste, teenistusolukord, sellepärast oli tarvilik leida neile teatav vaimline ühenduspunkt, mille ümber koondada kõiki rügemendis teenivaid üleajateenijaid, et anda neile võimalus ühisel jõul oma kultuurilisi tarvidusi täita.

Kogu tegelikuks asutamispäevaks on 29. nov. 1922. a., mil tollaegne kapten Koern esimese peakoosoleku avas, seega esimene allohvitseride kogu kaitseväes.

Kogu põhikirja järele on kogu ülesanded väga mitmekesised, peamiselt kasvatada oma liikmeid vaimliselt, anda võimalust mööda eri- ja üldist haridust ja mis

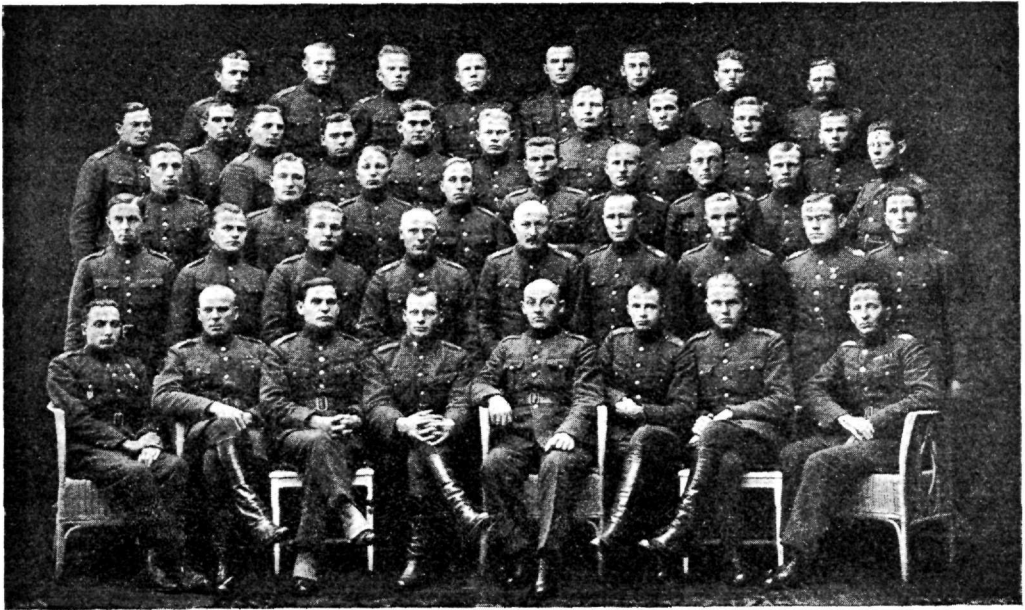
vast kõige tähtsam, arendada ja süvendada oma liikmete hulgas au- ja ühistunnet.

Ka on tähtsaks püüdeks aidata oma liikmeid majanduslisest küljest.

Kogu peale pandud nõudeid on ta võimaluse kohaselt täitnud. Iga rügemendis teeniv üleajateenija teab, et ta on kindla organisatsiooni, õigemini perekonna liige, kellega teda kindlad sidemed seovad, kus on hiiüdsõnaks — kõik ühe eest, kuid ka üks kõigi eest. Kogu peakoosolekud on olnud asjalikud ja tähtsamad otsused on tehtud peaaegu alati ühel häälel, mis näitab, et kogus on ühistunne väljakujunenud ja puuduvad ühist jõudu killustavad lahk-helid.

Kogu majanduslikkudest ettevõtetest tuleb eeskätt nimetada laenukassat ja omavahelist kasiinot. Ka sai hiljem, 1927. a. algul asutatud matusekassa. Laenukassa

2-se jalaväe rügemendi üleajateenijate allohvitseride kogu tegevliikmed 1927. a.

Esimees n. a. o. Kuld. Abiesimees veltveebel Kippel. Laekahoidja v. a. o. Jürgenson.
Sekretär v. a. o. Riiner. Kogu varahoidja v. a. o. Sepp.

ülesanne on moodustada igakuulistest sissemaksudest kapital, millest liikmetele tarbekorral lühiajalisi laenusid antakse. Sissemaksed summa, mille sunduslik alammäär 6000 mrk., seisab pangas ja kannab harilikke % %. Igal liikmel on tagatis olemas, et peale teenistusest lahkumist on tal esialgne ülevalpidamine kuni uue teenistuskoha leidmiseni kindlustatud. Omavaheline kasiino on tegutsenud tarvidust mööda rügemendis laagris olles ja ka ajutiselt väeosa alalises asupaigas. Et kindlustada oma liigetele surma puhul korralikku mahamatmist (toimetuse sõrendus!), asutati 1. III. 27. a. omavaheline matusekassa, mille kapital moodustatakse sunduslikest sissemaksudest, samuti muudest juhuslikest sissetulekutest. Surma puhul maksetakse ühekordne toetus, 5000 mrk., liikme tegelekule matjale. Samuti pannakse matusekassa summade arvel pärgi, hoitakse surnud liikmete haudu tarviduse korral korras jne.

Kogu poolt on organiseeritud ka vahetevahel pidusid, mis seltskonna ja teiste rügemendis teenivate kaitseväelaste poolehoidu on võitnud.

Suureks takistuseks kogu elus on vastavate ruumide puudumine, kus oleks võimalus alaliselt koosolekuid pidada, juhatuse asupaiga kindlaks määrata ja üldiselt n. n. „oma nurgakese“ asutada.

Kogu auesimees on rügemendiülema kolonel Oinas.

Kogu hooldajaks on praegu major Liebus.

Kogu auliikmeteks on üldkoosoleku poolt valitud kolonel Pinding, kolonelleitnant Kohal, major Koern ja s. kolonelleitnant Lindeberg.

Juhatuse esimees on energiline n. a. o. Reinhold Kuld, liikmed v. a. o. Jürgenson, veltveebel Kippel, v. a. o. Riiner ja v. a. o. Sepp. Revisjonikomisjonis on v. kirj. Kii-pus, veltveebel Juk ja kapral Zääro. Peale selle kolmeliikmeline pidutoimkond.

I. K.

Meie liitlase Läti 9. iseseisvuse aastapäev.

Lühike ülevaade Läti vabariigi tekkimisest.

18. novembril 1918. aastal, Riias, Saksa okupatsiooni raugemise päevil, kuulutati välja Läti vabariik. Väljakuulutajaks oli praegune Läti president Gustav Zemgals.

Uuel vabariigil puudus sõjavägi, see reaalne jõud, millele peab tuginema iga iseseisev riik. Kuulsad Läti kütirügemendid olid läinud Venemaale ja võitlesid seal võõraste ideede eest. Esimene Läti valitsus, Ulmanisega eesotsas, pingutas kogu jõu uue rahvusliku sõjaväe loomiseks, aga tagajärgi oli vähe, sest puudus usk.

Juba 17. detsembril Läti kommunist P. Stutshka pani maksma Lätis oma diktaatori ja punased Läti kütid sammusid lahkuva Saksa okupatsiooniväe kannul, võttes võimu oma kätte. 1919. a. jaanuaril oli kogu Läti „Läti sotsialistilise nõukogu valitsuse“ võimus. Ainult Liibavi linn väikse platsdarmiga jäi Saksa okupatsioonivägede kätte. Sinna põgenes ka Ulmanise valitsus, sinna kogusid kõik Riias põgenenud Läti rahvuslased ja mõned Läti rahvuslikud väeosad, mis loodi Saksa võimude loal ja nende juhatuse all.

Osa Läti rahvuslasi, elades Saksa võimu all, kaotas varsti usu, et Läti võiks veel omal jõul iseseisvaks saada. Seda mõtet kasutasid saksasoost Läti parunid, Läti hertsogiriigi ehitajad. 16. aprillil 1919. aastal hävitasid Läti mõisnikud Läti ajutise valitsuse võimu Liibavis ja sellega kogu Läti mannermaal. Ulmanisel mõne oma poolehoidjaga läks korda põgeneda Liibavi reidil seisvale Läti laevale. Inglise võtsid tema oma laevastiku kaitse alla.

Läti mõisnikud seadsid kokku uue Läti valitsuse õpetaja Needraga eesotsas. See valitsus pidi looma sakslaste ja Läti parunite abil uue Läti — Saksamaa osariigi. Needra valitsust toetas Saksa sõjavägi ja Saksa riik. Kiires korras vormeeriti landesvehr ja rauddiviis. Landesvehri koosseisus lubati vormeerida mõned Läti väeosad. Need seisid aga Saksa ülemjuhatusel all ja said viimastelt relvad, varustuse ja palga.

Algus võitlus kahe võõra Läti perekonna vahel — enamlaste ja sakslaste vahel. Võit kaldus sakslaste poole ja maikuu lõpul 1919. a. vallutasid Needra väed Riia. Näis, et Läti vabaneb enamlaste

võimu alt, aga sattub saksa võimu alla. Viimane oli Läti rahvale sama raske.

Sel raskel silmapilgul tuli appi Läti rahvale Eesti sõjavägi. Eesti sõjaväe võidukäik Düüna kallasteni otsustas Läti saatuse. Mai- ja juunikuu lahingutes Põhja-Lätis purustasid Eesti väed mõlemad Läti rahva vaenlasi. 1919. a. juulikuu esimestel päevil seisis Eesti 3. diviis Riia väravate all. Eesti väejuhikid dikteerisid ette peksetud rauddiviisile ja landesvehrile omi nõudmisi. Eesti 3. diviisi kaitse all sammusid Riiga Läti rahvuslikud väeosad, pannes aluse uuele Läti rahvuslikule sõjaväele. Läti ajutine valitsus tuli Liibavi reidilt Riiga ja algas tegevust vabastatud maa-alal. See moment on tähtsamad Läti iseseisvuse ajaloos. Läti rahvas toonitab seda ka omas ajaloos. 22. juuni — Võnnu võidupäev — kuulutati Läti riiklikuks vabanduspühaks. Võnnu linnas püstitati mälestussammas pealkirjaga „Mõõgast tekkis valgus“. See tähendab — Võnnu lahingväljal anti Läti rahvale vabadus.

1919. a. oktoobril oli veel kord kaalul Läti vabariigi saatus. 8. oktoobril tungisid sakslaste käsilase Bermondtil väed Riia alla. Seisukord oli kriitiline. Jälle tõttasid Eesti soomusrongid Riia alla ja ühisel jõul peeti kinni vaenlane.

9 aasta jooksul on need sündmused suurel määral ununenud, või saanud teise värvingu. Ainuke sündmus, mida Lätis tuntakse, on Võnnu lahing. Eesti 3. diviisi sõjakäik Riia väravateni, Eesti mereväe võitlused Düüna jõesuus, Eesti 2. diviisi osade sõjakäik Jakobstadi alla ja Eesti soomusrongide retk Riia sildadeni Bermondtil vastu on Läti sõjaajaloos ja üldajaloos tundmatud. Läti rahvas ei tea sellest midagi ja ei võigi sellest midagi teada, sest Läti kiriandus ja ajakirjandus vaikib sellest sihilikult.

Ajalugu ei tunne sentimentaalsust ja iga rahvas kirjeldab oma ajalugu oma rahvusliku uhkuse ja egoismuse seisukohast. Need nähtused ei või meie vahelkordi tumestada. Lätis on palju tõsiselt Eesti sõpru, eriti Läti sõjaväes. Praeguse Läti sõjaväe nurgakivi tekkiski Eesti-Läti lahingkoostööst ja Võnnu lahing oli selle reaalseks aluseks.

T. K.

Vene oktoobrirevolutsiooni ja nõukogude võimu 10-aastase juubeli puhul Nõukogude Liidus.

25. okt./7. nov. 1917. a. Juubelipidustused.
Juubel, võimud ja massid. Punavägi.

I.

7. novembril (vana kalendri järgi 25. okt.) 1917. a. kukutasid vene sotsiaaldemokraadid — enamlased revolutsiooniliste hulkade ning sõjaväe osade toetusel Peterburis Vene Ajutise Valitsuse.

See enamluse kohaliku võiduga noore ja organiseerimata vene demokraatia üle märgitud päev osutus Venemaale saatuslikuks ja sai ühtlasi määratuks kilomeetripostiks uue Venemaa teelahkmel, sest nii suurelatuslise tähtsusega on poliitilised, sotsiaal-majanduslised, moraalsed ja teised murrangud, mis leidsid aset Venemaal selle päevaga alanud ajajärgus; neid üles lugema hakata ei tundu vajadust, nad on veel kõigil meeles.

II.

Oktoobrirevolutsiooni päeva pühitseti tänavu selle 10-aastase juubeli puhul Nõukogude Liidus 6.—8. nov. eriti pidulikult. Ettevalmistused hiiglapidustusteks algasid juba aasta eest ja lõppesid 6. nov., mis ajaks kogu maa, eriti aga Moskva ja Leningrad omandasid piduliku ilme.

Riigi- ja parteivõimud olid kõik mis võimalik ära teinud, et pidustused avaldaksid laialdastele hulkadele sügavalt haarava mulje ja demonstreeriks ühtlasi maksva korra saavutusi mitmesugustel aladel möödunud aastakümne kestvusel. Selleks — pidulikud koosolekud, kõned, manifestid, paraadid, massilised demonstratsioonid ja massistseenid, hiiglaplakatid ja sümboolsed kujutused, portreed ja karrikatuurid, terved metsad rohelist ja lippe ning lõpuks auvõõraste salgad.

Pidustused algasid õieti küll juba 15. oktoobril, kui Leningradis — revolutsiooni sünnipaigas — astus kokku erakorraliseks juubeliistunguks riigi kõrgem valitsusorgan, Liidu Täidesaatev Keskkomitee (Z. I.K. S.S.S.R.). Ajaloolise Talvepalee rikalikult ilustatud saalis, Lenini hiiglakuju ees ja mõnede diplomaatliku korpuse liikete juuresolekul avaldas valitsuse juht juubelimanifesti kava, mis sealsamas viibimata vastu võeti. Manifesti tähtsamaks osaks on mõned lubadused tööliste ja talupoegade olukorra parandamiseks ja 7-tunnilise tööpäeva maksmapanemiseks

lähematel aastatel, osalise amnestia ja surmanuhtluse osalise ärakaotamise määrus peajasjalikult kriminaalkuritegude eest. Poliitiliste kurjategijate karistumäära ei vahendatud.

Hiljem avaldasid poliitilisele momendile vastavad manifestid ja üleskutsed ka Kolmas- ja punane Ametiühisuste Internatsionaal. Juubeli ettevalmistuseks ja jooksvate küsimuste arutamiseks pidasid koosolekuid partei kõrgemad organid — Keskkomitee (Z.K.V.K.P.b.) ja Kontroll Keskkomisjon (Z.K.K.V.K.P.b.). Keskkomitee avaldas pidupäevadeks 93 hüüdsõna — terve kommunistlike tõekspidamiste katekismuse. Maa- ja mereväe rahvakomissar Voroshilov andis välja suure päevakäsu, milles veel kord toonitatakse riigikaitse tähtsust ja peatse sõja hädaohtu. Tehti ettevalmistusi parteile uute liigete ligitõmbamiseks ja parteiligete — opositsionäärade tegevuse halvamiseks pidupäevadel. Hiiglapidustuste eel käis suurejooneline ning osav eeltöö.

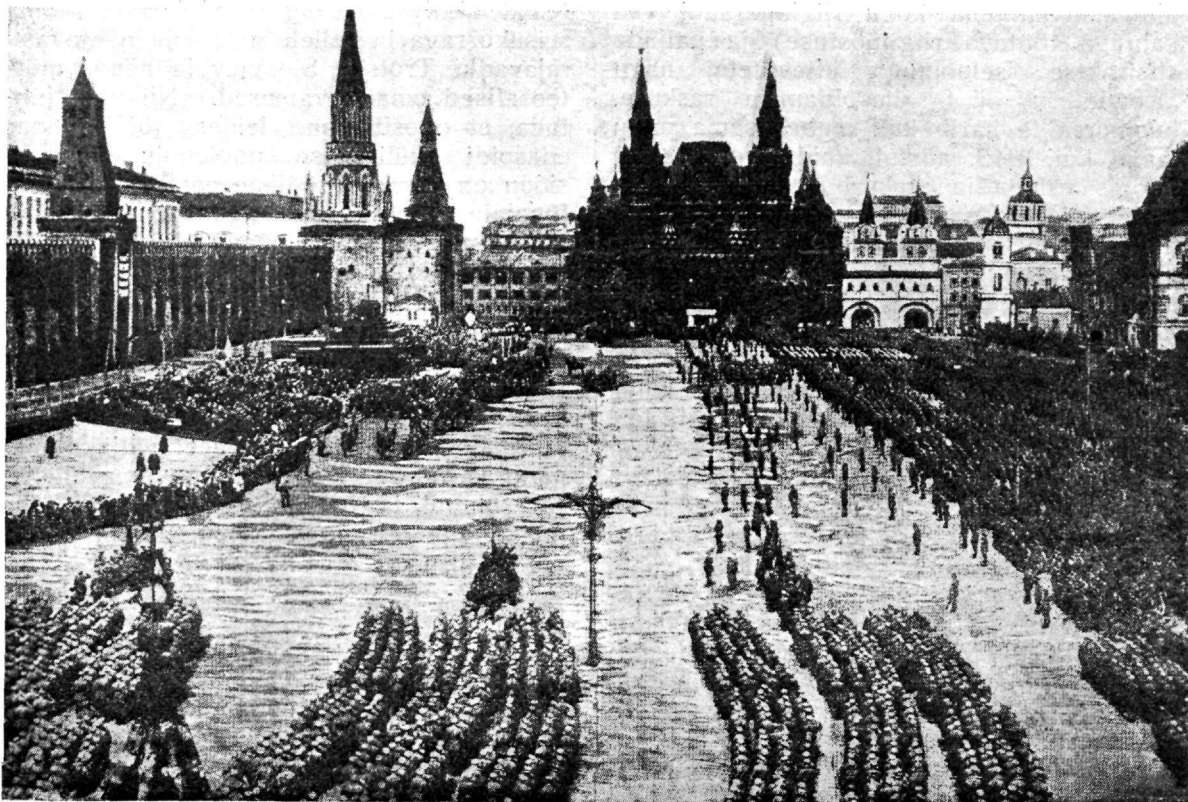
Juubelipäevadel võistles Leningrad Moskvaga ja teised vähemad keskkohad — suurematega. Leningradis olnud tänavatel kuni 1.000.000 meelevaldajat ja pealtvaatajat, Moskvast — kuni 1.500.000. Pidustuste keskkohadeks olid enamasti ajaloolised või teised tähtsamad paigad ja esemed nagu end. Talvepalee ja selle plats, 25. okt.- ehk end. Nevski prospekt, Soome vaksal j. t. Leningradis ja Punane plats ühes sellel asuva Lenini mausoleumiga, Kreml, nõukogude keskasutused jne. Moskvast, kus uue Venemaa peremehed ja nende külalised kõnet pidades tegid ülevaatus suurtele rahvahulkadele.

Kuid juubel ei möödunud ilma skandaalsete vahejuhtumisteta, millede likvideerimiseks läinud tarvis miilitsat ja ratsaväge. Juba läinud aastal teravaks läinud vahekorrad partei enamuse ja n.n. uue opositsiooni-rühmituse vahel kujunesid viimasel ajal lausa vaenuliseks. Poliitilise võitluse kired löid põlema, peameeste ning nende poolehoidjate omavahelist vaenu ei suutnud lämmatada isegi enamluse suured pidupäevad.

III.

Näib, nagu oleks vene rahva rõhuva enamuse esindajal — talupojal veidi põhjust juubelile kaasa tunda. Enamlaste või-

Moskva garnisoni vägede paraad Punasel platsil N.-Liidu 10. a. juubeli puhul.

Punane ratsavägi vene külas.

du puhul sai talupoeg mõisa-, kloostri- ja osalt ka riigimaa peremeheks ja omandas ühtlasi teatud õigused omavalitsuse asjades, mis küll temal vähesel määral olid juba vana reshiimi ajal („semstvo“). Teatavasti osutus see asjaolu ühes

mõningate teistega mõõduandvaks n.n. vene valgete väljaastumise likvideerimisel enamlaste poolt.

Siiski ei suutnud Venemaad valitsevad enamlased omale talupoegade laiemate masside poolehoidu kindlustada. Talupoeg,

kõige vaesem välja arvatud, on sunnitud ainuüksi kandma kogu riigiaparaadi (ka kahjuga töötava riigitööstuse) ja paljude abstraktse iseloomuga ettevõtete, nagu „Komintern“ j. t. ülespidamise raskuse, kusjuures ta harib küll umbes sama palju maad kui 1913. aastal, kuid produtseerib hoopis vähem ja maksab temale tarvilikude tööstuse saaduste eest riigile kõrget hinda. Neil põhjustel on oktoobrirevolutsioon kaotanud talupoja silmis oma esialgse veetlevuse ja vaevalt võib tõsiselt kõneleda selle sündmuse pidulikust mälestamisest suurema osa talupoegade poolt. Kahtlemata suhtuvad aga viimased umbusklikult või lausa vaenulikult ka igale teisele võimalikule riigikorrale kui see ei suuda küllalt uskumapanevalt kindlustada talupojale tema poolt omandatud maa. Selles peaasjalikult peitubki maksva korra 10-aastase püsimise saladus. Ise omale soodsa riigikorra kujundamiseks ei ole talupoeg veel küllalt küps, puudub eestkätt rahvuslik ühistunne ja võimalus laiemalt organiseeruda. Parteiliikmeid on üle 100 miljonilisest talupoja massist naeruväärt väike arv — 297.000.

Ülejäänud rahvakihtide poliitiline meelusus on nõukogudele praegu veel vähem lojaalne, väljaarvatud vähema osa palgaliste tööliste (10.300.000-st parteiliikmeid 630.000) ning, võib olla, ka ametnikkonna oma. Need kihid, eestkätt töölisel, hakkavad mõningate tunnusmärkide järgi ot-

stades avaldama ikka suuremat ja suuremat aktiivsust ning rahulolematust oma seisukorraga ja sellele asjaolule nähtavasti rajavadki Trotski, Sinovjev ja nende mõtteosalised oma kavatsused. Nii võib juhtuda, et opositsioon, leides töölistkonnas edaspidi küllaldase poolehoiu (opositsioon on eestkätt tööliste eestkostja ja talupojale mõnes asjas isegi vaenulik), viib töölistkonna avaliku omavahelise lõheni ja kutsus esile kahe partei või fraktsiooni tekkimise, mis üksteist ei tunnusta. Juubelipäevadel võis tähele panna teatud määral opositsiooni edu. Nende kahe praegu juba võistleva jõu varjus võrsus aga pikkamisi kolmas, s. o. uus väikekodanlus, mille poliitiline nägu on veel väljakujunemata ja tume. Nende kolme omavahelisel suhtel ja igaühe erikaalul võib olla nõukogude teise aastakümne kohta otsustav mõju.

IV.

Ja punavägi aastakümne lõpul? Ta poliitiline ning moraalne ilme on sama, mis massidel, kellest ta võrsunud.

Omast parteipoliitilisest kulminatsiooni punktist on punavägi juba eemale nihkunud ja asunud riiklisele rahvustundele lähemale. Seega on teisel aastakümnel tekkimas veel neljas jõud — riikliselt rahvuslik punavägi, kellel on käes relvad.

— T. R. —

Rügemendiülemate informatsiooni kursused 31. X. — 13. XI. 1927.

Pühapäeval, 13. novembril s. a. lõppesid Tartus II diviisi staabi juures Sõjainistri käsukirja nr. 442 — 13. okt. 1927. põhjal korraldatud esimesed rügemendiülemate informatsiooni kursused. Sõjainister kindral N. Reek jälgis isiklikult kohapeal kursuste tööd on on töö tulemustega rahule jäänud. Peale käsukirjas nr. 442 mainitud kursuste õpejõudude (v. „Sõdur“ nr. 42 — 1927) pidasid

kursustel loengu — kindral J. Laidoner „Rahvusvahelisest olukorrast ja Rahvasteliidust“ ning major R. Masing Lätist. Loodetavasti valmivad lähemal ajal tarvilised ülevaated ja kokkuvõtted kõneall olevate kursuste tööst ja „Sõdur“il avaneb võimalus selle huvitava materjaliga tutvustada oma lugejaskonda.

— n.

Mälestussammas

Vabadussõjas langenud õpetajaile ja õpilastele Tallinnas.

Pühapäeval, 13. nov. s. a. avati reaalkooli otsas asuval platsil vastu Estoonia teatrimaja mälestussammas Eesti Vabadussõjas langenud Tallinna õpetajaile ja õpilastele. Linnavalitsuse poolt on eraldatud plats reaalkooli krundist, nii et samba ümbrus ühendatud ligioleva puistestega muutuval avalikuks platsiks.

Avamisetalitus algas kell 1200 mälestussamba komisjoni esimehe hra O. J. Kieseeli sissejuhatava kõnega. Ta ütles, et 10 aastat on möödunud kui vaevalt võitluse võimu alt vabanenud maad ähvardas oht idast. Siis tõttasid õpetajad ja õpilased vaenuväljale. Paljud langesid. Ühe 15-aastase õpilase kalmgi on teadmata. Selle kadunu ja teiste langenute mälestust jäädvustagu see sammas. Sellele järgnes Riigivanema kõne ja mälestussamba avamine. Politilise vabaduseta ei saa rahvas vääriks areneda, kõneles Riigivanema hra J. Teemant. Meil puudus politiline vabadus. Et seda saavutada, tuli võidelda. Võitlus nõuab ohvreid. See oli meie noorsugu, kes ohrivalmilt astus võitlusesse oma rahva vabaduse eest. Võitluses langenud kangelaste mälestus püsigu igavesti. Riigivanema kõne lõppedes tõmmati rõiv mälestussambalt ja orkester mängis hümmi. Suurema osa kogu avamise talituseks kulunud ajast (umbes 1,5 tundi) võtsid vaimulikud Piiskop hra J. Kukka ja Ülempreester hra N. Päts mälestussamba sisseõnnistamiseks. Ilm oli külm. Sadas ja tuiskas lund. Pidulised, nende hulgas kergesti riietatud noorsugu lödised tuisu ja külma käes. Vaimulikud, eriti aga õigeusklik, ei näinud seda märkavat... Vaimuliku talituse lõppedes Haridusminister hra Jaan Lattik mälestades nimelpidi langenuid äratas uuesti lühidalt ja hoogsalt öeldud sõnadega vaimuliku talituse kestel külma käes tardunud inimeste meeled:

... „Sambad ei ole ainult mälestuseks, vaid ka toeks neile, kel tuleb otsustada raskeil silmapilkudel,“ lõpetas hra minister oma kõne. Riigikoolivalitsuse direktor hra G. Ollik andis mälestussamba üle Tallinna linnale. Linnapea hra Uesson võttes vastu samba, lubas linna nimel seda kaitsta ja ilustada.

Sõjaministri abi kindral P. Lill kriipsutas alla õpetajate ja õpilaste suurt isamaa-

armastust, mis nad esimestena viis võitlusesse. Hra Kindral pöördus nüüdise noorsoo poole, et nad avatava mälestussamba juures õpiks neilt, kelle auks ja mälestuseks see sammas püstitatud, kuis tuleb toimida kui Isamaa kutsub.

Kaitseliidu Ülem Kolonel J. Roska: ... oli kolm peamist teed, mis meie rahvas valis 1918. a. sügisel: ühed läksid vastase poole üle, teised mitmesuguse ettekäände all hoidsid end kõrvale võitlusest, kolmandad läksid lahingväljale. Õigeimeini toimisid viimased... Ja kui kellegil tulevikus, kui olukord nõuab, tekiks kahtlus tee valikuks, siis tulgu selle ausamba juurde, see näitab õige tee...“

Hra A. Veiderman kui Vabadussõja Tallinna Õpilaste roodu ülem tuletas meelde elavates sõnades langenud lahingvendi ja möödunud võitlusi. Sõjast osavõtnud õpilaste nimel üliõpilane Iaan Poska (Jaan Poska poeg) töötas endiste Vabadussõja kaasvõitlejate nimel kui tarvis jätkata võitlust sama truult kui langenud.

Viimasena kõneles Vabadussõja Ülem-

juhataja Kindral J. Laidoner: „Tänane ilm sümboliseerib tood aega ja olukorda, mil Eesti rahval tuli relv käes alata võitlust suures ülekaalus oleva vastasega, et luua riik. Õpetajad ja õpilased olid esimeste hulgas, kes tõttasid lahingväljale. Nende armastus Isamaa vastu, nende hoog võitluses, kiskus kaasa ja vaimustas. Avatav ausammas olgu teejuhiks meie noorsoole kui Isamaa peaks kutsuma uuesti võitlusse.“

Samba avamisel viibivad keskkoolide vanemate klasside õpilased sammusid pärast aktust hra Riigivanemast, ausambast ja auvõõrastest, kelle hulgas viibisid, Soome, Läti, Ungari, Tshehoslovakkia saadikud, mööda. Paraadist võtsid osa veel Tehnikumi üliõpilased, „Kalevi“ Kaitsemaleva ja „Kalevi“ õpilaste rühmad. Avamistalitusel mängisid õpilaste ühendatud orkestrid.

* * *

Avatud mälestussammas on püstitatud Tallinna Õpetajate Seltsi Juhatuse algatusel, sest langenud õpetajad olid Õpetajate seltsi liikmed. Õpilased võitlesid alguses oma õpetajate juhatusel all „Tallinna Kaitsepataljonis“, „Kaleva malevas“, „Kooliõpetajate roodus“. Mälestussammas on ehitatud kujur F. Sannamehe kavandi järel. Sammas läks maksma kokku 960.000 mk., sellest kujurile 285.000 mk., graniitalus 400.000 mk., kuju valamine 90.000, tähed 15.000, pronks 30.000, vundament 20.000, müüri ehitus, planeerimine, puude ja põõsaste istutamine 120.000. Seni olevat kokku tulnud 839.898 mk., nii siis veel umbes 120.000 mk. on võlgasid.

* * *

Vabadussõjas on langenud järgmised õpetajad: Gustav Jürgenson, Anton Öunapuu, Johannes Mirka, Elli Jõelet ja Theofil Lukk. — viimased kaks surnud haigustesse, mis saadud sõjaväljal. Õpi-

lastest: Tallinna linna humanitaargümnaasiumist Heinrich Vellmann, Gunnar Ambrosius, Hugo Läänemets, Artur Viikmann, Hans Püss, Raoul Kallismaa ja Nikolai Reinok, — viimane on teadmata kadunud. — Põhja-Eesti Põllutöö Keskkoolist, mis sel ajal töötas Tallinnas: Johannes Koger, Oskar Tammjärv, Kristjan Treiberg, Harald Triegel. — Tallinna linna reaalgümnaasiumist: Gunnar Dobka, Eugen Seeberg, Artur Sisask. — Riigi ühistechnikagümnaasiumist: Johannes Tõnnisson, Evald Friedrichson, — viimane sõjas saadud haavadesse surnud. — Tallinna linna poeglase kaubanduskoolist: Valter Trauss. — J. Vestholmi õigustega erahumanitaargümnaasiumist: Richard Ende, Johannes Kokla. — T. I. ühiskoolist: Karl Vart ja Otto Stein.

Need on otsekohe koolipingilt sõtta läinud õpilased. Mälestussammas on aga arvatud ka neile Tallinna koolide õpilastele, kes siin varem või hiljem õppust saanud ja Vabadussõjast osavõtmisel langenud. Nende nimed on veel selgitamisel. Kui kõik nimed on teatavaks saanud, siis asetatakse paigale pronkstahvlid või urnid langenute nimedega.

* * *

Avatud mälestussammas (v. pilt) on prongsist mehe kuju murtud mõõgaga. Poos tuletab meelde langenud legionääri või gladiaatorit, nagu neid ikka kujutatakse.

Arvatavasti vastab avatud kuju kõige rohkem suurema hulga maitsele ja meeleolule ning sobib vist ka kõige rohkem ümbrusega. Kuid avamise aktusel viibijate hulgas leidis ka sarnaseid, kellele kuju ei meeldinud, kes noortele avatavalt au- ja -mälestussambalt nõuaks rohkem jõu, kire, armastuse ja hoo väljendust, nagu seda oli Eesti Vabadusvõitlus meie vabatahtlikult võitlusväljadele ruttavale noorusele. A.

Väeosade lippude küsimus on seltskonnas ja kaitseväes päevakorral.

Kindralstaabi ülemalt kindral J. Tõrvandilt üldajakirjanduses ja „Sõduris“ (nr. 43 — 1927) tõstetud väeosade lippude küsimus on leidnud elavat vastukaja: väeosade lippude küsimus on seltskonnas päevakorral.

Ratsarügemendile annetati 11. nov. s. a. (ratsaväe 10. aastapäeval) korp! „Vironia“lt“ kaunis lipp, sest ratsaväe juhte (kol. G. Jonson) ja Vabadussõjaaegseid võitlejaid seisid ja seisavad lähedal sellele korporatsioonile.

1. soomusrongide rügemendile kavatsetakse anda lipp Tapa linnalt, selleks peeti novembri algul s. a. Tapa ühistegeliste ja seltskondliste organisatsioonide tegelaste koosolek, millisel rügemendi ülema abi major Kooli tutvustas koosolijaid rügemendi seisukohaga lipu küsimuses. Soomusronglased loevad Tapa vallutamist üheks tähtsamaks momendiks soomusrongide tegevuses Vabadussõjas ja seega end kõige rohkem seotud Järvamaaga, eeskätt Tappaga. Koosolejad pooldades soomusronglaste seisukohta, otsustasid annetada 1. soomusrongile lipu. Ühemeelselt valiti lipu komisjoni Tapa linnapea E. Grimm,

maleva pealik A. Nurm, Tapa kodukaitse naisühingu juhataja prl. S. Kass. Eelarve 75.000 mk.

1. soomusr. rügemendi lipu asjas tuleb märkida seda asjaolu, et ka rügement omalt poolt selgitas seltskonna esitajatele oma seisukoha lipu küsimuses. Lipu küsimust arutatavat kodumaa linnades, alevites, taludes ja leidvat seal kiirema ja parema lahenduse, kus juba olemas, või kus luuakse tihedam ühendus seltskonna ja kaitseväe vahel. Senine asjade käik näitab, et 24. veebruariks saavad meie kaitseväge osad 21. mai 1926. a. seaduses ette nähtud lipud. E.

Vastulöögid kaitselahingus.

H. Gr a b b y.

Kaitsele asunud väeosa või üksuse manööver väljendub peamiselt tema varude tegevuses. Seda manöövrivabadust peab kasutama iga juht — niivõrt kui see manöövri mõiste üldse mahub kaitse raamidesse — kui oma aktiivse tahte väljendust lahingkäigule, kui vastutegevust vastase juba varemalt tulega lämbutatud algatuse täieliseks paraliseerimiseks. Kaitsja suudab ainult siis edukalt täita oma ülesande, kui ta alai hoiab täielise aktiivsuse, sest „kaitsetegevuse ülesandeks on mitte ainult vastase pealetungi tagasitõrjumine, vaid ka tema jõudude purustamine tulega ja vastulöökidega.“ (J. E. II § 430).

Meie jalaväe eeskiri (II osa § 514) jagab vastulöögid vastavalt nende ettevalmistuse ja läbiviimise iseäraldustele vasturünnakuteks ja vastukallaletungideks, andes seega juhtidele selge ja kindla mõiste neist ülesannetest, mis neil igalühel täita vastulöökidega alal. Mitte tingituna olukorrast ja isiklistest kaalutlemistest kompanii- ja pataljoni ülemad ei teosta vasturünnakuid oma algatusel ilma sellekohase käsuta kõrgemalt juhilt, vaid see on nende ülim kohus kõigis olukordis, kui vastasel on korda läinud sissetungida kompanii või pataljoni kaitsele. Tegutseda tuleb kiirelt, sageli reflektorselt. Puudub aeg pikemateks kaalutlemisteks ja vasturünnaku õige hetke valik ei võimalda sellekohase käsu saamist varemalt juhilt.

Vasturünnak on otsustav moment kaitse- ja vankumata tahte ja moraalse üleoleku avaldamiseks, tema kordaminekust oleneb tihti kogu lahingedu. Selle moraalse üleoleku sisendamise vajadus alluvaisse, nõuab ülema isiklikku eeskujut, kaasakiskumist ja seepärast kompüli ja patüli viivad oma varud isiklikult vasturünnakule. (J. E. II § 514).

Kompüli ja patüli varude õigeaegne tegevusse astumine ei tohiks erilisi raskusi sünnitada ka laiadel kaitseleõikudel, kui silmas peetud kõik eeskujuliku kaitse organiseerimise nõuded. Varuosade kaitsetegevuse üldnõuete ja õigeaegse tegevusse astumise mõiste selgitamine annab võimaluse veenduda selles.

— Esiteks. Kompüli ja patüli varude asukohad on valitud sarnaselt, et nad suudaksid kiiresti astuda tegevusse igas tähtsamal suunas. (J. E. II § 524). Varud asuvad üldiselt nende läheduses, olles nendega alalises sides. Pealegi on nad juba varemalt, vastase kallaletungi algades, alarmeeritud.

— Teiseks. Varu juhid on varemalt tehtud luure põhjal tuttavad neile määratud vasturünnakute suunadega. (J. E. II §§ 516 ja 523). Neile määratud vasturünnakute suunade all tuleb mõista neid võimalikke varu tegevusse astumise suuni, mis kaitsele asunud juht annab oma varule tuginedes saadud ülesandele, oma kaitseplaanile ja maastiku iseäraldustele. Varude tegevuse kindlaks määramisel tuleb silmas pidada igakülgeid lahendusviise,

kuid ette näha kõik — on võimata. Mida suuremad kaitselõigud, mida suuremate üksuste varude tegevusega arvestamine, seda enam igasuguseid võimalusi, juhuseid.

Kuid juba maastiku iseäralduste ja iseloomu teadmine, see „kodutunne“ on suureks hüveks vasturünnaku osadele, võrreldes tundmata maastikul tegutseva vastasega.

— Kolmandaks. Vasturünnak ei ole mitte mingisugune täitsa omaette, eraldi tegevus, vaid peab sündima täielises kooskõlas teiste osadega. Tuleb tagada positsioonile püsima jäänud osade tuletoetus ja ühtlasi tarvitusele võtta kõik abinõud seisukorra alalhoidmiseks kuni vasturünnaku teostamiseni. Ka siin on vajalik teatud ettevalmistus, olgugi minimaalne.

— Lõpuks, ka vasturünnakute viibimata teostamise mõiste all ei ole mõeldud midagi ülikiret, silmapilksel tegevust. Kaasajal vastane ei ründa joonena, vaid teatud sügavusega rünnakkorras. Vasturünnaku viibimatust näha ründaja mõne üksiku ettejõudnud osa kaitselõiku sissetungimises, on ekslik. Andes hoobi vaid neile üksikutele osadele juht võib osutada võimetuks ründaja teiste, veel täies edasitungi hoos olevate, osade ohtliku tegevuse parandamiseks. Tuleb küll tegutseda kiirelt ja ootamatalt, et hävitada vastase edu juba tema idus, enne kui ta on suutnud toibuda ja korraldada oma tulesüsteemi, kuid üleliigne kiirus ei tohi kujuneda asjatuks jõukulutuseks.

Õige mõiste vasturünnaku viibimata teostamise kohta annab J. E. II § 516: „Kõige soodsam hetk vastulõõgi alustamiseks on siis, kui vastase edasitung on seisma pandud kaitsja tulega ja vastane veel ei ole suutnud vallutatud maalal organiseerida tulikaitsset ja oma esiosi toetada varudega.“

Ülalnimetatud põhinõuete täitmine ühes tegevusse astumise aja mõistest õige arusaamisega — on kompülile ja patülile tagatisteks, et suuta õigel ajal vasturünnakule saata oma varu, kui seda nõuab olukord. Ajapuudus ei tohiks kunagi olla vabanduseks.

Vasturünnakut tuleb mõjuvalt toetada tulega. Eriti mõjuv peab tuli olema vasturünnaku algades. Peaülesanne on siin täita jalaväe oma relvadel, kuna suurtükiväe tuletoetusele võib loota ainult harukordil. Siiski teatud juhtumistel, kui kaitsja tuleplaanis olid ette nähtud ja ette valmis-

atud suurtükiväe tõkgetuled positsiooni sisemusse, vastase aset leidnud sisseturude kohtadele ja kui on võimalus nende kiireks väljakutseks (raketid, telefoniide töötab) — suudab ka suurtükivägi anda oma tuletoetust. Samane võimalus tuleb ikkagi ette näha, peamiselt patülil, ilma et ta oleks mingisuguseks reeglits.

Lõök positsiooni sissetunginud vastase tiivadele on mõjuvamaks hoobiks. Ta demoraliseerib vastast, ähvardab teda täielise isoleerimisega, millele järgneb möödapääsematu kadu. Vasturünnakud rindelt on vähem edurikkad ja palju raskemini teostatavad. Organiseeritud positsioonil takistavad nende teostamist rindelt igasugused kunstlikud tõkked, samuti on takistuseks ka suurtükiväe tõkgetuled, niihästi oma kui ka vastase omad.

„Ka kõige väiksema osaga ettevõetud ootamatud ja hoogsad vastulõõgid võivad anda otsustavaid tagajärgi.“ (J. E. II § 517).

See on lahinguvälja realiteet ja psühholoogiline tõde. Tarvitseb ainult pilku heita kallaletungija tegevusse, tema jõupingutustele, mis vajalikud selleks, et sissetungida visa ja vankumata kaitsja kaitseasetusse.

Juba kogu rünnakueelne võitlus tõi kaotusi, vapustust, teatud korratust kallalletungija lahingasetusse, vaatamata sellele, et kaitsja mahasurumiseks oli tegevuses kogu tema materjaalsete jõudude tervik. Kaitsja suurtükiväe vastulõök ja kaugemad tõkgetuled olid tema moraalse ja füüsilise vastupanu esimeseks katseks. Algab rünnak. Ründajal tuleb läbistada kaitsja katkematu ja sügav kõigi relvade tulivõrk, tuleb ületada selle hävitava tule all positsioonieelsed tõkked. Kaitsja positsiooni osaliselt sissetungides võib veel vaevalt juttu olla ründaja esiosade kooskõlastatud tegevusest. Seda ka kõige paremate väeosade juures, kui neil tegemist tahtejõulise kaitsjaga.

Kaitsja tuli on tekitanud lõhed, tühjed ründaja lahingkorras, on tekkinud üksikud maastiku voltides varjuotsivad enam edasijõudnute grupid, kellele kaitsja tuli ja tundmatu maastik on röövinud kindluse nende tegevuses. Ründaja oma suurtükiväe ei suuda anda enam jalaväe edasilikumisega kooskõlastatud toetust. Ründaja on sunnitud peatuma oma edasitungil, et korraldada oma segipaisatud lahingkorra ja tulesüsteemi. Mõnikord ka lihtne füüsiline väsimus nõuab hingetõmmet. On saanud kriitiline moment ründaja tege-

vuses, vasturünnaku hetk. Mida vähema meelekindlusega ja lahingettevalmistusega on vastane, seda suurem on segadus tema osades. Ainult organiseerimata kaitse ja nõrga moraaliga kaitstjate juures on võimalik peatumatu läbimurre.

Sageli mõnikümmend julget ja tahtejõulist sõdurit juhitud energilisest ülemast oma hoogsa löögiga vastase tiivale, tema kriisi ajajärgul, panevad kokkuvarisema kogu tema kallaletungi. Harukordsed pole ka juhtumised, kus vajalik ainult mone üksiku sõduri ilmumine vastase seljataha, et sundida teda loovutama vallutatud maaala. Vastase vapustatud närvid ei suuda vastu panna moraalse üleoleku alahoidnud kaitstjale.

Enne kui lõpetada vasturünnakute küsimust, peatume veel ühe asjaolu juures, mis selgitust nõuab. See on J. E. II osa § 525. „Kõikide varuosade tegevus tuleb ettevalmistada nii, et see sünniks kiirelt ja iseseisvalt ka neil juhtumistel, kui katkenud side selle juhiga, kellele varu allub.“

See nõue on iseenesest väga tähtis, kui juhtide algatusvõime vajaduse väljendus. Teda rõhutab eriliselt ka eeskiri. Selgitame seda küsimust üldnäitega pataljoni koosseisus.

Pataljon asub kaitisel, kusjuures varuna on jäetud üks kompanii, kes asub pataljoni lahtise tiiva taga. Käesoleval juhtumisel on varu juhiks kompül, kuna varu allub patülile. Varukompanii on saanud patülilt kindlad ülesanded vastulöökkide alal, kusjuures erilist tähelepanu on pööratud pataljoni lahtisel tiival asuva kompanii kaitsele. Tarvilik luure on tehtud. Telefoniside on olemas patüliga, kelle K. P. asub umbes pataljoni kaitseleõigu keskkohas (olukorrast tingituna), ühtlasi on kompülil side ka lahtisel tiival asuva kompaniiga.

Vastane algab kallaletungi kogu pataljoni rindel. Varukompanii on alarmeeritud ja lahingvalmis temale määratud kohal. Vastasel läheb korda ootamatult sisse tungida lahtisel tiival asuva kompanii kaitseleõiku. Kompanii varude vasturünnakud ei suuda tagasi paisata vastast. Varukompanii ülem on täitsa informeeritud olukorrast. (Side, isiklik vaatlus). Seisukorda suudab päästa ainult kiire ja otsustav vasturünnak varukompaniiga. Telefoniside aga varukompüli ja patüli vahel on katkenud. Tegevusse tuleb astuda kiirelt ja varukompül viib seisukorra päästmiseks

isiklikult oma kompanii vasturünnakule. Ta teatab oma otsusest küll viibimata patülile (jala- ja ratsakäskjalad), kuid küsitav on kas jõuab viimane õigeks ajaks kohale. Tähendab, patül ei saa täita J. E. II osa § 514 nõuet: „kompül ja patül viivad oma varud isiklikult vasturünnakule.“

See erijuhtumus vaid selle selgituseks, et kõik varu juhid teadlikud oleksid jala-väe eeskirja ülalnimetatud § 525 tähtsusest ja suudaksid isiklikult tegutseda ka juhtumistel, kui katkenud side selle juhiga, kellele nad alluvad. Käesoleval juhtumisel varukompül ei tohi end heidutada lasta üldnõudest, et patül peab viima isiklikult oma varu vasturünnakule, sest eeskirjas on ka tema jaoks sarnane kohustus.

* * *

Vastukallaletung sünnib üldiselt samadel alustel nagu iga kallaletung ja omab seda enam viimase kuju, mida niljemaks jääb tema teostamine. Tuleb tegutseda samuti kiirelt nagu igal vastulöögil, kuid see kiirus ei pea sündima ettevalmistuse puudulikkuse kulul. Tekkinud olukorra selgitamine, jõudude lähtealuse asetamine, vajalik tuletotetus aga nõuavad aega. Hästi manöövreeriv jalavägi ja kõigi juhtide kindel tegevus võimaldavad tunduvalt vähendada seda ajakulu.

Vasturünnaku suuna valik on üldiselt lihtne: anda hoop sinna, kus vastasel on korda läinud sisse tungida meie kaitseasetusse, sulguda vastase poolt tehtud lõhe. Vastukallaletungi suuna valik selle vastu on raskem, tema manöövri idee nõuab laiemat kaalutlemist, olukorra hinnangut. Kuna vasturünnakud polnud suutnud vastast välja suruda kaitsepositsioonist, on loomulikult suurenenud tema kindlustunne ja ühtlasi ka tekitatud lõhe. Vastukallaletungi suund tuleb valida sarnaselt, et andes hästi läbiviidud löögi võimalikult vastase tiivale selles kotis, mis temal korda läinud moodustada, ka ühtlasi hävitavalt mõjuda kogu tema kallaletungi tegevusele. Manöövri idee seal juures olgu võimalikult lihtne ja eesmärk kindlalt ja täpselt ära tähendatud.

Vastukallaletung teostatakse harilikult suurtükitle toetusel (J. E. II § 514). Rõhutame nimelt harilikult. On juhtumisi, kus vastukallaletungi kiire täitmise vajadus, tema improvisatsioon — vaatamata sellele, et ta juba varemalt peab olema ettevalmistatud — tema suund ja märgid, olenevalt vastase edasijõudmisele, on

põhjuseks, et jalavägi peab mõnikord lootma vastukallaletungil ainult oma relvadele. Jalaväel tuleb harjuda selle teadmise ja ta peab ettevalmistatud olema sarnaseks tegevuseks.

Vaatamata vastulöökidete erinevusele on nende ülesanne siiski üldiselt ühine: tagasi võtta kaotatud maaala ja hävitada sinna sissetunginud vastane.

Õigus, jalaväe eeskirja II osa § 519 seab vastukallaletungile veel ühe ülesande: välja tungida vastupanu positsiooni eelserva ette, eesmärgil hoogsa kallaletungiga hävitada ja lõpuks tagasi visata vastase nõrgestatud osi. Sellega on allakriipsustatud see eriline aktiivsus, mis peab labistama kogu meie kaitsetegevuse, andes temale vajaliku paenduvuse ja visaduse, kaitsjatele teadmise, et ka kaitselahing võimaldab murda vastase võitlustahte.

Sarnane vastukallaletung vastupanu positsiooni eelserva ette, loomulikult õigel hetkel, annab kaitsjale mõnikord ka materjaliseid soodustusi. Ta võimaldab enda kätte kiskuda kaitse soodsaks läbiviimiseks vajalikku maaala, millest kaitsja varemalt oli sunnitud loobuma, asudes kaitsele vastase surve all. Avaneb võimalus parandada kaitseüsteemi, omada vajalikke vaatepunkte. Kuid sarnase vastukallaletungi teostamisel omab erilise tähtsuse vastulöögi osade tiibade kaitse, mida tuleb

alati silmas pidada, ja mis raskemalt läbi viidav kui sel juhtumisel, kus vastulöök antakse oma positsiooni sisemuses.

Õigel ajal teada saades tugeva materjalise ülekaaluga vastase kallaletungist, on mõnikord kasulik tahtlikult evakueerida teatud osa kaitsepositsioonist. Sarnase tegevusega säästame omi jõude, hoides oma tõketele, mis killustavad ja segi paiskavad tema jõude. Ründaja annab loogi „tühja“, kogu tema ettevalmistustööd ja laskemoona kulu on olnud asjatud. Kuid sarnase manöövri õnnestamiseks on tarvilik, et vastane teadmatutes oleks meie kavatsustest ja positsioon vähestest jõududega okupeeritud kuni vastase kallaletungi ettevalmistuse perioodi lõpuni. Tahtlikult loovutatud kaitselõigu peamised jõud asuvad kaitsele, selleks varemalt seljataguses organiseeritud positsioonil. Kiire eduarendamise püüdel vastane satub ootamatult ettenägematutele takistustele ja kaitsja risttule alla. Tugev, varemalt ettevalmistatud, vastulöök paiskab sarnaselt moodustatud kotist vastase viimased riismed.

See on üldiselt suuremate üksuste manööver ja nõuab juhtidelt õiget arvestamist kõigi võimalustega. Kuid sõjas, oskus kooskõlastada oma tegevust olukorraga — on tähtsamaid juhi omadusi.

Moodne fortifikatsioon.*)

Alexis v. Schvarz.

Vene keiserliku armee kindral-leitnant, Buenos-Ayres'i sõjakooli professor.

Toimetuse märkus. Käesolev kokkuvõte on läbi vaadatud inseneriväe inspektorilt kol. W. Riibergilt, kelle märkeid toimetusele on tänuga kasutanud kokkuvõtte korrigeerimisel. Kokkuvõte on sisult liig surutud, kuid seda sellepärast, et „Sõdurile“ ruumipuudusel ei sobi liig pikad artiklid.

Tõlkija saatesõna.

Kindral v. Schvarz'ilt ilmunud kapitaalne teos „Moodne fortifikatsioon“ jaguneb sisult kolme suureks peatükki. Esimeses peatükis annab autor ülevaate fortifikatsiooni ajaloost kuni moodsate lõhkeainete ilmumiseni; teises peatükis leiavad käsitamist enne Ilmasõda tarvitusel olnud kindlusta-

mise viisid, Ilmasõja kestel valitsenud ja käesoleval ajal maksivad põhimõtted kindlustamise alal; viimane peatükk on pühendatud üksikasjalisele merepiiride kindlustamise uurimisele.

Ajakirja „Revue d'Artillerie“ veergudel on valgustatud vaid teose teise peatüki kolm osa, milles väljenduvad fortifikatsiooni aktuaalsemad põhimõtted. Esimeses osas kirjeldatakse ajajooksul ilmunud moodsaid kindlustamise kavasisid; teises osas esineb kindral v. Schvarz (peale eelinimetatud kavade arvustamist) oma isikliku kavaga; kolmandas osas leiavad käsitamist püsiv-fortifikatsiooni ja praegusaja riikide kaitseküsimused.

Esimene osa.

Kaasaegsed ideed alaliste kindlustuste loomisel.

Ilmasõja kestel vallutasid sakslased seitse belgia, prantsuse ja vene kindlust. Nimetatud kindluste piiramine kestis õige lühikene aeg. Lütich langes ühe päevaga, Namur — 12 tunniga, Maubeuge — 8 päevaga, Antwerpen — 12 päevaga, Novogeorgievsk — 10 päevaga ja Kovno — 20 päevaga.

*) „Moodne fortifikatsioon“ on ilmunud 1926. a. hispaaniakeeles pealkirjaga „El pasado y el presente de la Fortification“. Selle huvitava teose kokkuvõtliku sisu avaldas prantsuse suurtükiväe kolonel-leitnant E. L. Icre ajakirja „Revue d'Artillerie“ mai- ja juunikuul 1927. a. numbrite veergudel.

Kõigi nimetatud kindluste kiire langemine oli tingitud analoogilisest põhjustist. Kokkuvõetult oleksid need põhjused järgmised:

- piiramise suurtükiväe ülekaal kindluse suurtükiväest;
- kaitse peavastupanu positsiooni taktikalised puudused.

Neile põhjustele seltsivad veel teisejärgu tähtsusega puudused, nagu:

- kõigis riikes puudus kindluste kaitsepositsioonel sügavus; nad kujutasid enesest rohkem joont kui riba;
- sellel joonel esinesid alaliste kindlustustena vaid fortid, kuna nende vahelised maa-alad (intervallid) olid täiesti kindlustamata või omasid vaid välikindlustuse iseloomu;
- fortid olid asetatud kõrgematele maastiku punktidele, millega saavutati fortide vaheliste maa-alade (intervallide) üle valitsemine; samal ajal jäid nad aga vaenlasele juba kaugelt nähtavateks ja vaadeldavateks, vaatamata isegi nende moondamisele.

Huvitav on siinjuures märkida, et fortide kõrgustikkudele ehitamise põhimõte on püsinud rohkem kui sada aastat, s. o. pärit ajast, kus suurtükivägi tundis lõhkeainena vaid musta püssirohku ja oskas tulistada ainult otsesühtimisega. Kuid vahepeal arenes tähtsal määral suurtükiväe tehniline külg, muutusid lasketeooria ja lõhkeainete koosseis ning lõpuks on võetud tarvitusele õhuvaatluse meetodid.

Neil põhjustel said fortid, mis endistel aegadel avaldasid rahuldavat vastupanu suurtükiväele, nüüd kiirelt hävitatud.

Samasuguse saatuse osaliseks said ka fortide vahelistel maa-aladel (intervallidel) leiduvad improviseeritud kindlustustööd.

Lõppude lõpuks olid ka väeosad, kindlustest kaitset mitte leides, sunnitud lahkuma. Et seljtaguses puudus teine ettevalmistatud positsioon, siis oli kogu kindluse vastupanu üldiselt õige lühikesest kestvusega.

Ilmasõja kestel tehti tõsisid jõupingutusi kindluste vastupanu võimete tõstmiseks kaitsepositsioonide sügavusse asetamise näol; sellest oli suur kasu prantslastel Verdun'i, venelastel Erzerum'i ja sakslastel Metz'i kindluste kaitsmisel.

Ilmasõja lõppedes on avanenud nüüd võimalused võtta kaalumisele põhimõtted, milliseid peab rahuldama moodne fortifikatsioon.

Prantsusmaal ollakse nõus tunnistama kahte põhipanevat vajadust:

- kaitsepositsioon peab enesest kujutama sügavusse kindlustatud riba;
- kõik katted inimestele, laskemoonale või muu varustusele, samuti ka mitmesugused ühendusteel selles ribas peavad pakkuma kaitset tule eest ja võimalikult asuma maa all.

Lõpuks esitab autor veel kolmanda nõudmise — kõik kindlustusehitused, patareid, ühendusteel jne. kindlustatud ribal peavad jääma täielikult nägematuks vaenlasele.

Vastavalt ülaltähendatud põhimõtetele on kujunenud mitmes riigis omapäraseid kavade ja ettepanekuid moodsa fortifikatsiooni alal.

Prantsusmaal võib märkida viit isesugust ettepanekut:

- kolonel Leveque'i ettepanek,
- kol. ltn. Trigaud ettepanek,
- kolonel Normandi ettepanek,
- kolonel Chauvineau ettepanek ja
- kapten Perré ettepanek.

Ameerika Ühisriikides äratub tähelepanu kolonel-leitnant Mitchell'i ettepanek.

Leveque'i ettepanek.

Rsk. kuulipildujate pesad ühe või kahe klp. jaoks on asetatud pikki rinnet; umbes 200—300 mtr. vahedega asetatud kuulipildujate pesad kujutavad enesest kas betoon-kasematte või soomustorne.

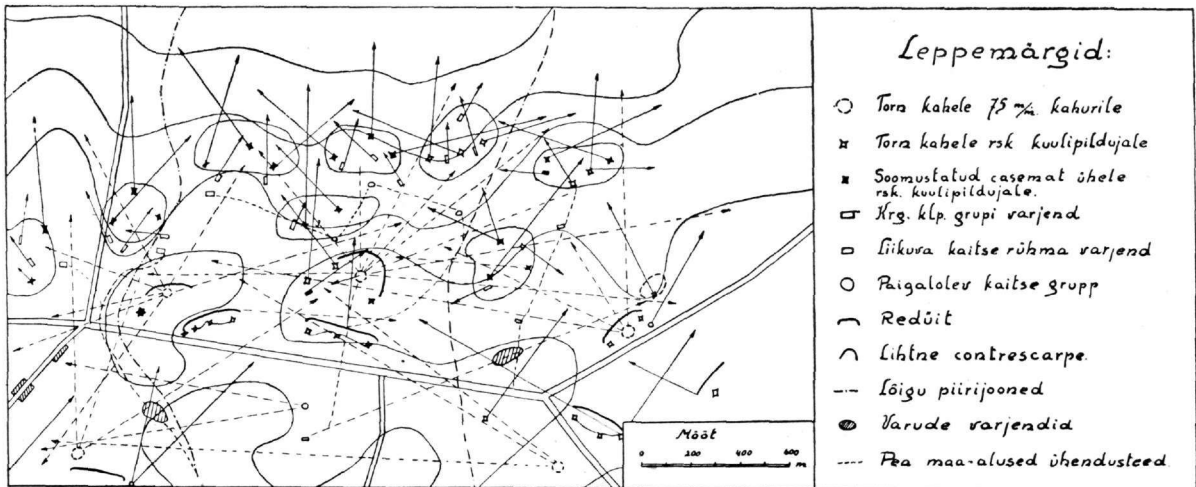
Nimetatud kuulipildujate pesad on täiendatud samasuguste vähemas mõõdus pesadega ühe või kahe kerge kuulipilduja jaoks, millele ülesandeks on klp. pesadele juurepääsuteede tulistamine.

Kolm rsk. klp. ja kolm krg. klp. pesa moodustavad kokku grupi, mis omakord ümbritsetud on traattõkkega.

Mitmete gruppide koondus, kui ta võtab oma alla 1 klm² suuruse maa-ala, moodustab pataljoni lõigu või pataljoni sektori.

Ülalnimetatud kasematide ja soomustornide riba seljtagusesse on asetatud traattõkete võrk, millesse lastud elektrivool. Need traattõkkes katavad pataljoni sektori seljtagust, kuhu võivad ehitatud saada veel mõned soomustornid väli- või keskmise kaliibriga suurtükkele.

Iga pataljoni sektori ette asetatakse traattõkkes ja miiniväljad.

Kolonel Leveque'i kava. Pataljoni lõigu skeem.

Leveque'i ettepaneku kohta teeb autor järgmised märkused:

- ülaltoodust selgub, et puudub ühendus gruppide pesade ja seljataguse vahel; selle asjaolu tõttu muutub teatud olukordades kuulipildujate meeskonna seisukord lootusetuks;
- mitmesugused katted meeskonnale kui ka materjaalosalale asuvad kuni 2 mtr. maapinnast kõrgemal; seega on nad vaenlasele hästi nähtavad, kujutades enesest ühtlasi häid märke vaenlase suurtükitele;
- iga kasemat, omades konstruktsioonilt vaid 3 kitsast laskeava (ambrasuri), on piiratud laskeväljaga;
- elektrofitseeritud traattõkete väljad, lahutades üksikest pataljonide sektorid ja nende seljataguse, takistavad samal ajal liikuvate väeosade aktiivset tegutsemist selles ribas;
- iga grupp, vaatamata sellele, et ta ümbritsetud on traattõkkega, ei kujuta enesest autonoomset üksust, kuna ta garnisonil puuduvad kindlad katted ja maa-alused ühenduste seljatagusega ning klp. pesade vahel;
- pataljon võib Leveque'i ettepaneku kohaselt kaitsta ainult 1200 mtr. pikkust rinnet, nõudes palju inim- ja materjaljõudu 1 mtr. rinde peale;
- kõigi ettenähtud ehituste, nagu mitmesuguste kasematide, soomustornide jna. teostamine teeb selle ettepaneku kalliks, eriti pikemate rindete kaitseks.

6. Relvastada iga betoon-kasemat roobastel liikuva mortiiiriga.

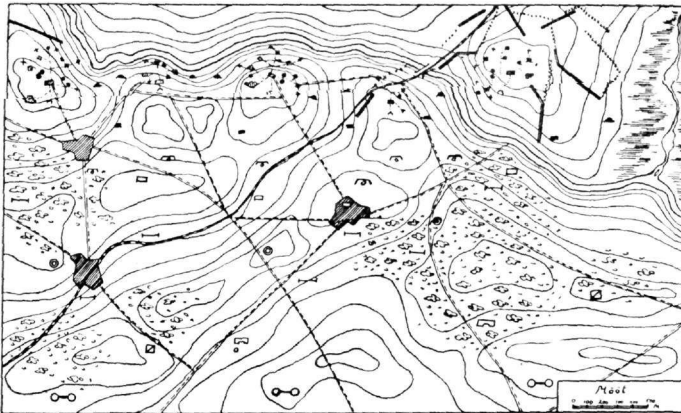
7. Kuulipildujate kasematides asetada kuulipildujad kasemati laele, kusjuures klp. tule juhtimine sünnib kasemati sisemusest periskoobi ja vastava sisseaseade abil.

8. Iga fort varustada maa-aluse galleriiga, mis algab forti keskkohast; galleriisse paigutada optilise signalisatsiooni post nii, et tema signaalid oleksid nähtavad umbes 4 klm. tagapool asuvale patarele; selle kahest soomustornist koosneva patarei ülesanne on forti toetamine oma tulega.

9. Luua seljataguses hulk katteid varude mahutamiseks ja paigutada raske suurtükivägi kas lahtiselt ajutiste patareide näol või kaetult soomustornes või betoon-kasematides.

Kol.-lt. Trigaud ettepaneku kohta arvab autor:

- a) Mortiiiride asetamise idee maa-alustesse betoon-kasematidesse on väga huvitav, kuid selle idee realiseerimine ei ole teostatav.
- b) Kuulipildujate kasematide organisatsioon on vaieldav: ei ole ju mõtet ehitada kasematti kas või 5 mtr. paksuse mullakattega (vist betoon, kui kuulipilduja asetus selle juures varjamatuks jääb — esimene suurtükimürsk hävitab sarnase kuulipilduja).
- c) Forti täiendavate elementide laialipaikamine suurel maa-alal on soovitatav, kuid selle juures on tarvis ette näha ka katted tankele.
- d) Jalaväe positsioon on sügavuseta, esimeses joonena; sarnase asetuse otstarbekohasest on kriipsutanud alla Ilmasõda.

Leppemärgid:

- ▲ Maa-alused laskekoona kasematid.
- Varjendia tankidele
- Maa-alused kasematid mortiiiridele
- ⊖ Tornid kergele suurtükiväele
- ⊙ — — — — — raskele — — — — —
- ⊢ Ajutised katmata patareid
- ⊣ Varude varjendid
- Kaitseloikude püssirohu magasinid.
- Soomustatud patareid tule toetuseks

Kolonel-leitnant Trigaudi kava. Kindlustatud rinde skeem.

Trigaud ettepanek.

Selle ettepaneku põhijooned on järgmised:

1. Fortid jätta nende praegustele asukohtadele, kuid neid täiendavad kindlustused paisata maastikule laiemalt, kui see sünnis endistel aegadel.

2. Jätta ära forte ümbritsevad kaevikud, jättes alles vaid need, mis katavad fortide kardetavamaid suuni.

3. Fortest veidi tagapool moodustada maa-aluste kasematide grupid kuuli- ja tulepildujale; moodustada ka katted tankele; viimane kaitsejoon sisaldagu eneses soomustornid välisuurtükkele.

4. Mis puutub üldse suurtükiväesse, siis tuleb osa sellest asetada soomustornesse, osa betoon-kasematidesse ja osa jääb lahtiselt asetatuna.

5. Ehitada betoon-kasematid mitte maapinnale, vaid kaevata nad maasse sarnaselt, et kasemati betoonlagi oleks kaetud 1—2 mtr. paksuse mullakihiga.

Normand'i ettepanek.

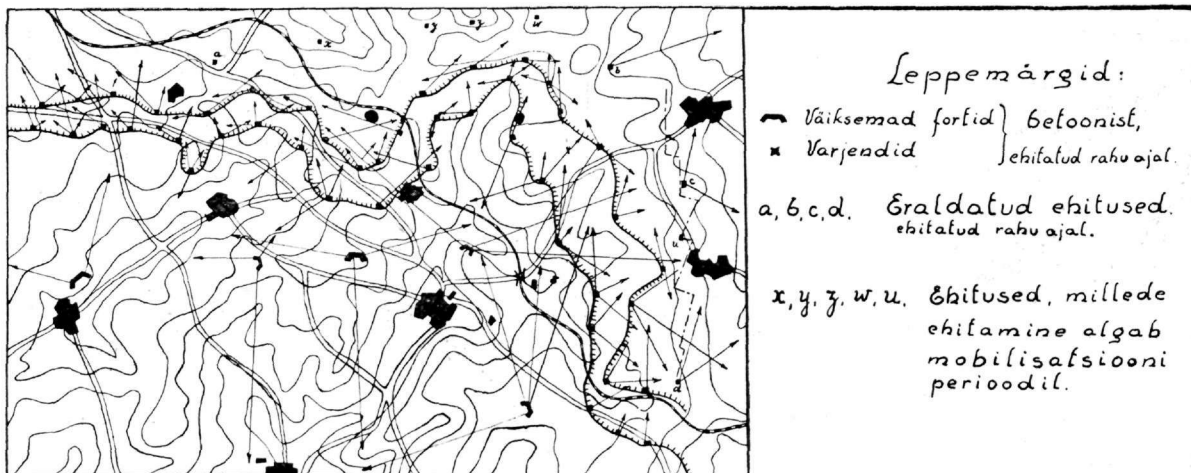
Ettepanek sisaldab järgmisi põhimõtteid:

1. Laskurpositsioon koosneb kahest katkestamatust kaevikute reast, niinimetatud paralleelidest; asudes üksikest 500 mtr. kaugusel ja jookstes roobastikku pikki kogu kaitsetavat rinnet, on nad üksikestega seotud tiheda ühenduskraavide võrguga.

2. Mõlemil paralleelil on ehitatud teatud kaugustel üksikest vähemad betoonkatted, n. n. t õ k k e k a t t e d, millede ülesandeks on kaevikute flankerimine.

Tõkkekatted on asetatud kahes järgus: alumine järk on määratud väikesekaliibrilisele haubitsale, ülemine järk — kuulipildujale.

3. Seljataguses, umbes 1400—1500 mtr. kaugusel on asetatud betoonehitusest koosnev kolmas joon; need betoonehitused kujutavad enesest väikesemaid forte ning on ettenähtud katetena meeskonnale; intervallidesse on ehitatud kasematid

Kolonel Normand'i kava. Kindlustatud rinde skeem.

välikahuritele või haubitsatele intervallide flankeerimiseks.

4. Veel kaugemal seljataguses asub puht suurtükiväe riba, milles suurtükivägi on asetatud betoon-kasematitesse ja soomustornesse.

Rahuajal ehitatakse vaid tõkkekatted, vähemad fortid, betoon-kasematid ja soomustornid.

Kõik teised kindlustustööd teostatakse mobilisatsiooni perioodil.

Asudes Normand'i ettepaneku arvustusele leiab autor:

- ettepaneku positiivseks omaduseks on see, et esimese paralleeli tuled on tugevalt toetatud teise paralleeli ja tõkkekatete tuledega;
- negatiivseks omaduseks osutub aga paralleelide ja tõkkekatete nähtavus vaenlasele. mispärast kogu ettepanek on vastuvõtmatu.

1. Kindlustatud positsioonil asuv toetuspunktide joon koosneb üksteisest 1000 mtr. kaugusel asuvatest toetuspunkttest; iga toetuspunkt koosneb betoon-kasematidest ja tornidest, olles ühenduses seljatagusega ainult ühe maa-aluse käigu abil.

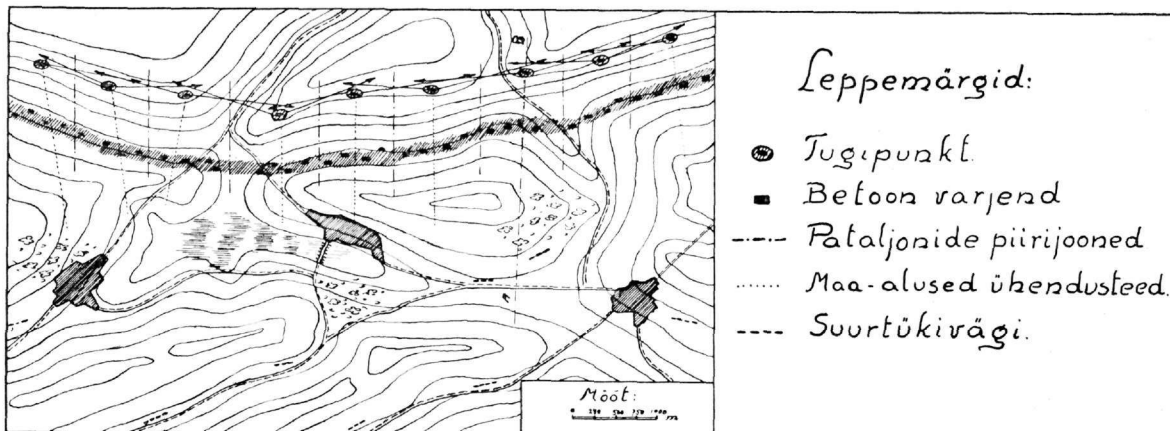
2. Toetuspunktide joone taga asub mõnesaja meetri kaugusel (kaugus on ärarippuv maastiku iseloomust) peajõududega vallatud vastupanu positsioon. Sellel positsioonil asuvad katted suurtükiväe vastu omavad püsiv-fortifikatsiooni iseloomu.

Toetuspunktid on kaitstud: oma enese tulega, naabrite tulega ja vastupanu positsioonil asuvate suurtüki-, miinipildujate- ja automaat-relvade tulega.

Perré ettepanek.

See ettepanek sisaldab järgmisi põhimõtteid:

Püsiv-fortifikatsioon peab kõigepealt kaitsma kodumaa territooriumi. Tarvidus selle kaitse jä-

Kolonel Chauvineau kava. Kindlustatud rinde skeem.

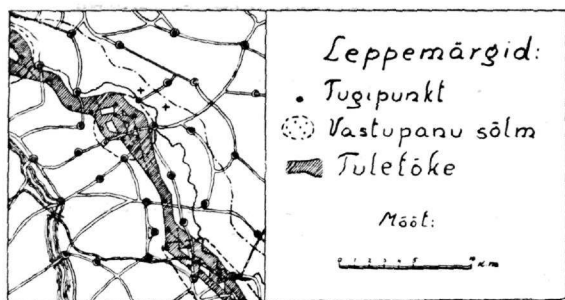
Chauvineau ettepanek.

Kolonel Chauvineau, toetudes kaasagsetele põhimõtetele fortifikatsiooni alal ja Ilmasõja kogemustele, väidab, et kindlustatud positsioon peab koosnema kahest osast: toetuspunkttest ja vastupanujoonest.

Neist põhimõtetest väljamõeldis esitabki kolonel Chauvineau oma ettepaneku, mille lühidane sisu on järgmine:

rele on tänapäev iseäranis suurenenud, kuna moodne sõda on omanud tööstusliku iseloomu ja keelab ära teatud maa-alal vaenlase kätte sattumise.

Oleks ideaalne ehitada kogu rinde pikkusel uus „Hiina müür“ kaitseks moodsate vaenlase rünnakute vastu. Kuid see lahendus ei oleks eluline, nõudes suuri kulusid ja muutes kaitsvad väed vähe liikuvaks.

Kapten Perré kava. Kindlustatud rinde skeem.

Siit järeldus: tuleb piirduda vaid riigipiiri üksiku tähtsama osa kaitse organiseerimisega.

Nende tähtsamate riigipiiri osade valikul on mõõduandvad:

- geograafilised faktorid (maastiku iseloom, ühendusteel),
- tehnilised tingimused (relvade laskekaugus ja mõjuvus),
- strateegilised tingimused (kaitseribade ühendus väliarmeedega).

Enne sõda olid prantslastel kindlustatud üksikud piiriosad, mis koosnesid 60 klm. pikkustest ribadest ja baseerusid kindlustatud punktele, näit. Verdun — Toul ja Epinal — Belfort'i jooned.

Vaatamata moderniseerimatuks täitsid nad siiski oma ülesandeid rahuldavalt ning võivad eeskujuks olla ka praegu.

Ülaltoodust väljaminek esitab kapten Perré järgmise kaitseriba organisatsiooni:

1. Esimene joon, sisaldades eneses üksteisest umbes 2000 mtr. kaugusel asuvaid kaitseehitisi, moodustab esimese tuleketete joone.

2. Teine joon, mis asub esimesest umbes 1200—1500 mtr. kaugusel ja mille kaitseehitised asuvad esimese joone intervallide vastu, täiendab esimese tuld, hoides tule all kõik eelmise joone surnud alad.

3. Kasutades ära häid laskealasid pakuvad künkaid ja kõrgustikke, koondada üksikud toetuspunktid vastupanu sõlmedeks; isoleeritult asetatud toetuspunktid osutuvad vastupanu sõlmede vahelülideks.

4. Ülal kirjeldatud kaitseriba ette ehitatakse traattõkked.

5. Suurtükivägi on asetatud kaugemale seljagatusesse alaliste, ajutiste või raudteel asuvate patareide näol; tema ülesanne on toetada kindlustatud riba tuletõket ja pidada võitlust vaenlase suurtükiväega.

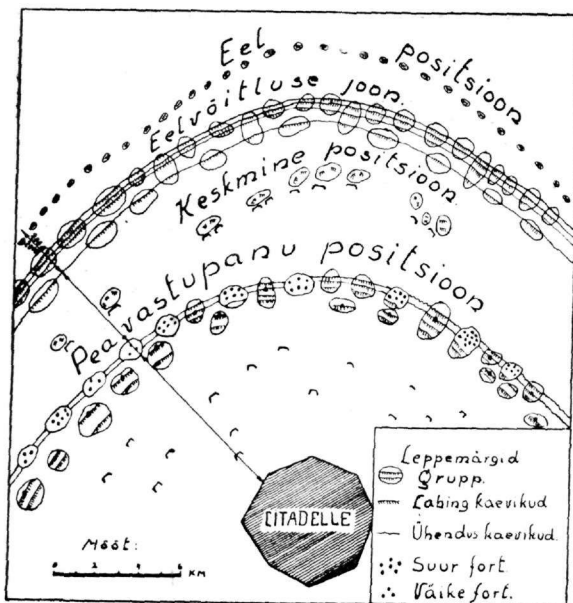
Mitchell'i ettepanek.

Mitchell ühinedes eelpooltoodud autorite mõttekäiguga, arvab, et tulevikus ei ehitata enam kindluseid kindlustatud punktide (ringjoonelise kaitsevõrgu) näol. Ta teeb erandi vaid mõne eraldi asuva ja majanduslikult või strateegiliselt iseäranis tähtsa punkti suhtes.

Tema ettepaneku põhialused on:

1. Kindlustatud rinne koosneb:
  - a) eelpositsioonist,
  - b) eellähingu-positsioonist ja
  - c) peavastupanu positsioonist, mille koosseisu kuuluvad fortid.

Rahua ajal ehitatakse vaid peavastupanu positsioon, ülejäänud kolm positsiooni korraldatakse sõja kestvusel.

Kolonel Mitchell'i kava. Kindluse rinde skeem.

2. Peavastupanu positsioon sisaldab eneses umbes 1—1,5 klm. üksteisest asuvaid ja jalaväe kaevikutega seotuid forte.

3. Nimetatud fortid peavad suutma vastupanna kõige tugevamale ja suurearvulisemale vaenlase suurtükiväele, olles sealjuures hästi moondatud.

Nad peavad suutma üksteist toetada flankeeriva tulega, olles asetatud maastikule niiviisi, et vaenlane ei saaks neid purustada otsekohe tulistamisega.

4. Forti garnisoni julgeolek nõuab hästi varjatud ja relvastatud maa-aluste varjendite ja ühenduste ehitamist.

Võrreldes praegusaja forte kolonel Mitchell'i poolt soovitatud forti tüübiga, näeme:

- a) fortide tuled on alati flankeerivad, mitte ainult rinde tuled;
- b) fortid on vaenlasele nägematud;
- c) nad on varustatud vaid kuulipildujatega ja väiksekaliibriliste suurtükkega;
- d) kaevikud ei ole sunduslikud;
- e) laskeavaused (amburasurid) peavad võimaldama naabrifortide toetamist tulega;
- f) traattõkked ei või olla katkestamatud, vaid peavad katma peaausjalikult laskepisi;
- g) kindluse suurtükivägi peab olema liikuv ja suurearvuline.

Teine osa.

Riba kindlustamine.

Kõigest sellest, millest oli juttu senini, järgneb, et kindlustatud ribale on tarvis anda sügavus. Kõik eelpool toodud ettepanekud pooldavad seda väidet, kuid asudes selle sügavuse väljendamisele arvudes, näeme kohe arvamide lahkuminekut.

Kui prantsuse insenerid arvavad 1—2 klm. sügavuse küllaldase olevat, siis jõuab kol. ltn. Mitchell oma nelja üksteisele järgneva positsiooniga 8 klm. sügavuseni.

Prantslased baseeruvad Verdun'i kaitsmisel omatud kogemustele ja Verdun-Toul'i kindlustatud riba rünnakute uurimise tulemustele; ka kol. ltn. Mitchell teeb oma järeldused Ilmasõja kogemustel, mis näitavad, et ühe päeva kestnud lahingus

on võimalik olnud vallutada positsiooni, mille sügavus oli 7 klm.

Autori arvates on prantslaste poolt vastuvõetavaks tunnistatud positsiooni sügavus mitteküllaldane; vastuoksa, Põhja-Ameerika ohvitserilt soovitataud sügavus on liig suur. On ju võimalik, et Ilmasõjas esinesid juhused, kus ühepäevases lahingus vallutatud said 7 klm. sügavusse asetatud positsioonid, kuid siinjuures ei pea mitte unustama, et need positsioonid kandsid välikindlustuste iseloomu. Autor jõuab otsusele, et rahuajal hästi organiseeritud vastupanuvõime on vähemalt kaks korda suurem sõja olukorras improviseeritud positsioonide vastupidavusest. Siit siis ka järeldus: päiv-fortifikatsiooni kaitseehituste 4-kilomeetriline sügavus on küllaldane.

Mis puutub riba kindlustamise viisidesse, siis esinevad ka selles küsimuses lahkumineku. Prantslased eelistavad maapinna kõrgusel või sellest kõrgemale asetatud betoonehitusi (näiteks kol.-ltn. Trigaud); vastupidisel arvamusel on Ameerika kolonel Mitchell, kes soovib vaid maaaluseid ehitusi.

Autor tähendab, et pooldab isiklikult kol. Mitchell'i vaateid.

Andes eelpooltoodud ettepanekute kokkuvõtliku ülevaate, leiab autor neis suure hulga puudusi.

Chauvineau ettepanek:

1. Vastupanu positsioon, mis asub teisel joonel, peab omama 400—500 mtr. sügavuse; ta sisaldab eneses iga kilomeetri rinde peale ainult 4 katet à ½-kompaniilise üksuse jaoks.

2. Toetuspunktid, moodustades riba esimese joone ja asudes vastunõlvakutel, nõuavad endi hävitamiseks muidugi suuri jõupingutusi.

Kõik see paistab väga hea olevat. Kuid nimetatud kaitseehitustel puuduvad sissekäigud; viimane asjaolu osutub kaitseehituste tugevaks küljeks, takistades vaenlase sissepääsu neisse. Kuid tekib küsimus, kuidas kindlustada nende ligipääsuteede valvet öösel? Nähtavasti osutub siin mõõdapäsematuks tarviduseks üksikute patrullide ja vahipostide määramine nimetatud kaitseehituste ette, et takistada vaenlase ootamatut lähenemist. Need patrullid ja vahipostid ei või määratud saada kaitseehituste garnisonist, sest viimasel puuduvad otsesed väljapääsu võimalused. Järelikult tuleb neid määrata vastupanu positsioonilt ja neil puudub otsekohene side kaitseehituste garnisoniga.

Sarnane olukord loob aga halvad tingimused valveks. Sõja kogemused on näidanud, et kõige kindlam valve teostatakse vaid kaitseehituste garnisoni enese poolt.

3. Kahtlemata on lähedase maastiku vaatlemine võimalik ka kaitseehitusest enesest, kuid vaatluse pilu kaudu on väga piiratud, langedes öösel nullini.

4. Toetuspunktide joone ja vastupanu positsiooni vahe on 1 klm.; öösel on raske kooskõlastada vastupanu positsiooni rinde tuleid toetuspunktide flankeerivate tuledega. Nähtavasti ollakse sunnitud ehitama vahepealseid kaevikuid toetuspunktide ja vastupanu positsiooni vahel selleks, et kõvendada toetuspunktide joone rinde tuleid.

Nende vahepealsete kaevikute ehitamine on aga vähe otstarbekohane ja isegi kardetat, kuna neis viibivad kaitsjad võivad kergesti sattuda oma toetuspunktide tule alla.

Perré ettepaneku järele sisaldab kindlustatud riba toetuspunkte ehk vastupanu sõlmi, mis asuvad üksteisest kuni 8 klm. kaugusel; nende in-

tervallides asuvad üksteisest 2 klm. kaugusel vähemad toetuspunktid.

Toetuspunktid on relvastatud 1—2 keskmise kaliibrilise suurtükiga, 4 haubitsaga soomustornes ja 4 raske kuulipildujaga flankeerivates betoonkasematides.

Mis puutub raskesse suurtükiväesse, siis on see asetatud positsiooni seljatagusesse.

See lühikene ülevaade näitab, te kapten Perré vaated on vähe lahkuminevad enne Ilmasõda vallitsenud põhimõtteist päiv-fortifikatsiooni alal.

Kapten Perré asetab endised fortid toetuspunktide gruppidega, kuid see võte ei ole kellegi uudis, sest sarnane kindlustamise viis oli juba enne Ilmasõda tuntud Prantsusmaal „vastupanu sõlmede“ süsteemi, Saksamaal „Festen“ ja Venemaal „fortide gruppide“ näol.

Sõda on näidanud, et sarnaste gruppide nõrgaks küljeks on nende suur nähtavus. Sama halb omadus on püsinud ka kapten Perré ettepanekus.

Teiseks tähtsaks puuduseks tema ettepanekus on sügavuse puudumine 8 klm. üksteisest eemal seisvate vastupanu sõlmede vahelistel intervallidel.

Kolonel Normand on oma uuendustes märksa radikaalsem. Ta ei kasuta endistest fortidest peaaegu mitte midagi.

Mitchelli ettepaneku järele on:

1. Vastupanu positsiooni sügavus mitte küllalt suur, ainult 1 klm.

2. Fortide materjaalosa asetamine soomustornesse ja kasematidesse on ideeliselt vastuvõetav, kuid nõuab niivõrt suuri kulusid, et nende kandmine on võimalik vaid rikkale ja hästi arenenud tööstusega riigile.

3. Igal tulirelval on kasutada vaid üks laskeavaus, mille tõttu tulistamise sektorid on piiratud.

4. Mitchell annab liiga suure tähtsuse flankeerivatele tulele, ignoreerides täiesti rinde tuleid.

5. Kasematide kate (soomus) on nõrk; ühe keskmise kaliibrilise mürsu pihtamine on küllaldane kaitseehituse purustamiseks.

6. Meeskonna varjamiseks pole tarvis soomustatud kasematte.

Üldpõhimõtted.

Missugune ka ei oleks riba kindlustamise viis, soovitav eesmärk jääb ikkagi kahesuguseks:

— kaitsta kaitseehituse purustamise eest ja

— takistada vaenlase sissepääsu neisse.

Autor toonitab, et ülaltähendatud eesmärkide saavutamiseks on tarvilik kaitsesõda sügavus.

Mis puutub kaitseehituste vastupidavusse, siis on selleks kasutatavad abinõud kuni käesoleva ajani püsinud väga mitmekesistena. Ühed soovitavad betooni, teised soomust ja kolmandad kaitseehituste reljeefi vähendamist maapinnal.

Autori arvates on kõik need abinõud vähe kasutoovad. Kõige pealt tuleb kaitseehitused varjata vaenlase suurtükiväe vaatluse eest. Autor on soovitanud selleks tarvitada puude istutamist kogu kaitsetavale ribale, mis olla ainukeseks takistamise abinõuks vaenlase suurtükiväe süstemaatiliseks ja korrapäraseks suunimiseks kindlate märkide pihta. Kuid tulevikus kaitseehituste moondamist rajada ainuüksi puude istutamisele ei oleks otstarbekohane, sest arvestada tuleb õhujõudude kiire arenemisega.

Parimaks abinõuks on ja jääb, lisab autor juurde, kaitseehituste asetamine maa alla. Ta ütleb: „Minu isiklik ettepanek ei sisalda ühtegi maaalset ehitust, olgu see betoonist, või soomusest. Kõik on kadunud maa alla.“

Fortifikatsiooni probleemi lahendamiseks on tarvilik kõige pealt uurida võimalikkude kallale tungide meetode; viimastest on ärarippuv ka fortifikatsioon, mis omakord seotud on kaitseehituste püstitamise probleemiga.

Autori, von Schvarz'i ettepanek.

Von Schvarz baseerub oma ettepanekus harilikkude lahingrivistustele välisöja oludes. On sellepärast kasulik mõne sõnaga puudutada praegusaja lahingrivistusi.

Kolmest diviisist koosnevas korpuses on kaks diviisi esijoonel, kolmas diviis varus; diviisid asuvad kaks rügementi esijoonel, kolmas — varus; igas rügemendis omakord kaks pataljoni esijoonel, kolmas — varus jne.

Sarnane lahingrivistus omab teatud sügavuse. Välisöja oludes pole võimalik ette kindlaks määrata nende joonte kindlustamist, millel peatuvad väeosad. Püüvate kindlustuste loomisest on sarnane kindlustamine aga teostatav. Teiste sõnadega, siin osutub võimalikuks vägede jaotus vastavalt ülaltoodud lahingrivi skeemile.

Arusaadavalt tuleb selle juures hoolitseda selle eest, et iga tulejoone element saaks toetatud tema taga asuva järgneva tulejoone rinde tuledega.

Järelikult, kaitseehituste jaotus igal joonel peab võimaldama:

- vastastikku tuletõetust flankeerivate tuledega ja
- kaitseehituste intervallide tagajärjekast toetamist rinde tuledega järgnevalt joonelt.

Ettepaneku kirjeldust algab autor esimesest, s. o. rühmade joonest, mis asub otsekoheses tulekontaktis vaenlasega.

A. Ta jaotab rühma kolme lahinggruppi, millelised on varustatud igaks 2—3 raske ja 3—4 kerge kuulipildujaga; grupid asuvad maastikul niisugustel intervallidel, mis võimaldaksid vastastikuse tuletõetuse. Vastastiku tuletõetuse teostamiseks on aga vajalik, et grupid üksteist näeksid ja kuulleksid; seega siis ei või gruppide vahelised intervallid olla suuremad kui 150—200 mtr.

Jõudes otsusele lahinggruppide asetuses esimesel joonel, jääb üle vaid nende asukohtade kindlustamine. Autor soovib seda toimetada järgmiselt:

1. Ehitada maa-alune kaitse, mis on varustatud maa-aluste käikudega ette, taha ja külgedele.

2. Maa-aluste käikude lõppudele asetatud relvad (kerged ja rasked kuulipildujad, pommipildujad ja väiksekaliibrilised suurtükid).

3. Mittenähtav tõke ümbritsegu käikude lõppe maapinnal. See oleks siis elementaarseks rakukeseks kindlustatud riba süsteemis, võttes oma alla umbes 200×200 mtr. maapinda.

Kompanii varurühm jaguneb samuti kolme lahinggruppi ja on asetatud samaselt, kui esijoonel asuvad rühmad, vaid selle vahega, et tema lahinggrupid peavad paigunema esimese joone kaitseehituste intervallide vastu, moodustades sellega teise tulejoone.

„Suuremate lahinggruppide“ moodustamiseks soovib autor ühendada kaks esijoonel asuvat gruppi kolmanda grupiga, mis asub teisel joonel kahe esimese grupi intervalli vastu; kõik need grupid tuleksid ümbritseda mõnesuguse tõkkega, näiteks traattõkkega, ja ühendada maa-aluste käikudega.

4. „Suured lahinggruppid“ võtavad oma alla 600×600 mtr. maapinna; nad omavad kahekordse takistuse rea ja nende relvastus (6—9 rasket kuulipildujat, 8—12 kerge kuulipildujat, 12 tulepil-

dujat, 6 väiksekaliibrilist suurtükki) on tähelepanu vääriiv.

B. Kahe esijoonel asuva kompanii taga asub pataljoni varukompanii umbes 250—300 mtr. kaugusel. Ta on jaotatud kolme rühma, millest igaüks valdab nii nimetatud „rühma kaitseehituse“, mis oma ehituselt sarnaneb lahinggrupi ehitusele, kuid suuremas määras (300—400×300 mtr.); garnison: 1 ohvitser, 30 sõdurit; relvastus: 4 rasket ja 5 kerge kuulipildujat, 4 tulepildujat, 4 suurtükki).

Rühma kaitseehituste keskmine kaugus üksteisest on 500 mtr.

C. Järgmisel joonel, umbes 500 mtr. kaugusel eelmisest joonest, asub rügemendi varupataljon, mille kaitseorganisatsioon sisaldab eneses 3—4 kaitseehitust; need kaitseehitused sarnanevad oma iseloomult rühma kaitseehitusele, ainult suuremas määras (400×400 mtr.); garnison: 2 ohvitseri, 45 sõdurit + 150-meheline varu aktiivseks tegutsemiseks; relvastus: 5 rasket ja 7 kerge kuulipildujat, 6 tulepildujat, 6 suurtükki).

D. Viimendal joonel asub diviisi varurügement, umbes 750 mtr. kaugusel eelmisest joonest. Ta sisaldab eneses iga esijoonel asuva rügemendi seljatagusesse paigutatud 3—4 kaitseehitust, mis-sugused oma iseloomult, garnisoni suurusest ja relvastuselt sarnanevad eelmise joone kaitseehitustele.

E. Mis puutub varudiviisidesse, siis asub ta umbes 1000 mtr. kaugusel viimendast joonest. Ta on paigutatud maa-aluste käikudega varustatud ja kaevikutega ümbritsetud katetesse, moodustades suuremaulatuslise toetuspunkti kogu.

Kokkuvõttes saame järgmise diviisi kindlustatud rinde pikkuse ja sügavuse skeemi:

Üks „suur grupp“ võtab oma alla 600 mtr. rinnet, kompaniile saame 2100 mtr., pataljoni 4200 mtr., rügemendile 8400 mtr. ja diviisile 16.800 mtr. rinnet.

Mis puutub sügavusse, siis saame järgmise pildi:

200 mtr. × 3 („suurte gruppide“ sügavus) + 300 mtr. joonte vahelist kaugust + 300 mtr. (rühmade kaitseehitused) + 500 mtr. joonte vahelist kaugust + 400 mtr. (kaitseehitused neljandal joonel) + 750 mtr. joonte vahelist kaugust + 400 mtr. (viimendal joone kaitseehitused) + 1000 mtr. joonte vahelist kaugust + 400 mtr. (varudiviisi kaitseehitused). Kogusummas saame kindlustatud positsiooni sügavuse 4600 mtr.

Sarnane peavastupanu positsiooni organisatsioon:

- annab kaitsejoont;
- kaitseb meeskonda ja relvu kogu pommitamise ajal;
- vajab kaitseehituse eneste kaitseks minimaalset meeskonda;
- võimaldab liikuva varu moodustamist;
- võimaldab küllalt suurte kaitseehituste intervallide ja kaitsejoonte vaheliste kauguste jätmist väeosade vabaks manövreerimiseks;
- kindlustab kaitseehituste tuletõetust manövreerivate üksuste, samal ajal flankeerides kaitseehituste intervalle;
- vähendab ühe või isegi teatud kaitseehituste grupi kaotuse tähtsust ja lõpuks
- võimaldab suurtükiväele vaba tegutsemise ja hargnemise nii kindlustatud riba seljaga-guses, kui ka selle sisemuses.

Aades lõpuks veel kalkultatsiooni jõudude asetu- ja arvulise koosseisu üle kindlustatud riba kaitsmisel, jõuab autor otsusele, et jõudude jao-

tuse vahetõrke passiivseks kaitseehituste kaitseks ja aktiivseks manöövreerimiseks võrdub 1:3. Sarnane vahetõrke aga viib kaitseküsimuse soodsale lahendusele.

Kolmas osa.

Püsiv-fortifikatsioon ja kaasaegsete riikide kaitse.

Prantsuse insenerid on jätnud kõrvale põhimõtte — kaitsta üksikuid eraldi seisvaid, kuid strateegiliselt tähtsaid punkte ja tsentre. Nad loevad paremaks katta alaliste kaitseehitustega terved piiriäärased raioonid, millele kaitse olla paratamatu riigikaitse seisukohalt.

Ajalugu näitab, et pikkade riigipiiride kaitseülesandeid on frontaalsed kaitseehitused täitnud õige harva. Kõige sagedamini on neist ehitustest lihtsalt mindud mööda, mille tagajärjel on nad langenud ilma suurema vastupanuta.

Nii oli lugu näiteks kuulsal Hiina müüri, mis oli ehitatud kaitseks mongoollaste vastu. Tsin-gishan, olles kord juba veristanud oma pea selle müüri vastu, viis oma väed lõunapoole, kus müüri enam ei olnud ja vallutas kerge vaevaga Hiinamaa.

Samasugune lugu oli ka Nebukadnetsari poolt ehitatud müüri. Nebukadnetsari oli paistnud, et ainuke tee, mis viib Babyloni, on Messopotamia tee; ta lasi selle tee kaitseks ehitada suurepärase mitmesuguste hüdrauliste sisseadetega varustatud müüri. Kuid see müür ei aidanud: vaenlane tungis Babyloni kallale sootus teises suunas, valides selleks ka teise tee.

Kõik need asjaolud on sõjaväe inseneridele väga hästi teada, mispärast nad ka püüavad kindlustuste tiibu toetada vaenlasele läbipääsematutele esemetele, nagu neutraalriigi piir, mererand jne.

Autor arvab samuti, et teatud raiooni kindlustamisel ei ole mõduandev üksipäini rinde, vaid ka tiibade kindlustamine.

On iseenesest arusaadav, et praegu, nagu varemategi aegadel, osutub möödapääsematuks tarviduseks üksikute, väljaspool kindlustatavat raiooni asuvate punktide kindlustamine. Tuleb seega pöörduda uuesti kinniste kindluste loomisele.

V. T.

Side organiseerimine ja kasutamine lahingväljal.

(„Organizacija i dzialanie tacznošci v polu.“)

Käesolev teos on kirjutatud Poola Kindralstaabi kolonel-leitnant Vactav Dahlen'ilt, kes Poola sõjaväeliste ringkondades tuntud hea sideasjanduse tundjana. Raamat on autorilt mõeldud sidetaktika käsiraamatuna. Autor on püüdnud oma teoses valgustada kõiki side organiseerimise ja selle kasutamise lahingväljal puutuvaid küsimusi. Tema raamat järgneb sisult viide ossa: esimeses osas kirjeldab autor side ja sideteenistuse organite tähtsust; teises — sideabinõusid ja nende kasutamist (autor jaotab uudisena kõik sideabinõud kahte suurde gruppi: taktikalised — juhtide isiklik läbikäimine alluvatega, kindralstaabi ohvitseride saatmine väesadesse informatsiooniga ja informatsiooni saamiseks, sideohvitseride saatmine jne.; tehnilised — käskjalad, sidepartullid, mootorratta sõitjad, telegraf, telefon jne.); kolmandas — side organiseerimist lahingväljal; selles osas leiavad muu seas selgitust: sidetelje mõiste, side erikäskude kokkuseadmine, shifride kasutamine jne.; neljandas — side kasutamine mitmesugustes lahingolukordades; viiendas — täiendavad andmed. Viimane osa on eriti huvitav selle poolest, et seal leiab käsitamist, ehk küll lühidalt, strateegiline side. Andmed strateegilisest sidest on autor mahutanud ühte

peatükki, mis selle sisu järgi otsustades, kannab küll natuke upsakat nimetust „riigi ettevalmistus sõjaks side mõttes....“. Autor tähendab, et sõjas pole ruumi improvisatsioonil. Ka ei saavat sellepärast improviseerida siis, kui sõda juba alanud, riiklist sidevõrku sõjaliste vajaduste rahuldamiseks, vaid see tulevat plaanikindlalt ehitada ja ettevalmistada juba rahuajal. Ruumi puudusel puudutab autor üldlausetes riiklise sidevõrgu tähtsust mobilisatsiooni läbiviimisel ja vägede koondamisel, allakriipsutades mõlemil juhusel raadiotelegraafi ja postituvide kasutamise tähtsust. Ühtlasi käsitab autor mõne sõnaga ka tööstuse mobilisatsiooni sideabinõude valmistamiseks — sõjakorral. Kõik ülalnimetatud küsimused on käsitatud autorilt väga pealiskaudselt. Ta on puudutanud ainult latva, asja tuum on jäänud täiesti kõrvale.

Sidetaktikaline osa selle vastu on leidnud asjalikku ja loomutruud valgustamist. Kuna autor oma teose kokkuseadmisel on kasutanud sidetaktika alal ilmunud uuemat kirjandust (konsulteeritud allikate nimes-lik on toodud raamatut eessõnas), võib Kindralstaabi kol.-lt. V. Dahlen'i tööd lugeda paremate sellesarnaste teoste hulka.

Loen oma kohuseks asjast huvitatuile soovitada ülalkirjeldatud raamatut käsiraamatuna sidetaktika alal. Olgugi, et raa-

mat on kirjutatud poolakeeles, on ta venekeele tundjatele sõnaraamatu abil kergesti loetav ja arusaadav.

Raamat on trükitud heale paberile ja

varustatud hulga joonistustega. Kokku on raamatus 337 lehekülge. Raamatu hind — 10 zlotti ehk 420 Emk.

R. Tck.

Kiri Prantsusmaalt.

Visked Ilmasõja lahingväljadelt.

II.

Õppuste kavades ettenähtud nõndanimetatud „Visiidid“ Ilmasõja võitlusväljadele pakkusid kursantidele suuremat huvi, sest seal teostati võitlustes praktiliselt seda, mida meile nüüd kursustel teoreetiliselt õpetati.

Sarnaste visiitide eesmärgiks oli jälgida teatud Ilmasõja operatsiooni algusest lõpuni maastikul, kus ta arenes. Operatsiooni selgitamiseks, asuti tema lähtekohale, valiti kõrgem künkas maastiku vaatluste võimalustega, kus lektor üldjoontes, kui olukorda nii ka lahingu käiku valgustas. Selle juures kriipsutas ta lühidalt alla tehtud vead ja nende tagajärjed, vastavate märkustega, kuidas oleks õigem olnud ühel või teisel juhtumisel talitada. Vigade analüüsimise juures oli ka kuulajatel võimalus oma arvamist avaldada.

Peale üldist loengut jaotati kursus gruppideks, millede juhtideks määrati ohvitserid, kes kõneall olevas operatsioonis mõne tankide üksuse ülemana olid tegutsenud. Juht viis grupi oma endise üksuse lähtekohale, selgitas olukorra, tutvustas käskude ja korraldustega, millised ta tollajal kõrgemalt juhatuselt saanud, ning algas siis läbitehtud operatsiooni jälgima. Liikudes maastikul, kust kaudu tankid tegelikult olid liikunud, kirjeldas ta nende tegevust, juhtides tähelepanu nii õnnestunud ettevõtete, kui ka vigade ja nende tagajärgede peale. Kui viimaseid ei olnud, siis missugused nad oleks võinud olla, kui vastane neid täiel määral oleks ärakasutanud. Viimastest arutlustest võtsid osa ka kuulajad, avaldades igauks oma arvamist. Sarnased operatsioonide jälgimised olid väga huvitavad, olgugi, et nad sündisid kaunis pealiskaudselt. Tehtud vigadest mindi eriti õige kergelt mööda. See on ka loomulik, sest õnnestunud eesmärgi saavutamise kaotavad äpardused oma värvide reljeefsuse. Võitjale ei paista nad üldpildis enam tähtsana. Vaevalt võiks neid puudusi tõsisena võtta, sest igalühel

oli võimalus asjasse süveneda. Mõistagi, olenes see ära kuulaja iseloomust ja tema orienteerumise võimetest.

*

Visiit Somme-Py ümbruskonda.

Kloppimine ukse pihta, tuntud sõduri lause, kiire riietumine, rutuline kohvijoomine Jaagri kasiinos ja koondumine nõutavasse punkti määratud kellaaajaks, need olid igahommikused toimingud, millede poolest päevad üksteisest ei erinenud. Kõrgu see igahommikune tegevus sündis mehaaniliselt, minutiliste täpsustega. Alguses olid sellel alal ka äpardused. Näiteks, ei taibanud väljamaalased valmis panna õhtul parajat raha hommikuse kohvi eest maksmiseks. Raha vahetamine maksmise juures nõudis mõned minutid aega, millede kaotust tuli võita koonduspunktile minekuga. Ka umbes pooleliitrilise kohwikausi (tassi kohustetäitja) tühjendamine ja tühjeda leivalamaka hävitamine mõne minuti looksul, polnud kerge asi. Tegemata seda ka ei võinud jätta, sest vastasel korral muutus maastikul kõht tigidaks ja provotseeris organismi sõnakuulmatusele. Kuid mõne päeva harjumus kõrvaldas kõik äpardused ja igauks kohanes olukorrale. Isegi luugupeetud major v. B. ei pühkinud enam hige koonduspunktile jõudmisel. Lahkudes koonduspunktilt, muutusid päevad huvitavaateks. Eilane ei sarnanenud enam tänasele. ega tänane homsele.

Väljasõit Somme-Py'sse oli määratud kell 5. Visiidist olid kõik huvitatud, sest Somme-Py ümbruskonnas arenesid verisemad võitlused Champagne'i lahingutest sept.-oktoobr. 1918. a. Siin tegutses IV prantsuse armee kallaletungivalt. Selle armee ülesannete, tema tegevuse ja lõputulemuste analüüsimine pole siin minu eesmärgiks, sellenärast puudutan neid küsimusi ainult lühidalt sarnases ulatuses, kuivõrt see tarvilik on mõne tankide lahingu episoodi valgustamiseks.

Armeed moodustasid 4 korpust — 11., 21., 2. ja 9. a 4 jalaväe diviisi, väljaarva-

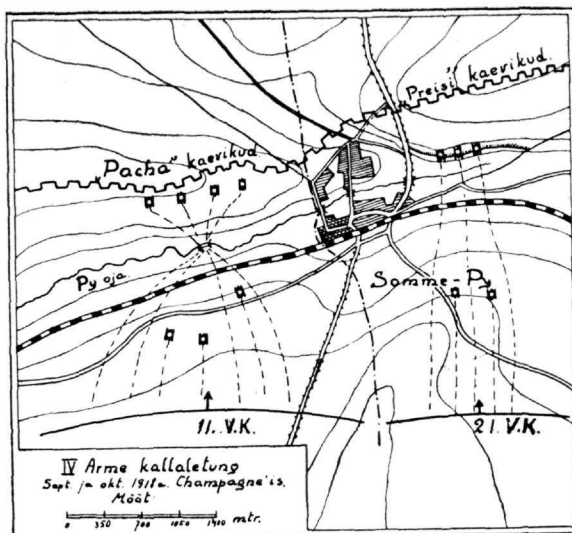

tud 9. korpus, mis koosnes 3 diviisist. Kokku 15 jalaväe diviisi ehk 45 rügementi. Kogu armee toetuseks oli määratud 6 pataljoni kergeid tanke Renault ja 2 gruppi Schneider'i tanke ehk 425 Renault ja 45 Schneider'i tanki. Keskmiselt iga jalaväe rügemendi toetuseks umbes 10½ tanki. Arvele võttes, et armee pidi nende jõududega läbi murdma 4 tugevasti kindlustatud sakslaste positsiooni, kus igat positsiooni moodustas terve rida soliid profiiliga kaevikud, ei saa seda tankide arvu kuidagi „massiliseks“ nimetada, võrreldes jalaväega, keda nad toetasid. Kui nüüd siia juure lisada äärmiselt tugev sakslaste suurtükiväe tuli, tankidevastased võitlusabinõud ja täiesti lage maastik, kust kaudu tankid pidid kogu aeg varjamatult liikuma, siis paistab see tankide arv isegi nõrgana sarnase jalaväe massi toetuseks, nagu seda oli IV armee, millel väga rasked ülesanded täita olid. Sellegi peale vaatamata, toetasid tankid edukalt armee võitlust kuni määratud eesmärgile jõudmiseni.

Tankid olid armee väekorpuste vahel enam-vähem ühetaoliselt ära jaotatud, väljaarvatud 21. korpus, mille toetuseks oli määratud kaks pataljoni kergeid tanke Renault ja üks grupp Schneider'i tanke, kokku 180 tanki, ehk iga jalaväe rügemendi toetuseks keskmiselt 15 tanki. Sarnase tankide arvu määramine oli tingitud sellest, et 21. korpusel tuli täita tähtsad ülesanded äärmiselt rasketes oludes. Selles olukorras ei saa ka kuidagi 15 tanki jalaväe rügemendi toetuseks massiliseks lugeda, vaid täiesti normaalseks — 5 tanki (tolleaegne rühm) jalaväe pataljoni toetuseks.

11. ja 21. korpuste kallaletungi suunaks oli — Navarin — Somme-Py ja edasi Somme-Py mets. Sama liin oli nende korpuste vaheliseks piirjooneks. 28. septembri keskpäevaks oli juba kaks sakslaste positsiooni 21. korpusel läbi murtud (skeem nr. 1) ja asus kolmanda positsiooni, nõndanimetatud „Preisi“ kaevikute võtmisele. Kuid jõudes kaevikute ette, olid korpuse osad juba niivõrt nõrgestatud, eriti 167. diviisi osad, et edasitungida enam ei suutnud ilma abita. Iga silmapilk oli oodata sakslaste vastukallaletungi. Selle hädaohu kõrvaldamiseks saadeti 5 tanki.

Tankidel tuli liikuda paar kilomeetrit täiesti lagedat mäenõlvakut mööda alla orgu, siis minna üle Py-oja ja ronida üles kaunis järsukallakuga kõrgustikule, kus asusid „Preisi“ kaevikud. Sakslased avasid tankide pihta marulise suurtükiväe, millega

Skeem nr. 1.

kaks tanki rivist välja löid. Kolm tanki ronisid kõrgustiku nõlvakule ja varjasid end tee peal, mis mäenõlvaku sisse kaevatud. Tankid olid selle nõlvakuga varjatud kuni lasketornini, mis võimaldas tule all hoida kõrgustiku kallakut kuni sakslaste positsioonideni. Varsti peale tankide mainitud tee peale asumist, algasid sakslased hoogsat vastukallaletungi, kuid löödi tankide tulega tagasi. Nad kordasid veel mitu korda oma vastukallaletunge, kuid iga kord ajasid tankid oma tabava tulega nende ettevõtte nurja.

Kui jalavägi oli korraldatud ja suutis edasi tungida, tormasid tankid kaevikute kallale ja õhtuks 28. septembril vallutasid 21. korpuse osad „Preisi“ kaevikud, seega kolmandama sakslaste kindlustatud positsiooni.

Umbes samal ajal, kui 21. korpuse osad olid „Preisi“ kaevikute ees kinni peetud, ei suutnud ka 11. korpuse osad Py-oja orust enam omal jõul edasi tungida (skeem nr. 1). Nad olid isegi raskemas seisukorras, kui 21. korpuse osad. Nende toetuseks saadeti 7 tanki. Ka neil tankidel tuli liikuda mõned kilomeetrid täiesti lahtisel maastikul sakslaste suurtükiväe marutule all. Pealegi oli Py oja pacha kaevikute ees tankidele läbipääsemata. Nende üleminekuks tuli ehitada sild. Kolm tanki langesid silla juure jõudmiseni rivist välja, kuna neli sellest õnnelikult üle läksid ja pacha kaevikute kallale tungisid. Nendele järgnes jalavägi ja õhtuks olid tähendatud kaevikud vallutatud. 3. okt. olid kõik neli sakslaste positsiooni läbimurtud ja IV armee osad asusid kindlatel seisukohtadel,

valmistades ette uut edasitungi. Tankid toetasid armee jalaväge, kogu nende võitluste vältusel, seega täitsid nad omad ülesanded rohkem kui edukalt.

Põhjalikult uurides IV armee tegevust nendes lahingutes, selgub, et tankisi ei tarvitatud siin sugugi massiliselt, nagu meie pealiskaudsetel vaatlustel oleme seda harjunud enesele ettekujutama. Vaatamata äärmiselt raske ülesande peale, mida täitis IV armee, oli keskmiselt, isegi kõige tähtsamatel kohtadel, ühe pataljoni toetusks 5 tanki määratud. Õige, 470 tanki on suur masinate mass, kuid kas 45 jalaväe rügementi ühes suurtükiväe ja teiste nõutavate abivägedega on väike mass? Vist kaugeltki mitte.

Tankide kaotused kirjeldatud IV armee operatsioonides ei ulatanud keskmiselt palju üle 75% (arvele võetud tankid, mis täitsa lahingvõimetuteks muutusid). Võr-

reldes armee kaotusi teistes väeliikides, ei üllata tankide kaotused sugugi. Arvestades täiesti lahtise maastikuga, kust kaudu tankid liikuda tuli, sakslaste hiigla suurtükiväe tulega, mis tankide pihta oli suhitud, positsioonide kindlustustega ja spetsiaal tankide vastu võitlemise abinõudega, on need kaotused isegi väiksed, võrreldes selle mõjuva toetusega, mis nad omale jalaväele andsid. Vaevalt oleks IV armee ilma tankide toetuseta üldse oma ülesannet suutnud täita, kuigi ta seda oleks teinud, siis igatahes sarnaste kaotustega, mida on raske ettekujutada, seda rohkem veel arvestada.

Lõpetades tankide tegevuse jälgimist 11. ja 21. korpuse toetusel (see oligi meie väljasõidu eesmärgiks) anti meile võimalus vaadelda ka teisi tähtsamaid kohti Champagne'i lahingväljadel, millest järgmine kord.

J. L.

Sõjakirjandust.

Soome.

„Hakkapeliitta“ (okt. 1927) — Soome kaitseliidu peahäälkandja oktoobri viimased numbrid on sisuliselt väga huvitavad. Käsitletakse kuidas lennuasjandus on muutunud praegusaja sõjapidamise viise. Lennuk on toonud pöörde sõjataktilas, millist — peale püssirohu leidmist — pole veel sõdade ajalcos nähtud. Lennuk on kujunenud armee silmaks ja ühtlasi ka väga tähtsaks võitlusriistaks. Pommid ja gaasid! Ja suurtükiväe juhtimine! — Edasi toob „Hakkapeliitta“ hulga pilte, kirjelduse ja luuletuse hiljutistelt Eesti-Soome laskevõitlustelt, mis Helsingis peeti. Ajakiri annab au eestlastele, kes üksiklaskmises (Raavik) hülgavalt soomlasi võitsid. Soomlastele olevat selgunud (nagu luuletuses muuseas mainitud), „et oli Eesti esimene — kütt kindlaim virulane“. — Soomes viibiv Saksa leitnant F. W. Borgmann kirjeldab oma kogemusi Ilmasõja läänefrontidil, kus ta maamiinide alal töötas. — Siis on „Hakkapeliittas“ veel paar ilukirjanduslikku tööd, rikkalikult pilte, karrikatuure jne. jne. Üldse on mainitud ajakiri väga elav.

„Suomen Sotilas“ (okt. 1927) — see Soome sõjaväe üldajakiri näib elavamaks ja sisurikkamaks kujunevat. Meile saabunud viimane number käsitleb peaaegselt Soome kõrgema sõjakooli tegevust. Küsimusest kirjutab mainitud kooli juhataja kindralstaabi kolonel L. Oesch, kes muuseas avaldab mõtteid, et Soome maastik ja majanduslikud olud asetavad Soome ohvitseridele nõudmisi, mida väljamaade kuulsates sõjaakadeemiates võimata omandada. Ühendatud väeliigid nõuavad ka laialdasemat ja põhjalikumat haridust. On küsitav, kas 20—30 ohvitseri aastatoodang on küllaldane Soome sõjaväe jaoks. Mida väiksem on sõjavägi, seda suurem peab ta kvalifitseet olema. Autori arvates peaks S o t a - k o r k e a k o u l u tulevik ka peale 1930. a. kindlustatud olema. Ilma

selleta ei suuda Soome sõjavägi enda jaoks kõrgemaid ohvitseri kasvatada. — Sama ajakirja numbris on ka kindralstaabi kolonel Oesch'i lühike elulugu.

„Aero“ — Soome lennukiväe ohvitseride ühingu ja õhukaitseliidu häälkandja viimastest numbrist leiame: ühe pikema kirjelduse lennukiväe õpetamisest ja korraldusest Tshheho-Slovakkias. Durakumiinis esinevatest vigadest. Tuleviku gaasisõjast. Induktorkompassist jne. jne.

„Aeros“ nr. 8 kirjutab kapt. K. W. Chanson Soome sõjaväelaste lendu Utti jaamast Tallinna ja siit edasi Varssavi. Kirjeldus on väga huvitav. Tallinnas nad saanud kokku „vanade sõpradega“, Eesti sõjaväe lenduritega ja lahutanud meelt... Lõpuks mainib kapt. Chanson, et Riiaist Helsingi lennates oli neil sarnane kiirus, et nad kolme tunni kestel lennanud üle kolme vabariigi ja üle kolme pealinna! Suuremaks mureks olnud teekonnal Eesti margad, Läti lätid, Leedu lätid, Poola zlotid, Saksa riigimargad ja — muidugi ka Soome margad... — Loomulikult ei puudu „Aeros“, mis muidu üks parematest õhusõjandust käsitlevatest ajakirjadest Põhjamaadel, ka rida teisi lennuasjandusse puutuvaid artikleid.

A. V.

„The Royal Tank Corps Journal“ nr. 86., 87., 89., 90., 92., 93.—100.

on toodud Eesti Vabadussõjas tegutsenud Briti tankide üldjuhataja kolonel-leitnant E. Hope-Carson'i kirjutus „Briti tankid Loode-Venes“, milles autor kirjeldab oma isiklikke mälestusi Briti tankide tegevusest Loode-Venes. Muuseas kirjeldab autor eriti kiitvalt meie Vabariiki ja Vabadussõjaageid rinnete juhte — kindral A. Tõnissoni ja kolonel V. Puskarit, samuti ka meie väeosi ja soomusronge. Kirjutus käsitleb võitlusi Pihkva, Oudova, Jamburi, Gatshina, Petrogradi

ja Narva all, Briti ja Eesti merejõudude tegevust Krasnaja Gorka all ja vaherahu allakirjutamist Tartus, 31. dets. 1919. a. Inglise kolonel tarvitab oma kirjutuses ka mõningaid eestikeelseid sõnu, nagu „Narva väerind“, „Balti baronid“ j. t.

Kirjutuse illustatsiooniks on toodud rida huvitavaid ajaloolisi ülesvõtteid meie Vabadussõjast, samuti ka mõned tähtsamad operatiivkäsud. —

E. M.

„Voina i Revolutsia“ („Война и Революция“) Nr. 5 (mai) 1927.

A. Shipov: „Desarmeerimise küsimusest“. Punane autor käsitleb jutumärkides väevähendamise (desarmeerimise) küsimust. Üldse pühendab nõukogude sõja-ajakirjandus suure tähelepanu väevähendamise küsimusele ja näib tundvat suurt headmeelt igast ebaõnnestunud sammutis püüdel kestva rahu poole. Käesolevas artiklis annab autor (kuigi SSSR vaatepunktist) huvitava ja kokkuvõtliku ülevaate Rahvasteliidu väevähenduse konverentsi eeltoode komisjoni (istus koos 21. III – 27. IV. 1927.) tööde tulemustest. Autori arvates ei olevat nimetatud komisjoni töö olnud positiivseid tagajärgi, sest et väevähenduse küsimust mõjutavat suurriikide poliitikut oma suurealuste poliitiliste eesmärkide taotlemisel. Juttumärkideta desarmeerimine polevat teostatav.

S. Kamenev: „Eelseisva laagri-perioodi puhul“. Artiklis näidatakse milliseid puudusi on punaväe väljaõppel ja antakse retsepte kuid puudusi laagri-õppustega vähendada.

L. Malinovski: „Jalaväe taktikaline ettevalmistus“. Autori arvates vääriivat jalaväe väljaõpe erilist tähelepanu, sest RKKA Jalaväe määrustiku II osas on jalaväe tähtsus defineeritud järgmiselt: „Jalavägi on suurearvulisem väeliikidest. Temas peegeldub kõige suuremal määral sõjaväe, seega riigi võitlusvõime. Jalaväe edukast tegevusest on lahingu ja võitluse edukas lõpp.“

Teiste väeliikide peamiseks ülesandeks on abistada jalaväge ta lahingülesannete täitmisel“.

Kui jalavägi on tähtsaim väeliikidest, siis vääriivat ta väljaõpe erilist tähelepanu. Iga väljaõppe (seega ka jalaväe) edukus on olenevat järgmistest põhiküsimustest õigest lahendusest: 1) Selgete ja püsivate määrustikkude ja programmide olemasolust; 2) õigest töö meetodist ja organisatsioonist; 3) selgete piiride tõmbamine lahingväljaõppe ja kasvatuslike ettevalmistuse vahel, ülesannete jaotus juhtide vahel ja kes kannab reaalselt vastutust tagajärgede eest (Sarnane „võimuküsimus“ on punaväe eriline nähtus, sest seal lahingväljaõppel tuleb võistelda „politrukidelt“ juhtiva poliitilise ettevalmistusega. K.);

4) tarvilisest kaadrist;

5) kui sõjaväe nii riigi ja rahva materiaalselt seisukorrast (rikkusest).

Ülesseatud põhiküsimuste valgustamine ja vastuse andmine neile on artikli sisuks.

S. Belitski: „Juhi töö“. Autor püüab selgitada milline töö saab osaks juhile RKKA maksivate määrustikkude järele. Kui Saksa staap Ilmasõjas ja ennem oli iseseisev otsuse kujundamisel, siis seda seepärast, et Saksa suurte väeühenduste juhiks oli sageli mõni kõrge, sõjanduse vähe kompetentne valitsev isik. Prantslaste juures on eriti peale Ilmasõda staapide iseseisvusele rist peale tõmmatud. RKKA staapide väliteenistust käsitlev määrustik ei defineerivat küllaldase selgusega juhi tööd juhtimises. Nii mainitud mää-

rustiku § 9. seisvat: „Staabiülem uurib olukorda iseseisvalt, olenematult juhust, kes sama olukorra uurimist toimib paralleelselt“. Autori arvates on staabil rohkem tehnilisi jõude ja seega võimalusi saada täielikumalt pilti olukorrast; seega staap surub peale juhile otsuse. Sarnane olukord ei olevat õige. Parallelism kadugu otsuse kujundamisel. Autor pooldab selles asjas Prantsuse pealeilmasõjaaegset doktriini, kus juht otsustab ja staap on ainult abiliseks otsuse teostamisel. Autor annab ühtlasi näpunäiteid juhi otsuse kujundamiseks.

Sergei Kremkov: „Osade jaotus ja täitmine välisõitudel“. Autori arvates valitsevat suur segadus RKKA korradavates välisõitutes. Puuduvat arusaamine välisõidu ülesannetest, seepärast ka kuhjamine ülesannetes, moodupuudus organisatsioonis (osavõtjate arvus), hõõrumised korraldajate keskel jne., järeldused — inimeste ja hobuste asjata kurnamine.

Välisõit olevat sama sõjamäng, kuid maastikul. Temalt tulevat nõuda kõiki neid omadusi ja iseäraldusi, mis sõjamängultki. Autor annabki selles artiklis näpunäiteid välisõidu organiseerimiseks.

V. Mutnõh: „Politiline osa 1926—1927. a. sõjamängudel“. Autor teeb väiteid selle tähtsusest ja näiteid korraldamisest.

N. Saposhnikov: „Suurtükiväe ja jalaväe koostööst pealetungil“. Autor peatub Läänes valitsevate vaadete juures selles küsimuses. Näitab kuivõrt koostöö on lahingjuhust ja et juht võib ainult siis mõjutada koostööd kui ta iga minut teab olukorda lahingu. Seega — hea vaatlus ja õige informatsioon on hea koostöö aluseid.

Sidnev: „Vähemusrahvuste väeteenistuse kohustusest“. Artikkel sisaldab huvitava ajaloolise ülevaate, kuidas oli see küsimus korraldatud tsaari Venemaal (Artikkel on järg.).

J. Hajeovski: „Traktorist kui vedurist“. Nõukogude Venes olevat põllutööl üle 30.000 traktori (?). See arv kasvavat. Autor selgitab küsimust kuidas seda traktorite jõudu kasutada sõjanduses.

A. A. Brussilov: „Saksa - Austria rinde läbimurre 1916. a.“ (V. kokkuvõte „Sõdur“ nr. 43 — 1927.)

Peale mainitud artiklite on käesolevas numbris ülevaade välismaade sõjandusest, kriitika ja bibliograafia. K.—

Poola uus sõjaväeline ajakiri „SZANIEC“.

Hiljuti (1. VII 27. a.) hakkas Poolas ilmuma uus sõjaväeline ajakiri „Szaniec“ (Kaevik). Toimetus asub Varssavis Vspolna nr. 3. Toimetaja ja väljaandja Roman Vasilevski. „Szaniec“ ilmub kaks korda kuus, iga 1. ja 15. kuupäeval. „Szaniec“ on rippumatu igasugusest poliitilisest voolust ja erakonnast. Ajakirja eesmärgiks on käsitleda oma lehekülgedel Poola vabariigi poliitilisi ja riigikaitse küsimusi.

Ajakirja kaastööliseks on kõige väljapaistvamad Poola sõjaväe juhid ja mitmed välisriikide ohvitserid ning mitme Poola ülikooli rektorid ja professorid.

Tähtsamateks artikliteks esimestes numbrites oleks: „Rahvas ja sõjavägi“; „Juhtide hingehelust“; „Elukutseline ohvitser“; „Sõjaline ettevalmistus pealesõjaaegses Euroopas“; „Noorusu riigi kaitsmisel“; „Poola sõjaväe ülemjuhatus organisatsiooni seaduslikud alused“; „Kas lendur või vaatlaja“ jne. K. Udal.

Vastused küsimustele.

1. Kas võib üleajateenijat omal soovil teenistusest vallandada igal ajal, kui ta üle ühe aasta üleajateenistuses on olnud?

Vastus jaatav. Ajut. määr. üleajateen. vabatahtlikkude sõdurite kohta (R. T. nr. 59/00 — 1920. a.) seab küll üles nõuandmise, et üleajateenistuse kestus ei või olla alla ühe aasta, kuid määrus ei sisalda reegelt, et teenistusest vabastamine võiks sündida ainult teenistusaasta lõpupäeval. Järelikult tuleb arvata, et üleajateenijat võib tegelikult teenistusest tema omal soovil vabastada igal ajal, kui ta on vähemalt ühe aasta üleajateenistuses olnud.

2. Kas on ohvitser, kes on pikemat aega teise väeosa juure komandeeritud, õigustatud saama ümberpaigutuse raha?

Vastus eitav. Ametsortide tasuseadus (R. T. nr. 113 — 1921. a.) seab ümberpaigutuse raha maksmiseks üles eeltingimuseks uuele ametkohale määramise. Sellepärast ei oleks seaduslikku alust ümberpaigutuse raha maksmiseks ohvitseridele, kes ei ole uuele kohale määratud. Üldreeglina aga lubab seadus ametkohale määrata ainult väeossa üleviiduid. (Kaitseväe ohvitseride teenistuskäigu sead-

luse — R. T. 37/38 — 1924. a. prg. prg. 107—111). Sellest on seadus teinud erandi kindralstaabi ohvitseride kohta, keda rivi juhtimise tsensi väljateenimise otstarbel väeosa juurde komandeerituna võib määrata vastavale rivi ametkohale (Ohv. teenistusk. seadl. prg. 156).

3. Küsimus: Kas on üleajateenija, kes teeninud kaks aastat, õigustatud saama puhkust ning kas on ülemusel õigus puhkusele lubamisest keelduda?

Vastus. Sõjaministri käsukirja nr. 157 — 1925. a. järele võib ülemus üleajateenijat-kaitsevälast, kes vähemalt aasta teenistuses olnud, puhkusele lubada kuni kahe nädalani, kes kaks aastat teenistuses olnud — kuni ühe kuuni, tingimusel, kui jooksev töö selle all ei kannata. Puhkuse andmise otsustamine on jäetud ülemuse hoolde. Sama põhimõtte järele on seadus ka ohvitseride ja ajateenijate sõdurite puhkuse küsimuse lahendanud (Kv. ohv. teenistuskäigu seadlus — R. T. nr. 37/38 — 1924. a. prg. 180, kaitseväeteenistuse seadus — R. T. nr. 43 — 1926. a. prg. 32).

—1.

Sõjaväelisi teateid.

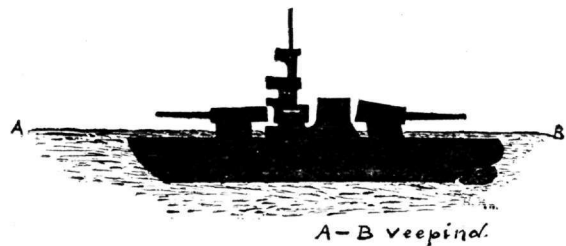
Soome õhukaitseliit kaks aastat vana.

Umber paari aasta eest asutati Soomes esimesed õhukaitseliidud. Läänud aasta alguseks olid juba ühingu moodustanud liidu ja aasta jooksul kasvas ühingu arv kaunis rohkesti. Nüüd on Soomes tihed võrk ühisusi, mis teevad tööd lennuasjanduse propageerimiseks. Kui palju neis kohalikkudes organisatsioonides on liikmeid, pole veel täpselt selgunud. Arvatakse, et paari tuhande ümber. Ehk küll liidu sissetulekud l. a. üle 600.000. Õnk. ulatasid, siiski on liidu esimesel tegevusaastal kannatatud rahapuuduse all, mis tegevust takistanud. Kaesoleval aastal suutis liit siiski talgata tegevusse asjaajaja, kes ühtlasi organisatoriks.

A. V.

Uudiseid sõjalaevade ehitamise alalt.

Nagu uuemast sõjakirjandusest selgub, kavatses Prantsusmaa hakata ehitama uuetüübilisi liinilaevu, mis oma konstruktsiooni ja ehituse poolest endistest suuresti eralduvad. Tuleb alla kriipsutada, et niisuguste väiksetüübiliste liinilaevade ehitamisele on asunud Prantsusmaa, kellel Washingtoni lepingu järele on luba ehitada suuretüübilisi liinilaevu, kuid millete ehitamiseks tarvilisel määral krediitid puuduvad. Selle puudumise kõrvaldamiseks on asunud niisuguste laevade ehitamisele, mis oma ehituse poolest palju odavamad, kuid siiski kaasaja lahingnõuetele vastavad ja seega suurte liinilaevade aset täidaksid.

Ehitusprojekt näeb ette poolsukelduvaid laevu, mis suurtel kaugustel kuni $\frac{3}{4}$ vee alla sukelduvad, jättes veepinnale ainult tugevasti soomustatud lahingosa, s. o. komandosilla ja suurtükitorniid.

Niisuguse süsteemi juures kaugelt lastud vaenlase mürsk, enne kui soomustamata laeva külge tabab, peab paksust veekihist läbi tungima ning sellega kaotab suurema osa omast energiast, peale selle uuetüübiline liinilaev, olles sukeldunud $\frac{3}{4}$ vee alla, kujutab enesest niivõrt väikest märki, mida vastasel suurel kaugusel väga raske on tabada (vaata joonistus).

Uuetüübilise liinilaeva vee väljasurve on 18.000 tonni, varustatud „Diisel“ mootoritega, kiirus kuni 30 meremiili tunnis (kaasaja suuretüübiliste liinilaevade maksimaalne kiirus 25 sõlme). Relvastus — kaks 16,4" suurtükki kahes soomustornis. Suurtükitele korrekterimiseks on kahe merelennuki asetamiseks laeva dekil platvorm.

Projekti autor kriipsutab alla, et niisuguste omadustega liinilaeva võib tarvitada ainult suurtele kaugustel, kus vaenlase suurtükide tabavuse tõenäosus peaaegu nullini langeb; oma suure kiiruse tõttu võib laev tarbekorral alati eemalduda tugevama vaenlasest ja selle suurtükide laskest.

Niisuguse liinilaeva lahingtaktika oleks järgmine: on vaenlane merel märgatud, sukeldub laev $\frac{3}{4}$ võrra ning avab omast kahest suurtükist tule; püüab vastase laev oma suurtükide laskest kauguseni läheneda, taganeb laev kiiresti ning kauguse suurenedes võtab vastaselt võimaluse tabavat laskmist jätkata.

Lahingu vastuvõtmisest lähedatel kaugustel

peab laev igal tingimusel hoiduma, sest oma ainuke kahe suurekalibrilise suurtükiga ei suudata võistelda suure, 8—10 suurekalibrilise suurtükidega relvastatud liinilaevaga. K. Kn.

17,4 miljardit sõjalaeva eest.

Ameerikas valmib praegu lennukite emalaev „Lexington“ — 33.000 torni suurune hiiglane, mille pikkus 270 meetrit (üle veerand kilomeetri!) ja laius 32 meetrit. Tekil on lennukitele kohad „maandumiseks“, all „õõbimiseks“. Laev täies varustuses maksab 17.400.000.000 Eesti marka — s. o. ligi kolm korda niipalju kui Eesti riigi (kaitseväge kulud kaasa arvatud) eelarve!

A. V.

Kaitseväge elu.

Harju kaitsevähingkonna ülema asutuse aastapäev.

11. novembril pühitses Harju kaitsevähingkonna ülema asutus oma järjekordset üheksandat aastapäeva. Juba mõni aeg enne aastapäeva oli asutuse meeskonnal käimas ettevalmistustöö aastapäeva vääriliseks pühitsemiseks. Teenistusest vabal ajal korraldati näitemängu proove ja organiseeriti oma jazz-bandi orkester, mille saatel nii mõnus oleks tuttavate daamidega hõlvida avaval Sõdurite Kodu tantsupõrandal.

Aastapäeva saabumisel oli meeskond oma ruumid ehtinud ja ilustanud värskest lõhnavate männi okstega ja lipukestega.

Kell 1130 oli asutus terves koosseisus rivistatud asutuse õuel. Asutuse ülem kol. Raudvere tervitas meeskonda aastapäeva puhul ja andis oma kõnes lühikese ülevaate asutuse tekkimisest ja tööst, soovides ka tulevikus jääda valvele kalli koduma kaitsele. Täpselt kell 1200 saabus kindralstaabi ülem kindral-major Tõrvand, kes Sõjaministri nimel asutuse koosseisu tervitas. Oma lühikeses, kuid mõnivas tervituskõnes kriipsutas ta alla asutuse edurikast tegevust möödunud aegil ja soovis õnne viljakaks tööks tulevikus.

Peale selle läks asutuse meeskond Sõjaministeriumi orkestri saatel linna jalutuskäigule, kuna kindral Tõrvand asutuse ja meeskonna ruumidega tutvunema jäi.

Aastapäeva puhul oli asutuse meeskond vahiteenistusest vabastatud ja õppusi ei peetud.

Iseäranis hoolikalt oli korraldatud meeskonna kõhuküsimus: päeva toidutabelis esinesid sarnased toidud nagu sült, verivorstid ja kali. Lõunaks oli valmistatud 3 rooga: borsh, sibulaklops ja riisi-puder lõhvika soustiga. Lõunalaud oli serveeritud meeskonnale ja ohvitseridele ühiselt; kõik ohvitserid võtsid lõunasöögist osa, kusjuures elav jutukõmin andis ühisele koosviibimisele sümpaatse ilme.

Õhtul oli garnisoni Sõdurite Kodu avarates ruumes korraldatud pidu-õhtu asutuse kaitsevähinglastele, nende perekonnaliikmetele ja tuttavatele. Kandva osa õhtu eeskavast moodustas asutuse meeskonnalt ja nende tuttavatelt daamidelt ettekantud Arnold ja Bach'i 3-vaatusline jant „Hispaania kärbes“. Hoogsalt kapral A. Grosstali (mängis väga ladusalt ka peategelase osa) asiandlikul juhtimisel ettekantud näidend löi publikus rõõmsa ja tujurikka meeleolu, mis kandus üle kohe järgnevale tantsule. Tantsuks oli moodusta-

tud jazz-band noore A. Heidepark'i juhatusel, koosseisus: I viiul, II viiul, saxophon, I trombo, II trombo, flöte, clarneto, trumm, banjo ja klaver. Tähelepanu vääriiv on see asjaolu, et orkester tervelt koosnes vaid asutuse meeskonnast, kusjuures pooled noor-sõdurid olid. Orkestri ladus ensemble löi meeleolurikka õhkkonna, milles tantsupaarid libedal põrandal noor-värsketena liuglesid, nõudes orkestrilt ikka ja ikka uuesti tantsu motiivide kordamist.

Sõdurite Kodu ruumes oli korraldatud ka asutuse iuhitvale koosseisule ja nendelt palutud võõrastele koosviibimine, kus mugavas vestluses aega viideti. Ohvitseride abikaasade virgad käed olid hoolitsenud maitsva suupiste ja karastava joogi eest. Koosviibitatest tervitas asutuse juht endine Ranna- ja õhukaitse ülema abi kol. Seimann ja soovis neile aastapäeva puhul raugemata jõudu ja tahet vastutusrikkas töös. Ranna- ja õhukaitse staabi nimel ütles tervitusi ja soovis õnne sama staabi ülema k. t. kriipsutatades ühtlasi alla seda tähtsust, mis omab iuhitv koosseis kaitseväge kasvatamisel ja organiseerimisel üldse ja asutuse koosseisu suhtes eriti meie pealinna julgeoleku tagamisel.

Nii möödus aastapäev, helgemaid päevi asutuse igapäises töös ja askelduses. Ta jättis ilusa mälestuse meeskonna ja iuhitva koosseisu kooskõlastatud tegevusest, andes ühtlasi jõudu ja usku tuleviku edurikkaks tegevuseks. J. V.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Mootorid. Kokku seadnud K. Anton, kapt.-major, ins. meli. elektr. Merejõudude Staabi väliaanne 1927. a.

„Käesolevas raamatus on toodud nii teoreetilised kui ka praktilised andmed ja näpunäited, et võimaldada põhilikult ja mitmekülgset tutvuneda mitmesuguste mootoritega ja nende isenditega, iseäralise tähelepanu osaliseks on saanud uuemad mootortüübid, mis turule ilmunud peale Ilmasõda.“

Aurulaeva mehaanika. 1. Aurumasinad. 2. Turbiinid. 3. Mootorid. 4. Abimehanismid. K. Anton, van. ltn., ins. meh. elektr. S.Ü.Ö. litograafia trükk 1924. Teksti selgituseks 315 joonistust.

Võidukas kaitsevägi kindlustas riigi iseseisvuse. Kui sama kaitsevägi
 tarvitaks kütteks ainult

RIIGI TURBATÖÖSTUSE kõrgeväärtuslist

pressiurvasi.

Aitaks ta päästa metsi ning kindlustada majanduslist iseseisvust. Sellepärast
 — käed külge! Tarvitage kütteks ainult turvast.

**Riigi
 Turba-
 tööstus**

**TALLINNAS,
 Lai tän. 41.
 Telef. 26-16.**

Kui tahad julgest' elada, siis
 „EKA's“ ennast kinnita!

Meie kõige suurem ja kapitali-
 kindlam kodumaa kinnitusselts

Eestimaa Kinnitus A.-S.

„EKA“

TALLINN, PIKK UUL. 6,
 omas majas.

Toimetab:

elu-, tule- ja muid kinnitusi.

Elukinnituse teel muretsete eneste
 varanduse eest ning kindlustate oma
 lapsi teie enneaegse surma juhtumiseks.

„KIIRKÄIK“

Tallinn, Raekojaplats 18,
 (endistes „Esto-Muusika“ ruumides)

**Esimene Mehaaniline Jala-
 nõude kiirparandustööstus.**

Uus paranduse meetod — saapale antakse tagasi
 tema uueltoinud fassong.

Ootetööd — pooltallad 15 minuti jooksul.

Parandatakse igasugu kummijalanõusid. Tarvi-
 tatakse ainult esimest sorti tallanahka. Töö
 — — — eest täielik vastutus. — — —

EESTI PANK.

AKTIVA. Äriseis 31. oktoobril 1927. PASSIVA.

Riigikassatähed ja vahetusraha . . .	218.581.521.—
Kuld kangides	512.048.518.—
Välisvaluuta	39.493.377.—
Väliskorrespondendid	843.167.567.—
Välisvekslid	57.569.670.—
Sisevekslid	1.771.310.912.—
Konto-korrent laenud	3.754.365.492.—
Mitmesugused kindlustatud laenud	106.557.188.—
Garantiide deebitorid	292.983.032.—
Wäärtpaperid	148.692.857.—
Muud aktivad	446.995.928.—

8 191.766.062.—

Väärtused depoons	1.569.879.092.—
Inkasso dokumendid	289.268.793.—

Põhikapital	250.000.000.—
Tagavara- ja eritagavarakapital	400.526.897.—
Kustutus- ja kinnisvararakapital	32.287.051.—
Panga ametn. ja teen. toetuskapital	15.288.200.—
Pangatähed liikvel	2.248.305.800.—
Hoiusummad	225.904.215.—
Riigikassa erihoiusummad	2.399.088.746.—
Riigikassa jooksev arve	227.088.658.—
Riigiasut. jooksv. arved ja deposiidid	897.738.246 1.124.826.904.—
Jooksvad arved	532.923.577.—
Kohustused välisvaluutas	58.024.851.—
Garantiide kreditorid	292.983.932.—
Muud passivad	611.606.789.—

8.191.766.062.—

Juhatus.

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

AKTIVA. Äriseis 30. septembril 1927. a. PASSIVA.

Kassa ja arved teistes pankades Mk.	29.395.538.—
Väärtpaperid	3.089.521.—
Väljamaa raha ja vekslid välisvaluutas	27.225.467.—
Laenud	715.771.506.—
Korrespondendid:	
„Loro“ Mk.	13.670.957.—
„Nostro“	73.973.377.—
Osakonnad	9.888.449.50
Garantiid ja akkreditiivid	207.520.442.—
Liikumata varandus	111.400.000.—
Teraskamber	3.000.000.—
Makstud %/ ja komisjon	25.993.161.—
Kulud	14.726.278.—
Muud aktivad	16.413.464.—

Mk. 1.252.068.160.50

Aktiakapital . . . . . Mk.	120.000.000.—
Tagavarakapitalid	30.000.000.—
Amortisatsioonkapital	25.600.000.—
Ametnikkude abiandmise kassa kapital	2.252.966.—
Hoiusummad	569.295.611.50
Korrespondendid:	
„Loro“ Mk.	59.932.556.50
„Nostro“	28.066.160.—
Osakonnad	11.396.079.50
Aval-kreditorid	207.520.442.—
Rediskont ja laenud teistes pankades	92.188.397.—
Saadud %/ ja komisjon	84.973.007.—
Muud passivad	20.842.941.—

Mk. 1.152.068.160.50

JUHATUS.

Oma ülituntud kõrges headuses peenemaitselisi
PABEROSSE JA TUBAKAID

SULTAN	DELHI Privat ^{1/8} n. 150 mk.
20 tk. — 50 mk.	DELHI Extra „ 125 „
EXTRA tellitud nr. 8	DELHI 800 „ 100 „
20 tk. — 40 mk.	DELHI 640 „ 80 „
E V A	PÄABU „ 75 „
20 tk. — 35 mk.	PÄABU „ 65 „
LEDA	PÄABU „ 50 „
20 tk. — 25 mk.	PATENT „ 65 „
PANORAMA	PATENT „ 50 „
20 tk. — 25 mk.	
TUJU	
25 tk. — 15 mk.	

soovitab

O.-ü. „TUBAK“

Kreenholmi
Puuvillasaaduste Manufaktuuri Osaühisus

Asutatud 1857. a.

Ketruse värtnaid 500.000, kangru telgi 4000

Walmistatakse:

Puuvillariiet igat seltsi:
pleekimata, pleegitud ja värviud
Lõnga, sukalõnga
ja vatti

Vabrik: Kreenholmi, Narva kaudu

Valitsus: Tallinnas, Pikk uulits 68

Telefon 7-31 ja 32-95